

8/179

8
9

(c)

6-6-8

5-5-26

vrs. parva. dicitur. uetula. meana. v. l. ur.
 dum. metropoli. ciocobli. in lingua
 saga. tenor. lib. s. infra. pag. 24 v 25.

1 8 2	2 0 0
1 8 2	5 4 6
1 8 2	1 8 2
5 4 6	

2 5	0 0 0
0 0 0	1 2 + 3 0
0 0 0	1 2 + 3 0
0 0 0	0 0 0
3 1	2 0
2 5	6 2 4

1 5 0	3 3 3
2 5	3 3 3
6	3 3 3
1 5 0	3 3 3
2 5	3 3 3
6	3 3 3
1 5 0	3 3 3
2 5	3 3 3
6	3 3 3

Libro D. N. 2. lib. 6.

~~It. al. Num. 40. No. 28.~~ de S. Augustin

FRAGMENTA VETVSTISSIMORVM
autorū, summo studio ac diligentia
nunc recognita.

e. 3
C. 2
t. 5

MYRSILI LESBII

DE ORIGINE ITALIAE ET

Tyrrhenorum

Lib. I

M. Porcij Catonis Originum

Lib. I

Archilochi de Temporibus

Lib. I

Berosi Babylonij Antiquitatum

Lib. v

Manethonis sacerdotis Aegyptiorum de Regibus
Aegyptiorum

Lib. I

Metasthenis Persæ Annalium Persicorū

Lib. I

Xenophontis de Aequiuocis

Lib. I

Q. Fabij Pictoris de Aureo seculo, & origine urbis
Romæ

Lib. II

C. Sempronij de Diuisione Italiae

Lib. I

Sex. Iulij Frontini V. C. de Aquæductibus urbis
Romæ

Lib. II

BASILEAE, APVD IO. BEB. ANNO

M. D. XXX. 510.

~~It. al. Num. 40. No. 28.~~

It. 28. t. 3

FRagmenta quædã oppido erudita, & ex altissima ue-
 tuſtate deprompta ſuſcepimus excudenda, humaniſſi-
 me lector. Cuius equidem conſilij nobis fuit & autor &
 impulſor Io. Síchardus, exiſtimans fore ut à te gratiam ini-
 remus eam, quam debēt qui iuuandis rectis ſtudijs operã
 ſuã nauant. Annixi aut̃ ſumus quantum per rei tum diffi-
 cultatem, tum temporis longinquitatem licuit, ut quã
 emendatiſſima in manus tuas uenirent: quamuis in Fron-
 tino id peiuſcule ſucceſſerit, adeò ut ne quidem nobis ipſi
 ſatiſfecerimus, id tamen quod mirum nō eſt in autore tam
 deprauato, nullo nobis freto exemplo uetuſtiore, ut ſi iam
 ipſe reuiuſcat, ſit Delium natatorẽ habiturus in uotis. In
 alijs uidemur nobis officio noſtro probe functi, quod tu
 demum iudicabis factum, ſi quantum uetuſtatis, eruditio-
 nis, rerum reconditarum hic libellus cõtineat, agnoueris:
 Nec enim hí ſumus, qui noſtra immodice laudando cuiq̃
 palpum obtrudere uelimus, perſuaſum habentes tum de-
 mum quidq̃ recte prolixeq̃ laudari, ſi eorum ſuffragijs,
 quibus labor ſudatus eſt, probetur. Vale.

EORVM QVAE HOC HISTORIARVM
libello continentur, index.

A Borigenes.	9	Ascanius Latinorū rex.	41
Aegyptus rex.	38	Assyrj unde dicti.	45
Aemathia à quo dicta.	25	Angerona dea silentij.	58
Aeneæ aduētus in Italiã.	41	Augusta aqua.	66
Aetatis curriculum apud a-		Aurea secula unde dicta.	
lios aliter initur.	45	fol.	48
Agricoltura quando inuen-		B	
ta.	29	Babyloniæ origo.	22
Alpium diuisio.	55	Baleus Babyl. rex.	31. & 33
Alfietina aqua insalubris.	66	Balnearum ius.	93
Altadas rex Babyl.	34	Belochus rex Babyl.	32
Anio uetus.	62	Belopares rex Assyrior.	39
Anio nouus.	67	Belus Babyl. rex.	24
Anni diuersitas.	45	Berosi historia quid conti-	
Apenninus mons.	12	neat.	38
Apennini diuisio.	15	Betica unde dicta.	32
Appia aqua quando deriua-		Bononia unde dicta.	7
ta sit in urbem & à quo.	61	C	
Aquæ ducendæ ius penes		Cadmus apud Sydonem	
quos fuerit.	88	regnat.	39
Aralius Babyl. rex.	30	Cadmi quot fuerint.	47
Arbaces Medorū rex.	43	Caduca aqua.	88
Arcadia ab Arcado dicta.	25	Calix quantum capiat.	74
Arcus neroniani.	69	Capitolium.	13
Argiletum ubi & unde di-		Capua à quibus condita.	57
ctum.	15	Celtiberorum origo.	23
Arius Babyl. rex.	30	Ciuile primum bellū quan-	
Armatrites Babyl. rex.	32	do.	37
Ascades rex Babyl.	37	Claudia aqua.	66
		Coeli	

I N D E X.

Coeli quare dicti sint nonnulli.	45	Hercules Typhonem sustulit.	34
Coelius Rufus scriptor.	82	Herculis nomen cuiusmodi.	10
Coelius mons Romæ unde dictus.	52	Hercules quare appellati sint.	45
Crabra aqua.	65	Herculaneus riuus.	67
D		Hetrusci unde dicti sint.	3
Danaus rex Aegyptiorum.	38	Hiberi unde dicti.	28
Dardanus Aegyptiorum rex.	38	Historicorum leges.	42
Ductuum aquarum altitudines.	68	Homeri octo fuerunt.	14. &
E		I	
Enianum urbs.	11	Ianus Vaticanus dictus fuit.	5
Erichthonius rex Troianorum.	39	Ianus sacrificiorum ritus docuit.	49
Exquilinus mons.	9	Ianua à Iano dicta.	49
F		Ilus rex Troianorum.	40
Faunius Aboriginum rex.	40	Inundationes aquarum quot fuerint.	47
Fistulae solutae.	95	Ioues qui sint dicti, & quam ob causam.	45
Francus Hectoris filius Celtae rex.	41	Isis quae sit.	28
G		Italia pleraque mutuata est ab Hetruscis.	3
Gallia togata.	8	Italiae origo.	4
Graecia magna.	8	Italiae multa nomina.	5
Graecorum in mentiendo impudentia.	4	Italiae diuisio.	6. & 54
H		Italiae transalpinae diuisio.	57
Hadriaticum mare.	7	Italiae imperium penes quos fuerit.	47
Harmonia uxor Cadmi.	40	Italiam qui incoluerint.	1

I N D E X.

Julia aqua.	64	Mnaseas Phoenix histori-	
Iunones quæ dictæ sint.	45	cus.	14
L		Moseas antiquissimus histo-	
Laomedon rex Troiano-		ricus.	14
rum.	40	Mundi origo.	4
Larius lacus.	8	N	
Latinus rex Aboriginum.		Ninus rex Babyl.	26
fol.	41	Nini plures fuerunt.	46
Latinus Syluius rex Latino-		Noas Rituales libros reli-	
rum.	41	quit.	1
Lemannus rex Celtarum.	40	Nouaria.	7
Liguria quæ pars Italiae di-		Nymbrotus.	21
catur.	55	O	
Luca urbs unde nomen in-		Octavianus specus.	70
uenerit.	11	Oenos urbs gygantum.	16
Lydi populi unde dicti.	2	Oenotrius Arcas.	1
M		Ogyges plures fuerunt.	46
Macedonia unde dicta.	33	Olanum.	7
Mæoniae urbes.	1	Oletare quid significet.	89
Mæones unde dicti.	24	Olympus quod significet.	46
Mamelus rex Babyl.	36	P	
Mamithus rex Babyl.	35	Padus.	7
Mancaleus rex Babyl.	35	Palatinus mons.	13
Massagetæ quis propaga-		Pallas Tritonia quare dicta.	
rit.	24	Perfarum reges.	43 (28
Marsi.	8	Pharao Menophis Aegy-	
Martia aqua.	63	ptiorum rex.	39
Mediolanum.	7	Phoronæi quot fuerint.	45
Metasthenes historicus quod		Piceni.	8
tempore floruerit.	44	Picus rex Aboriginum.	40
Mezentius rex Tusco-		Pisa urbs à quo condita.	11
rum.	41	Precutij.	8
		Prothei	

I N D E X.

Prothei plures fuerunt.	47	Syluius rex Latinorum.	41
Q		T	
Quirinalis mons.	13	Tarpeius mons.	13
R		Tepula aqua.	64
Regna præcipua mundi		Thuscus uicus Romæ.	53
quæ.	17	Thuscorum dii qui sint.	3
Rheæ quæ dictæ.	45	Torebi in Asia unde dicti.	2
Rhetij unde dicti.	6	Troia euerfio quo anno.	41
Roma.	9	Troiani reges.	14
Romæ ueteris nomina.	53	Tutela ductuū aquarū.	96
Romani à Romo.	39	Typhon gygas.	33
Romani uernæ sunt Thu-		Tyrrheni delphini quare di-	
scorum.	52	cti.	2
S		Tyrrhenorum origo.	1
Sabini.	12	Tyrum quis extruxerit.	25
Sagi.	12	V	
Sagæ nomen quid sonet.	19	Vellia altera palatini pars.	13
Salinæ.	62	Venetia.	6
Sarmatæ à Thuyscone con-		Vesta dea quæ sit.	29
ditæ.	24	Virgo aqua.	65
Saturnos quos dixerint ue-		Volaterræ.	11
teres.	45	Vortumnus deus.	29
Scythæ omnium sunt anti-		X	
quiffimi.	4	Xanthus historicus Ly-	
Semiramis regina Babyl.	28	cus.	2
Senegallia.	7	Z	
Sicania unde dicta.	32	Zameis rex Babyl.	29
Soranus proditi nominis		Zoroastes quis fuerit.	20
urbis Romæ poenā luit.	58		
Sparetus rex Babyl.	36		
Spherus rex Babyl.	36		

MYRSILI LESBII

DE ORIGINE ITALIAE ET
TYRRHENORVM LIBER.

Taliam coluere Græci, Arcades, Veneti, Ligures, Ardeates, Rutuli, Siculi, Pelasgi, Iapyges, Lacedæmones, Salētini, Pelij, Oeniani, Achæi, Oropitæ, Pylj, Pisi, & eiusmodi. Horū primus Oenotrius Arcas cum Peucino fratre colonias trāsportauit, ubi habitabāt tunc dicti Ausones, ubi nūc Oenotria regio est è regione Peucinorū. Hæc fertur prima colonia ex Græcis, paulominus quindecim ætatibus ante ruinas Troiæ.

Tyrrhenis originem quidem suspicantur fuisse à Lydis. Existimant enim Aty regi Mæoniæ, prognato Hercule & uirgine Omphale, filia Iardanæ reginæ Mæonū fuisse geminos Lydum & Tyrrhenum, cum regnū neq̄ duos caperet, & neque terræ sterilitas ingentem multitudinem pateretur, sorte Aty iacta Lydum successorem designauit, Tyrrhenū uero cum maiore parte populi ad quærendas nouas sedes foras abire iussit. Is in septentrionalem Tiberis partem ueniens, eiusq̄ totam medietatem à fontibus usq̄ ad locum ubi erat priscis Vmbris habitatio tenuit, & cum eis confedit & cohabitauit, & urbes dictas hæctenus Mæonias & Tyrrhenias ædificauit. Sed hi aperta mendacia fingunt: nam de gentis antiquitate & origine magis creditur ipsi genti atq̄ uicinis, quàm remotis & externis. Magis igitur creditur ipsis Lydis & Tyrrhenis, atq̄ his uicinis Romanis, & qui consentiūt in eorum patria historia & origine, q̄ quibusuis alijs quamuis aliàs eruditissimis. Cæterum quæcunq̄ hi patrij histo-

Tyrrhenorum origo.

Mæoniarum urbes.

b

*Xanthus hi-
storicus.*

† *Taraconem
Strabo nomi-
nat lib. v.*

*Tyrrheni
Delphini
dicti.*

*Tyrrhent
indigenæ.*

rici dicunt, aduersantur supradictæ traditioni de Tyrrheno Mæone. Etenim Xanthus Lydus in patria historia, nulum Tyrrhenum Atym fuisse scribit, sed geminos Lydum & Torebum, à quibus Lydos & Torebos in Asia populos esse tradit; in nullo penitus differentes, nisi quadam prolatione, & quidem parua, ut Dores & Attici. Quis ergo ex Lydis historicis Tyrrhenum filium Atyos & fratrem Lydij misit in primam medietatem Tiberis, ubi antiquissimis Vmbris fuit prisca habitatio? Quum etiam quod tradit de bello Pelasgico Xanthus, asserit Pelasgos antiquiores Aty aggressos bello Tusciam, quæ quondam Umbria dicta est, occupasse† Crotonem, inde Tiberinam regionem inuadentes etiam ipsam Tyrrhenam cepisse, & cum Tyrrhenis cohabitasse, & ab eis plurimam militarem peritiam didicisse, præcipue nauticam, qua tunc toti orbi erant admirabiles. De quibus fabulantur Græci, quod in Delphinos uersi sint, qui nauibus alludunt, & his focij fiunt. Re enim uera tunc Delphini ob piraticam simul & dominium maris dicebantur: erant enim classe potentes, & undique colonias transportabant. Argumeto sunt qui Tyrrheni dicuntur in insulis Atticis, & faucibus Thraciæ. Namque Tyrrhena simul lingua, & cum quibus habitant loquuntur, & eosdem deos ut Tyrrheni colunt, & iisdem literis utuntur. Quare non possunt dici ab aliquo Atyos filio, qui ante Atym Pelasgumque regem inueniuntur dicti Tyrrheni, & multarum coloniarum autores eodem nomine atque ritu ante Atym præscriptarum. Hæc à Lydis didicimus. Nunc quid de se Tyrrheni dicant est inferendum. Primum rident se ab aliquo aduena denominatos, qui se solos indigenas in Italia existimant, atque à uetustissimi dei sui, quem Ianum Vadymona uocant, filio Raze-nua nominant. Tetrapolim quoque suam Hetruriam, eiusque partem

partem Boltursenam, Vetuloniam, Thussam; & Harbanum cognomine Calumbum à lyco nuncupant; eamque à suo deo aureo seculo mox post inundationem terrarum, nedum ante Atym conditam asserunt. Nam & ab inundatione ipsa suum agrum sua patria lingua uocant Saleombro nem, ubi primum geniti Vmbri. Producent quoque suae uetustatis uestigia multa, ut deos, ritus, mores, literas, leges. Quae profecto omnia congruunt his quae probatior res Graeci historici tradunt. Scribunt enim solos Tyrrenos in Italia uetustissimos esse, qui neque ab alijs pendant origine, neque ut caeteri conuenae & aduenae, sed propria regione esse oriundos; quandoquidem uetustissimis differant dijs & moribus nedum ab alijs Italiae populis, ed etiam à uicinis Crotoniensibus & Perusinis à fronte, & à proximis Phaliscis à tergo, quos inter medij iacent. Nam cunctis Thuscis dij deaeque sunt Iupiter & Iuno; Soli Tyrreni colunt Ianum & Vestam, quos lingua sua uocant Ianib Vadymona, & Labith Horchiam. Ipsi quoque Romani fatentur Hetruscos esse uetustissimos, & aureo seculo natos, à quibus aras, ritus, diuinationes, colonias & disciplinas habuit prisca Italia, initio sumpto à prima eorum tetrapoli dicta Hetruria, à qua illos Romani Hetruscos cognominant. Non est igitur aduersarijs uel la uia, qua probet eos Tyrrenos à filio Atyos habere uel nomen, uel originem; sed id nomen desumpsisse à Tursibus. Quod si etiam ad hos uenit Torebus filius Atyos, utique non ab eo aduena nominati sunt Tyrreni indigenae, sed e contrario ab eis Torebus fuit cognominatus, Tyrrenus à Graecis. Igitur etsi totam Italiam coluerint Graeci, ut nostri tradunt, ex ipsis tamen Lydis & Tyrrenis uicinisque Romanis falsa esse ostendimus, quae contraria his de Tyrrenis multi, ut diximus, conscripserunt.

Thuscorum dij.

Italia multa

*Italia multa v. 1. pag. 32
est ab Hetruscis mutuata.
Hetrusci unde.*

N. PORTII CATONIS EX LIBRIS
ORIGINVM FRAGMENTA.

*Græcorū im-
pudentia.*

Ræci tam impudēti iactantia iam effundun-
tur, ut quoniā his dudū nemo responderit,
ideo libere à se ortam Italiā, et eandem spu-
riam simul & spurcā atq; nouitiā nullo cer-
to autore aut ratione, sed per solam infaniā
fabulētur. Quam ob rem nunc ut cæteris Latinis uiam fa-
ciam, quæcunq; memoria prodita gentibus Italiæ sunt, &
nunc Romano imperio subditis, Dñs uolentibus scribe-
re instituo.

Mundi origo.

I Talia splendidissima origo fuit cum tempore, tum ori-
gine gentis. Coepit em̄ aureo seculo sub principibus
dñs Iano, Camefe, Saturno, gēte Phœnice & Saga: quæ
post inundationem terrarum per orbem prima colonias
misit. Et de mundi quidem origine autores non paria sen-
tiunt. Nam Chaldæi sibi sempiternitatem persuadent.
Phœnicibus uero ac Sagis magis placet origo. Inter
utrosque conuenit, ante Ninum circiter annis L & CC,
quibus durauit aureum seculum, terras fuisse inundatas,
& in Scythia Saga renatum mortale genus. Siue enim ab
æterno mundum existimes, & ignis principio cuncta te-
nuerit, & sensim in sua loca elementa coeuntia homines
produxerint: siue ut fertur ante aureū seculū terras subru-
tas inundatio possederit, & exiccata humo apparuerint
homines, equidem principatus originis semper Scythis
tribuitur, à quibus auctis colonias per orbem missas fe-
runt. Et ex his uenisse Ianum, cum Dyrin & Gallis

*Scythæ anti-
quissimi.*

proge-

progenitoribus Vmbrorū, rateq; cum colonis per Tiberim uectum, ad læuam Tiberis Hetruriā tenuisse locum, ubi colonias in continente primū exposuit, & ipsum deū simul Vaticanum habitum dictumq; fuisse. Et regionem Vaticanam, id est, uagicanam dictā, quod ibi Ianus quasi in cunis natam primumq; uagientem Italiam exceperit. Inde cum colonis à Vaticano progressum, in tractu Umbriæ fundasse regiam, & fano Olympū fossamq; sacrasse, & augustalem Tyrrhenam non longe à regia dicasse; ubi ad salutandū regem XII. coloniæ nonis lunaribus cōuenirent. Inde duodenis colonijs fasces ad continendos rudis scribunt, singulo prætoriano licitori quatuor & uiginti armatis ingenuis distributis. Eas posuit colonias ad ripas quidem Tiberinas Ianiculū, & Atyn Ianum; ad ripas Arnī totidem, Phefulas, & itidem Atyn Ianum. Ad littus Hetruscum quatuor, Pheregenen, Volcen, Volaterram, Cariaram, quæ & latine Luna. In mediterraneis quatuor, Ogygianum, Aretium, Rusellas, Volsinium. Paulopost dextrum Tiberis latus regulis suis permisit Camefi, à quo Camefenæ duæ, & Saturno, à quo Saturnia olim, quod nunc Capitoliū, & ab ea late Saturnia terra. Hæc prima fuit aurea illa ætate & quidem augustissima origo Italiæ.

Ianus Vaticanus.

Italia complura à dijs & ducibus sortita fuit nomina; à Iano quidem Ianicula, quem quidam Oenotriū dictum existimant, quia inuenit uinum & far. Camefena à Camefe, & à Saturno Saturnia; Saleombrona quoq; à gentilibus. Durauit Saturniæ nomē totidem fermè annis quot ante aurea ætas, usq; ad Apim deorum Italiæ ultimū, ut Antiochus Syracusanus scribit, à quo Apennina, quam Taurinam idem interpretatur, Etsi Græci de more quidā à bobus Herculis; uel quod opimos gignat Italia, ut ait Hellanicus; aut à Vitulo egresso, ut Herodotus; uel qui-

Italia nomina.

dam Græci boues uocāt ἰτάλλης, ut fabulatur Timæus, di-
 ctā existiment. Inde à duobus fratribus, altero Hesperia,
 altero Italia postremum nomē retinuit. His nominibus
 principio nūcupata fuit Italia circa Tiberim, ut qui inter
 omnes Italiæ amnes in omniū deorum & principum tu-
 tela esset, atq; imperij totius ex his cōmunis sedes: à quo
 in principio & origine ipsa Italiæ Albula nomen à Iani-
 genis habuit. Diuiditur autem in Apenninos montes, &
 cisapenninā, & transapenninam Italiam. Alpes omnes
 Italiæ colonias fuisse Tuscorum incolæ asserunt, & ab
 ipsis uel ducibus, uel capitibus originum nomina genti-
 bus & locis indita: ut Rhetij à Rheto rege Lydorum: &
 Veronenses, à Verona colonia Tusca: Comenses à Co-
 ma: Rhegij à Rhegio: Volturreni, à quibus uallis Vol-
 turrena: & Osci, à quibus Oscela. Histria quoque à duce
 misso à Iano nomen retinet. At Græcorū quidam scribūt
 dictū ab Istro amne cognomīe Danubio, cui Danæ gen-
 tes acolæ nomē impressere, fabulanturq; ramum ex eo in
 Histriā effluere, inq; Hadriaticū mergi. Fingunt aliij Ar-
 gonauim n Histriam primum ab Istro è montibus hume-
 ris uectam, & in Hadriaticum demissam. Videlicet tanta
 est in mentiēdo Græcorum uanitas simul & leuitas, ut
 ab Istri ostijs ad eius fontes per immensa gentium spa-
 tia transuolarint, & amnes etiam obstantes tranarint, &
 humeris ea cōuecta cōnauigarint, ut etiam in Italia men-
 tiendi sibi loca inuenerint. Nescio Argonauī ne Græci
 aquas, an Argonauis humeris montes nauigarit.

Italiæ diuisio.

Rhetij.

*Græcorum
leuitas.*

Venetia est omnis ora circum sinum maris post Hi-
 striam usq; ostia Padi. Quibusdam placet à Tyla-
 uento illos exordiri. Nam Taurisanos Persæ gentem ab
 Api duce conditam asserunt. Venetis cunctis prima ori-
 go phaëtontea est, quæ Græcis occasionem mētiendi de
 phaëtonte

phaëtonte & Eridano præbuit. Posterius mixta his nobi-
lis stirps Troiana, à quibus Patauium suo conditore inclitum.

Omnia sub Alpibus transpadana loca prisca conueni-
entibus missis coloniis tenuere, ab his quoque multa loca nomi-
na retinent. Plura deleuerunt Galli, qui primi Arunte Clu-
sino duce Alpes transcenderunt, & sensim ab omni Gallia
cisalpina Hetruriam pepulere, ab his quoque nomen sortita reti-
net Gallia cisalpina, qua Mantua suo conditore Ocno Bia-
noro est Thuscorum rege illustris. Penetrauerunt trans Alpes
Boii, Senones, Insubres, & alia Gallia transalpina gentes.
Gallia cispadana olim Bianora à uictore Ocno, postea
Felsina dicta usque Rauennam, nunc Gallia Aurelia & Aemi-
lia à Romanis ducibus nomen habet. Princeps metropo-
lis Felsina primum à rege Thusco conditore, inde à succes-
sore Bono Thuscanensi Bononia dicta. Spiretum Padi
ostium à Pelasgis conditoribus Spira dictum, & à Diomede
instauratum. Nouaria ante ab Herculis Aegyptij nomine
Libya; & à cognomine Aria Aegyptio uocabulo Leo-
nina; sed à Liguribus instaurata, Nouaria dicta est. Ola-
num ante ab Thuscorum duce, qui cum Oropijs colonis ibi
primus insedit, quorum origo incerta uti Comi, Bergamo-
mi, Lycinophori, & aliquot circa populorum; inde ab In-
subrium principe nomine Medo aduicta, Mediolanum
nomen seruat. Padus ante à duce Coloniarum Eridanus,
sed à profunditate Botigon ab Hetruscis, & Botigum à
Liguribus, & à circa arbore Picea, Gallice Padus nuncu-
patur. Post Padi ostia Rauenna, sabina stirps. Interijt Sa-
ga oppidum Hetruscorum, uti & Atria, à quo mare Atria-
ticum, quod nunc Hadriaticum. Gallia flaminia à Rauen-
na ad Ariminum à comitibus Herculis conditum, à quo
cognominatur. Ab eo ad Anconam Senegallia à Seno-
nibus dicta pulsis Hetruscis, nunc Gallia Togata. Anco

Bononia.

Nouaria.

Olanum.

Mediolanum.

Padus.

Hadriaticum
mare.

Gallia Togata.

Piceni.

*Marsi.
Pecutij.*

Larius lacus.

na prius Picena uocabulo Hetrusco simul & Aboriginū dicta. Galliam Togatam primi coluere Liburni & Siculi, quos pepulere Umbri. Hos Hetrusci trecētis & amplius eorū ualidissimis oppidīs iusti more belli expugnatīs, eos tandem uicere Galli. Piceni lingua Hetrusca genus sacrum dicitur, orti à Sabīnis. A Picenis Garganum montem alijs & alijs temporibus diuersæ gentes tenuere. Marsi, à duce Lydorum, in quibus Asculū. Pecutij, in quibus Hadria siue Atria. Vestini, in quibus Amiterani. Marucini & Peligni, in quibus Cursellū, Orton & Sulmo. Ferentani primum à Liburnis & Dalmatis, inde his pulsīs à Thuscis orti, quorum lingua Larinum metropolim uocauerunt, id est nobilem principem; Laronem em̄ Hetrusci & Larunem & Arunem uocant nobilem principem. Inde in transpadana Larium lacum, & in Thuscia Larones annes, & Arunes coloniæ, & uiri Arunes, quos Thusci secūda declinatione, Romani & Græci sicut Atlas tertīa declinant & proferunt Aruntes. A Gargano ad Brundusium, coluere Celij, Daunij, inde Apuli, Boij, in quibus Arpe, Canusium, Bararium. Sub his Apeninus ex transuerso diuidit in duo fines Italiæ quos inter Tarētinus sinus iacet, circum quod ipsum undique magna Græcia. Ad orientem uero magnæ Græciæ pars est Oenotria Arcadum, & Calabri, prius Ausones; ad quos Græca uerboſitas fert uenisse primā Græcorum classem annis fermè quadringentis ante ruinas Troiæ; cū Oenotrium ducem Arcadum post Troiam conditam ad nauigasse in Calabriam tradat Antiochus Syracusanus, & circa oram maritimam posuisse colonias. Et ut parcius mentiantur Græci, ab eo quondā dictam Italiam Oenotriam scribunt; cum ab initio Italiæ à uetustissimo rege Sabinorum & Hetruscorum, penes quem erat imperium, id nomen son

men sortita fuerit. A Leucopetra ad Sarnū amnem uicinum Neapoli tenuere diuersi populi, Umbri, Itali, Samnites, Siculi, Peucini, Picentini, & Hetrusci; quorū urbes sunt Clusium, Pæstū, Elea, nunc Velia. Inter amnem Vulturū & montes Apennini Sabelli sunt, proles Sabi norum, ut nomen est argumento, à Latinis Samnites, à Græcis Saunites appellati.

A Tiberi ad Sarnum incoluere primi Aborigines, proles Umbrorum. Princeps his urbs uetustissima Camerena à Camefe cōdita, non procul ubi postea Alba. Tusci his admixti, Osci, qui nunc Capuani. Volosci, quos uocamus Volscos, quibus metropolis fuit Anxur, nunc Taracina, Stabia, Antini, Hortenses, Longhani, Osci, Macrani, Nuetini, latine Grauisca, Picenti, Sorani, Ferentianates, Freginates, Sangnini, Tusculani, Cortinenses, Vrsentini, Volcentani.

Roma principio sui pascua bobus erat. Circū Tiberim septem rupes sibi perpetuæ in Hernico succedentes, cauis paruis distinctæ erant, sub quibus alueū Tiberis quandoq; egressus paludes in planiciem rupibus subsidentem inferebat. Saturnus primus incoluit Capitolium, Italus Auentinū, Roma palatium, Cœlius cum Thuscis Cœliū & Viminalem, Romulus palatiū, in quo quadratam Romam condidit, etiam Exquilinum tenuit ab Excubijs dictum, quas illi Lucumo dedit more Thusco duodecim licitorum, id est, trecentorum armatorum ad custodiam corporis simul & dignitatem; quia Tacius non erat sine suspicionem infidæ societatis.

Roma.

Exquilinus
mons.

Hetruria, olim Italiae princeps, ab eorum metropoli regia sic cognominata, à Tiberi in Macrā diffunditur. Gens prima illorum maritima Ligurum, dicta à filio phaëtonis Ligure, quem montani Ligures Pheriton nuncupant.

C

Post Tiberina ostia. Pheregene primum Hetruriæ oppidum in uicino littore, dictū à Genio Iano, qui primus ibi colonias posuit: et à Pheritone, id est, Phaëtote, qui colonias adiecit, uti in Liguria montana, ubi à Genij colonijs Genua oppidum: & ab adiectis Pheretianis ibidem colonis anni proximo & regioni Pheretianæ nomē reliquit. Primus omnium græcorum Phaëton ex Attica soluens, cū Ligure filio, multis ætatibus et seculis ante Oenotriū Arcadem colonias adiecit Italico littori, ab ostijs Tiberinis usq; ad Nicæam Massiliensium: & in medio portum Ligurnum à filio nuncupans, ultro citroq; littus omne Liguriam dixit. Verum Hetrusci, & eos secuti Romani ab ostijs Tiberinis Hetruscū uocauerunt usq; ad caput Hetruriæ. Inde Populonium, ab urbe metropoli Popium, romane Puppium. Postremo à Ligurno portu ad Macrā, ad cuius fontes est Apua oppidū, Apuanos Ligures uocant: Montanos uero omnes Ligures qui à Macra in Nicæam effundunt. In mōtanis Liguribus sunt portus Hercules Aegyptij. Nam Libarnum in his est à nomine simul & cognomine illius. Græci ubicunq; nomen Hercules audiunt, putant esse suū, à nomine sumentes argumentū, cū tamen ille neq; nomine Libyus: à quo deuicti Libyi: sed Alcæus dictus sit: neq; dictio Hercules sit græca, sed ægyptia: nā illi Heraclio, id est, Iunonis gloria, cognomē fuit.

Gens prima Hetruriæ maritima est. Oppida in his Pheregene, Alsium, Agylla, quæ & Cære, à Pelasgis condita: Pyrgus, Grauiscæ, ab aëre dictū: Cose, Volce, Telamon, ab Argonautarum principe, cum in Hetruriam ad Lucumones profectus Hercules Alcæus lacum Ciminiū effecit, & puella Faula subrepta ex Fano ad Euandrum perrexit. Umbro fluuius limes & tractus Umbrorum, caput Hetruriæ, limes Hetruscorum, Populonium nauium & classis

Hercules.

classis Hetruscorum olim princeps. Volaterræ & uada eius. Pisa condita à Pysis alpheis pelasgis, Luca illustris *Pisa.*
 Lucio Lucumone rege Thuscorum. Lucus & montes *Luca.*
 Feroniani. Luna, Cariara ab Hetruscis dicta, à Græcis
 σελήνης. Apua in transitu Apennini ad fontes Macræ; un
 de Apuani Ligures ab Arno ad Macram.

A Tiberi ad Ciminia iuga secunda gens Thusciæ est, cognomine à Thuscis. Larteniana, id est, metropolis Eni *Enianum.*
 ana. Larthem enim summum regum uocant. Enianum ue
 ro urbs in ea ab Enetanis Pelasgis cōdita, quam Veij He
 trusci pulsas Pelasgis ampliata à principatu prouinciæ
 simul & cōditoribus priscis Lartenianum, Romani uero
 à genere populi Veiens uocauerunt. Oppida in his sunt
 Sabum in Sabatia à Sabo conditum; Lartenianū, cogno
 mine Veiens, Nepeta, Soracte, Phaliscorum mons Apol
 lini sacer; Phaliscanum, Fescennium, Umbricum, à pri
 scis Umbris dictum Flauianum, Arcennum, Mœsium à
 quo sylua Mœsia, Rusellum, Aræ Mutiæ, Sutrium, à Pe
 lasgis conditum, ab insigni grano dictum, romana societa
 te inclytū. Capina, à qua Capinates, Lacus Ciminius, &
 Troitum Phaliscorum, finitimum Hetruscis.

Gens tertia Thusciæ transciminia à Ciminijs diffundi
 tur ad Pistorium. In his Volturrena sub radicibus Cimi
 nijs iacens, cognomine Hetruria; à qua tres gentes He
 truriæ appellantur Hetrusci, ut à communi metropoli,
 & ager Hetruscus antea Umbronus dictus, ubi Umbr
 orti. In eo agro Ferentia, Trossolum, Mœonia Mœo
 num, Tyrrhena, Volturna, sub Volturrena, Aruntes ue
 teres, cognomine Camillarij; Longius Blere Oleana, Tuf
 sa Nana, Lartes oppidū, Salembona, Cort Nossa, Cort
 Enebra, mons Coriti in iugis Ciminijs; è regione mons
 Phiscō, quæ & arx Iti; Volsine, Pelij, Oropite Sentinas,

Clusium uetus à pugna sed à duce Comerfolo; montes Tumniates, Sora, Soana, non procul Saturnia lapides à Ioue compluti in auxilium Herculis contra Ligures Hetruscos gygantes, à filio dicti Lamones; amnis Pelia; mōs Pelius. Mons Tumnias Roselle; Umbro in monte Sena colonia, Phocenses, Pistorium, Umbro amnis, Stellates, Fluentini, qui & Arnienses, Clusium nouum, unde Clusentinus transitus Annibalis, Aretium; Crotona à Crotone socio Herculis condita.

*Apenninus
mons.*

Apenninus mons Italiā in duo secat, radices sub Pennino transitu Annibalis in Alpibus à Nicæa ad ipsum fermè Penninū in latitudinē extendūtur, & usq; ad Macram Ligures montani incolunt; à Macra item ad fontes Tiberis ad inferum mare Thusci; ad superum Galli Aureliani & Aemiliani. A fontibus rursus Tiberis ad Narem Umbri inhabitant. Principio Typhernum, & in fine Ameria & Tuder sunt. Galli omnem Umbriam pulsis Hetruscis occupauerunt, exceptis Typherno, Esisio, Hyspello, Fulgineo, & uetusta Veiorum prole, quam Veilumbram, id est, Veiam prolem antiquam Umbram dicunt, in quibus principes sunt Spoletum, Tuder, Meuania, et Ameria fermè noningentis annis et amplius restituta ante Persicū bellū, à Veijs Hetruscis antea cōdita, duce Ameroë, Atlantis Itali ex Pleiona uxore filia. A Nare porrò amne usq; ad Equiculos tenent Sabini à Sabo cōditi, Sabatio Sangni gentili edito; Inde ad fontes Arni amnis Sabelli, Sabinorum proles incolunt.

Sabini.

Sangni gentilem Sabi pronunciant Sabini, Sanctum Romani, Sagā Barbari, à quo & Sagi primi Thusci, id est pontifices & sacri expiatores. Ex quo patet leuitas cū loquacitate græcanica, qua à Lacedæmonijs ortos scribūt Sabinos, & Græca origine à σέβομαι dictos fingūt. Sed
Roma

Roma tum rudis erat, cum relictis literis & disciplinis
 Hetruscis, mirabunda Græcas fabulas rerū & disciplina-
 rum erroribus ligaretur, quas ipsi Hetrusci semper horru-
 erunt; neq; ob id latinas quidem uoluerunt suscipere, usq;
 ad Cecinnam Volturrenum magistrum quadrigarum &
 augurum principem, patrem Menippi, & auum Meno-
 dori, quos ante illum pater eius Volturrenus, auusq; Ti-
 tus, & proauus Turrenus semper Romanis principibus
 charissimi reuenerunt, cum ad eas recipiendas urgeretur.
 Nam ipse Turrenus patre Elbio Volturreno, & regum
 Hetruscorum ultimo ad lacum Vadymonis cæso, equidē
 ad reddendam urbem Hetruriam anno secūdo Olympia-
 dis centesimæ uigesimæ quartæ alluci potuit, sed ad recipi-
 endas latinas literas nunquam persuaderi potuit.

Palatinum collem Roma Itali filia, sed prius Palatini *Palatinus mōs.*
 Aborigines tenuerunt: qui ex agro Rheatino ad pascua
 ouibus quærenda illò profecti sunt. Argumento est Vel *Vellia.*
 lia, Palatini altera pars, à uellenda lana, ante his monstra-
 tam Hetruscam tonsuram appellata.

Capitolium dictum à capite inuēto fluente sanguine, *Capitolium.*
 dum Iouini templi fundamenta iaceret princeps Tarqui-
 nus. Nam antea Tarpeius à Tarpeia ibi scutis Sabinorū *Tarpeius mōs*
 obruta, sed prius Saturnus uocabatur. Sub eo Ianus
 quadrifrons. Quirinus à uictoria Lucumonis à Quirino
 colle mouentis. Quirinalis à Iunone Sabinorum dea, *Quirinalis*
 quam illi curitim, id est, hastatam Iunonem uocant. Ete *mons.*
 nim hastam Curim & Curinam proferunt: quia his si-
 mul & Hetruscis non est litera q. sicut Romanis. Inde
 Quirites.

FINIS.

C 3

MNEAS Phœnix Damascenus libro nonagesimo septimo historiarū, asserit ante Ninum ferme ducentis quinquaginta annis fuisse inundationē terrarum, & quendā, cui testimonium perhibet Moseas antiquissimus historicus, liberatum circa fluuium Araxim ad montes Caspios, tumq̄ recenti cœlo & rudi humano genere uixisse auream uitam, in qua nullo ferente legem natura ipsa uiebatur, quousq̄ Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primi uitam uitiare cœperunt humanam. Tradunt igitur Chaldæi primo & trigesimo atq̄ centesimo ab Ogyge anno regnasse apud se Saturnum auum Nini annis sex & quinquaginta, primumq̄ Babylonix fundamenta iecisse. Hunc secutum fuisse filium Belum Iouem, & rexisse Chaldæos & Assyrios annis duobus & sexaginta; Ninum uero duobus & quinquaginta; Semiramidem duobus & quadraginta. Ea Babylonix magnitudine indicibili extruxit. Supputantur igitur à Nino ad secundum annum † Spheri, quo ortus est Deucalion, anni L I supra CCC. Septingenti uero à prima inundatione nouimestri, à qua ad Troiam colligit Mnaseas annos non minus octo & uiginti supra octingentos.

† Spheri.

Troiani reges.

Regnatum uero fuit Troix sub regibus sex; sub Dardano quidē uno et triginta annis; sub Erichthonio quinque & septuaginta; sub Troē sexaginta; sub Ilo quinque & quinquaginta; sub Laomedonte sex & xxx. sub Priamo xl.

Homeri octo.

Secuti sunt anni D à captiuitate Troix usq̄ ad uicesimam tertiam Olympiadem, in quibus floruerunt Homeri octo. Horū primus in annalibus Teutei regis Assyriorum traditur, qui uigesimus septimus à Nino extitit. Hic Homerus, ut ibi tradit, fuit Smyrnæus, et præfectus eiusdem regis paulò ante descensum Heraclidarum in Peloponnesum.

ponnessum, anno XX Demophoontis regis Atheniensium, quando Pyrrhus in tēplo Apollinis fuit ab Oreste interēptus. Hūc secutus est Homerus Chius, qui ut Chiensiū memoria tradit, floruit arte medicinæ anno XIX Melanthis regis Atheniensiu. Alius fuit Homerus patria Cumæus, qui, ut ipsi Cumæi perhibēt, enituit magia magis q̄ literatura, anno XXIII Codri regis Athenien. Quartū, ciuem suū prædiuitē Salaminenses Cyprii effecerunt, arte institoria inclytū, anno octauo Agasti Atheniensis. Biennio post emerfit Homer. Colophonius, quē illorū annales migratione Ionica prædicāt effulsisse arte pictoria simul & sculptili. Sextus fuit Atheniēsis, qui, ut ipsi scribūt, illustris reuocatione abolarū legū, & nouarum latione floruit sub Archippo. Septimum Argiui habent, Musicae atq̄ geometricæ disciplinæ præceptis admirabilē, anno decimosextimo Diogeneti Atheniensis.

Vltimū hunc Homerū ætas nostra cernit, qui Olympiade XXIII & à Troiæ excidio anno D patria Mæon, Olympico certamine uictor, iudicio totius Græciæ eximius poëtarum est habitus, & ei soli ius tributū emendandi characteres, & nomina, & linguam Græcam; quæ ut ferunt, Cadmus Samothrax ferè barbara & plena ruditatis attulit sub excidiū Troianū; cū reuersus esset à fuga quā inierat ob certamē quod illi prisca uxor intulerat, propter nuptias supinductæ Harmoniæ. Sunt ergo nūc characteres ab Homero forma elegantiore. Nā primi barbariem quandā uetustā, & nō phœnicā ferebant; quia nihil phœnicū habēt, ut cernimus, sed Galatarū & Mæonū figuras retinēt. Idem Homerus reformauit characteres, & grāmaticæ præcepta primus dedit, cū antea quisq̄ sermone scriberet simul & loqueret̄ uernaculo. Quæ profecto etiam Italia, quæ & magna Græcia, suscepit. Hactenus de temporibus.

FINIS.

BEROSI BABYLONII ANTI
 QVITATVM LIBER I.

ANTE aquarum cladem famosam, qua uniuersus perijt orbis, multa præterierunt secula, quæ à nostris Chaldæis fideliter fuerunt seruata. Scribunt illis temporibus circa Libanũ fuisse Oenon urbem maximam gygantum, qui uniuerso orbi dominabantur, ab occasu solis ad ortum. Hii uastitate corporis ac robore confisi, inuentis armis omnes opprimebant, libidiniq; inseruientes inuenerunt papiliones, & instrumenta musica, & omnes delicias. Manducabant homines, & procurabant aborsus in eduliumq; præparabant, et commiscebantur matribus filiabus, sororibus, masculis & brutis, et nihil erat sceleris quod nõ admitterent, contemptores religionis & deorũ.

Tum multi prædicabant & uaticinabantur, & lapidibus excidebant de ea quæ uentura erat orbis perditione. Sedenim illi assueti cõridebant omnia, cœlestiũ illos ira atq; ultione perurgente pro impietate atq; sceleribus.

Vnus inter gygantes erat qui deorũ ueneratior & prudentior cunctis reliquis exprobis erat in Syria, huic nomen erat Noa, cum tribus filijs, Semo, Iapeto, Cham, & uxoribus Tidéa magna, Pandora, Noéla & Noégla. Is timens quam ex astris futuram prospectabat cladem, anno septuagesimo octauo ante inundationem nauim instar arcæ coopertam fabricare cœpit. Anno lxxviij. ab inchoata nauí ex improuiso exundauit oceanus, & omnia maria mediterranea, fluminaq; ac fontes ab imo ebullientes inundauerũt supra omnes mōtes, accedentibus quoq; impe-

impetuosissime & supra naturam è cœlo copiosissimis hymbribus multis diebus; conruentibus ita omne humanum genus aquis suffocatum, excepto Noa cum familia sua, quæ naui erepta est. Nam eleuata ab aquis in Gordyæi montis uertice quieuit, cuius adhuc dicitur aliqua pars esse, et homines ex illa bitumen tollere, quo maxime utuntur ad expiationem.

Ab hoc igitur anno salutis humanæ, ab aquis primordio sumpto, nostri maiores innumera scripserunt. Nos uero tædiosum illorum sermonem abbreviaturi, referemus origines, & tempora, & reges eorum duntaxat regnorum, quæ nunc magna habentur: in Asia quidem nostrum omnium celsissimum Babylonicum, in Aphrica Aegyptium & Libycum: quæ unum primo fuerunt, & sub uno narrabimus. Postremo in Europa quatuor nostri numerant, Celtiberum, Celtæ, Kytim, quod ille gentes Italicum appellant: & Thuysconum, quod à Rheno fluuio per Sarmatas in pontum finit. Addunt quidam etiam quintum dictum Ionicum.

BEROSI BABYLONII ANTIQ.
QUITATVM LIBER II.

NECESSÉ est igitur nos ex præmissis confiteri, quod & Chaldæi ac Scythæ scribunt, siccato ab aquis orbe, non fuisse nisi dictos octo homines in Armenia Saga, & ab his omnine hominũ genus in terris seminatum, atq; ob id Scythas recte dicere & appellare Noã omniũ deorum maiorũ & minorũ patrem, & humanæ gentis autorem, & Chaos, et semen mundi. Thyteam uero Aretiam, id est terram, in quam semen Chaos posuit, & ex qua

d

tanquam ex terra cuncti prodierunt. Præter uero tres primores filios, Noa post diluuium gygantes pluresq; filios genuit. Quare ad abbreviandū plurimum conferet, si omnium posteritates figurabimus, ab ipso Noa sumpto exordio :deinde sigillatim à cæteris. Primum itaq; dixerunt Ogygisan Sagram, id est illustrem sacrorum pontificem Noam Dysir.

BEROSI BABYLONII ANTI
QVITATVM LIBER III.

AS igitur principium atq; Heroum origines atq; posteritates abbreviamus ex nostris Chaldæis atq; Scythicis libris, quoad satis sit. Nā & multos alios memoriæ mandant, quos quia uel nihil ad nostram intentionem accurtationem, aut parum afferunt, ob id dimittimus, resumpturi illos ubi opus fuerit.

Quo pacto exinanitus orbis fuerit colonis & hominibus oppletus, dicendum est. Exiccata humo, & torrefacta terra, Noa cū familia de monte Gordyeo, ut par erat, descendit in subiacentem planiciem, plenam cadauerum, quam usq; ad hanc ætatem appellant Myri Adam, id est euisceratorum hominum; & inscripsit in lapide in monumentum rem gestam, & uocant incolæ locum, Egressorium Noa. Compressi uero coniugibus perpetuo geminos edebant marem & foeminam, qui adulti, & coniuges effecti, & ipsi binos partu liberos semper edebant. Neq; enim unquam deus uel natura defuit rerum necessitati, quæ ad uniuersi orbis spectat opulentiam. Peracto breui & in immensum adaucto humano genere, omniq; Armenia completa, opus erat eos inde recedere, atq; nouas sibi sedes

sedes conquirere. Tunc senissimus omnium pater Noa iam antea edoctos Theologiam, & sacros ritus, cepit etiam eos erudire humanam sapientiam. Et quidem multa naturalium rerum secreta mandauit literis, quae solis sacerdotibus Scythae Armeni commendant. Neque enim fas est illa ulli inspicere, aut legere uel docere, quam solis sacerdotibus, & inter sacerdotes duntaxat, sicut & quos Rituales libros reliquit, ex quibus illis primum Saga nomen fuit inditum, id est sacerdos, & sacrificulus & pontifex.

Docuit item illos astrorum cursus, et distinxit annum ad cursum solis, & XII menses ad motum lunae: qua scientia praedicebat illis ab initio quid in anno, & cardinibus eius futurum contingeret. Ob quae illum existimauerunt diuinae naturae esse participem, ac propterea illum Olybama & Arsa, id est Coelum & Solem cognominauerunt, et illi plures ciuitates dedicauerunt. Nam & ad haec tempora Scythae Armeni urbes habent Olybama & Arsa Ratha, & eiusmodi. Cumque iuisset ad regendum Cytim, quam nunc Italiae nomen, desiderium sui reliquit Armenis, ac propterea post mortem illum arbitrati sunt animam coelestium corporum, & illi diuinos honores impenderunt. Et ob id solum haec duo regna, Armenum quidem, quia ibi cepit, Italicum uero, quia ibi finiuit, & docuit, & regnauit, naturaliumque atque diuinorum, quae eos erudiuit, libros plenissime illis conscriptos reliquit, illum uenerant, simulque cognominant Coelum, Solem, Chaos, Semem mundi, Patremque deorum maiorum & minorum, Animam mundi mouentem caelos, & mixta, uegetabiliaque, et animalia, & hominem: Deum pacis, iustitiae, sanctimoniae, expellentem noxia, et custodientem bona. Et ob hoc illum utraque gentes signant in scriptis cursu solis, & motu lunae, & sceptro dominij, quo malos & noxios expellebat a coetu hominum, et castimonia corporis et sanctimonia animi, duabus

Zoroastis.

clauibus religionis & felicitatis. Neque minus Tideam, quæ mater omnium erat, Aretiam, id est, terram uocabant, & Estam, id est ignem post mortem cognominauerunt: quia ipsa regina sacrorum fuerat, & puellas docuerat sempiternum ignem sacrorum inextinctum seruare. Cæterum Noa antequam discederet ab Armenia, docuit illos simplicem agriculturam, magis curans religionem & mores, quam opulentiam & delicias, quæ ad illicita & libidines prouocant, & cœlestium iram nuper induxerant. Primus tamem omnium inuenit uites, atque plantauit, & uinum conficere docuit, cuius uim inexpertus & uapore, ebrius effectus minus pudice in terram cecidit. Erat illi, ut diximus, filius ex tribus primis adolescentior Chem, qui semper magicæ ac ueneficæ studens, Zoroastis nomen consecutus erat. Is partim Noam odio habebat, quia alios ultimo genitos ardētius amabat, se uero despici uidebat, potissime uero idem infensus erat patri ob uitia. Itaque nactus opportunitatem, cum Noa pater madidus iaceret, illius uirilia comprehendens, taciteque submurmurans carmine magico patri illusit, simul & illum sterilem perinde atque castratum effecit: neque deinceps Noa foemellam aliquam foecundare potuit. Ob beneficium inuentæ uitis & uini dignatus est cognomēto Iano, quod Aramæis sonat uitifer et uinifer. At uero Chem cum publice corrūperet mortale genus, asserens, & re ipsa exequens, cōgrediendum esse, ut ante inundationem, cum matribus, sororibus, filiabus, masculis, brutis, & quis alio genere, ob hoc eiectus à Iano pijsimo, & castimonia atque pudicitia refertissimo, sortitus est cognomētum Chemesenua, id est, Chē infamis & impudicus, incubus propagator. Est enim Esen apud Scythas Aramæos infamis et impudicus. Enuua uero tum impudicus, tum propagator. Eum inter homines huius dogmatis secuti fuerunt Aegyptij, qui sibi illum suum Saturnum inter

inter deos adolescentiorem fecerunt, & ciuitatem illi posuerunt, dictā Chem Myn, à qua ad hanc ætatem omnes ciues illius appellamus Chem menitas. Verum posteri hoc uitiosum dogma neglexerunt, retento quod fuit primi moris, ut inter fratres & sorores coniugū iniri possent.

BEROSI BABYLONII ANTIQVI
TATVM LIBER IIII.

Vltiplicatum est in immensum genus humanum, & ad cōparandas nouas sedes necessitas compellebat. Tum Ianus pater adhortatus est homines principes ad quærendas nouas sedes, & cōmunem cœtum inter homines augendum, & ædificandas urbes. Designauit itaq; illas tres partes orbis, Asiam, Aphricam, & Europam, ut ante diluuium uiderat. Singulis autē his principibus singulas partes, ad quas irent, partitus, ipse per totū orbem colonias se traducturum pollicitus est.

Itaq; Nymbrotum creauit Babyloniæ Saturnum primum, ut ibi primum ædificaret cum colonijs suis. Quare Nymbrotus assumpto filio Ioue Belo, cū colonijs furatus est Rituales Iouis Sagi, et cū populo uenit in campū Senaar, ubi designauit urbem, & fundauit maximam turrin anno salutis ab aquis CXXXI, regnauitq; ibi annis LVI, & deduxit turrin ad altitudinem & magnitudinem montium, in signum atq; monumentum, quod primus in orbe terrarū est populus Babylonicus, & regnum regnorū dici debet. Ergo ab eo exordiemur, & per ipsum mensurabimus omnia regna, & eorum reges ac tempora, abbreuiando illa in hunc modum.

Anno CXXXI à salute ab aquis, prima omnium gen

tium & ciuitatum fundata est à Saturno Babylonico nostro urbs & gens nostra Babylonica, multiplicataque est nimis numero posteritatis, magisque studuit paci & religioni Saturnus deorum quam opulentis. Et turrim quidem aedificauit, sed non compleuit: nec designatam urbem fundauit, quia post quinquaginta sex annos subito non comparauit, translatus à dijs.

Ab exordio huius Ianus pater misit in Aegyptum cum colonis Chem Esenum: in Libyam uero & Cyrenem Tritonem: & in totam reliquam Africam Iapetum priscum Atalaa: In Asiam orientalem misit Gangem cum aliquot ex filijs Comeri Galli: In Arabiam Felicem Sabum, cognomine Thuriferum, Arabum praefecit Arabiae desertae, & Petreium Petreiae. Canam posuit à Damasco usque in extima Palestinae.

In europa regem Sarmatiae fecit Thuyschonem à Tanai ad Rhenum, iunctique sunt illi omnes filij Istri & Moese cum fratribus suis, ab Adula monte usque in Mesembria ponticam. Sub his tenuerunt Tyras, Arcadius, Aemathius. Italiam tenuit Comerus Gallus, Samotus possedit Celtas: & Iubal occupauit Celtiberos.

Hi sunt qui egressi sunt post Nymbrotum, singuli cum familijs & colonijs suis, reliquentes nomina sua locis in signum expeditionis à Iano patre commissae, & ad monumentum posteris, ut scirent quis eorum fuerit conditor.

Hi iuxta mandatū Iani colonijs turri constructa pro metropoli, ipsi in Veijs & cauernis casas habebant. Solus noster Saturnus idcirco excessit mandatū, quia urbem urbium, & regnū regnorum uoluit esse Babylonia. Rursus his temporibus Ianus cum omnes in colonias missi abiissent, eos qui remanserant bipartitus est: Nam secum retinuit filios plurimos, quos post salutē ab aquis genuit: & item
maximam

maximam gentium multitudinem, quam secum in colonias conducturus erat. Scytha, cum matre sua Araxa, et aliquot colonis qui Armeniã incolerent, rex primus relictus est, cõstituto summo pontifice Sabatio Saga ab Armenia usq; in Bactrianos, quæ longitudo à nobis ad hãc ætatem uocatur Scythia Saga. Postremus omnium ipse Ianus ab Armenia per orbẽ colonias seminaturus egressus est.

Hæc nostri maiores multis libris tradiderũt. Nunc de temporibus eorum ac posteritatibus dicemus, iuxta id quod in nostra Chaldaica & primordiali Scythica hystoria fideli memoria cõseruatum est.

BEROSI BABYLONII ANTI-
QUITATVM LIB. V.

T supra diximus, anno à salute humani generis ab aquis centesimo trigesimo primo coepit regnum Babylonicum, sub nostro Saturno, patre Iouis Beli, qui imperauit annis LVI. Anno huius X Comerus Gallus posuit colonias suas in regno, quod post Italia dicta est. Et regionem suam à suo nomine cognominauit, docuitq; illos legem & iustitiam.

Anno eius XII Iubal condidit Celtiberos, & paulo post Samotes, qui & Disceltas colonias fundauit, neque quisq; illa ætate isto sapientior fuit, ac propterea Samotes dictus est. Anno Nymbroti XV Oceanus ad Ninum Aegypti consedit, & multos ex forore Thetide edidit liberos. Inde superuenit ille corruptor humani generis Chemesenuus, ubi Thelchines magicam docens maxima opinione celebrabatur.

Anno XVIII eiusdẽ Babylonici regis, Gogus Sabeã,

Arabiam Felicem cū Sabo suo patre puer tenuit, & Triton Libyam, et Iapetus priscus Atalaa Aphricā, Cur Aethiopiam, & Getulus Getuliam.

Anno eiusdem XXV Thuyfcon Sarmatas maximos populos fundauit, & Mœsa cum filijs Istri priscos Mœsios posuit, usq; ponticam Mesembriā ab Adula monte.

Anno XXXVIII eiusdem regis Sagæ Armeni multiplicati possederunt omnem Caspiam regionem, ab Armenia usq; in Bactrianos, & Ianus pater Ianeos colonos transduxit in Hyrcaniā, & Ianiolos in Mesopotamia uersus mare sub Babylonia.

Anno XL eiusdem regis aliquot coloni ex filijs Comeri in Bactrianis sibi sedes quaesuerunt, & Ganges in India sedem sui nominis.

Anno XLV eiusdē regis aliqui ex filijs Mœse ac Getuli iuncti simul primi Massagetas in India propagauerunt. Eadem tempestate Saturnus rex Babyloniæ misit principes coloniarum Assyrium, Mœdum, Moscū, & Magogum, qui regna condiderunt Assyrium, Mœdum, & Magogum in Asia; Moscos uero & in Asia simul & Europa. Anamæon quoq; adolescentulus Mæones à se dictos condidit, & regnauit CL annis.

BELVS SECVNDVS REX BABYL.

Secundus rex Babyloniæ Iupiter Belus, filius dicti Saturni, regnauit annis LXII, & fundamenta designata Babyloniæ oppidi magis quàm urbis erexit. Pace fruebatur usq; circa finem imperij sui.

Anno tertio huius, Comerus more Scythico, unde uenerat, docuit suos Italos urbem curribus componere. Et idcirco Veij appellati sunt uocabulo Sago, qui Veias plaustrum appellant, & urbem ex his compositam, si parua sit,

ua sit, Veitulam; si magna, Vlurdum; si metropolis, Cyocholam. Ad hæc quoque tempora Scythæ plaustris & curru pro domibus utuntur. Et sub solario quidem stabulum, supra uero habent officinas domus. Concludit & loca à se cognominata.

Tyras postquam Tyrum fundauit, cum principibus coloniarum littora maris tenuit, fundauitque Thraces; Arcadius Arcadium; Aemathius Aemathiam tenuit.

Anno Lxv huius Beli Ianus pater posuit colonias in Arabia Felice, & à suo nomine unam uocauit Noam, & à cognomine Ianineas. Qui uero ex posteritate Comeri erant Galli, ab auito cognomine illos appellauit Gallos.

Anno Lvi huius Beli Cemefenus uenit in Italiam ad Comeros, & non comparente Comero cœpit colonias regere, atque corrumpere suis impietatibus & sceleribus.

Ianus uero pater circa Arabiæ Felicis fluuium plures colonias relinquens, & à se Ianineas cognominans, in Aphricam ad Tritonem uenit.

Hac ætate Iupiter Belus cœpit libidine dominandi torqueri, & pauloante Araxa cum filio Scythæ creato, omnium gentium Sagarum rege, Sabatio Saga atque in Armenia relicto, ipse occupauit omnem partem occidentalem ab Armenia usque in Sarmatiam Europæ.

At uero Iupiter Belus cum non posset alios subiugare nisi subactis & trucidatis Sabatio Sagarum rege, clam molitus est illum perimere. Cumque Saturnus prospiceret se non posse euadere, quod innumeras insidias sibi parauerat Iupiter Belus, clandestina fuga se tutabat, in Sagis Caspijs delitescendo. Cumque naturæ concederet, iussit filio Nino ut Sabatium Sagam funditus deleret, & omnes populos Babylonico regno subiceret, quia omnium in orbe primum fuisset. Quo accepto Sabatius delitescerebat

in Bactrianis Sagis, quousque cerneret tempus idoneum uel ad regnum, uel ad fugam. Ita arma Iouis contra eum parata illum regno pepulerunt circa tempora Semiramidis.

Eodem tempore Triton reliquit filium Hammonem, regem Libyæ, qui accepit coniugem Rheam, sororem Camesenui Saturni Aegyptiorum, sed tamen ex Amalthea adolescentula clam Rheam Dionysium sustulit, & in Nysam urbem Arabiæ educandum misit.

NINVS TERTIVS BABYL. REX.

Tertius rex Babyloniæ à nostris scribitur Ninus, Iouis Belifilius, & regnavit annis quinquaginta duobus. Hic omnibus suis uiribus sumptis, armis patris sui Iouis Beli omnibus bellum intulit, nulli parcens, & Sabatium Sagam, quod esset in omnium desiderio, omni studio ad interitum quæritabat. Quare etiam toto huius tempore exul apud suos delituit. Hic omnium primus ex nostris regibus Babylonicum regnum propagavit, & omnium primus templum Belo patri, & matri Iunoni, & Rheæ auix statuas in medio oppidi Babyloniæ erexit.

Anno huius Nini quarto Thuyscon Gygas Sarmatas legibus format apud Rhenum. Id ipsum agit Iubal apud Celtiberos, et Samotes apud Celtas. Ecumtra Camesenus Saturnus Aegyptiorum Comaros Italos nitebatur corrumpere, iuuantibus illum comuenis & aduenis, quos ille pro Italiæ colonis conduxerat: quos ipsi uocant Montanos Aborigines. At apud Libyiam lis orta est inter Rheam & Hammonem, ob stuprum admissum cum Amalthea, quærebatque Rheam ubi Dionysius esset, ut eum perderet, & diu lis ista rixaque perseverauit. Anno Nini decimo Ianus pater ex Africa in Celtiberos Hispanos uenit, ubi duas colonias dimisit à se dictas Noelas & Noëglas. His enim

enim etiam antea cognominibus cognominauerat uxores Iapeti & Camesenui. Nini anno XIX Ianus pater ueniens in Italiam, cum comperisset Camesenum præter opinionem corrumpentem iuuentutem, tribus annis illum æquo animo tulit. Deinde illi aliquot colonis assignatis eum Italia excedere iubet. Ipse omnes colonias diuisit. Etenim omnes colonos Comaros corruptos, et conuenas & aduenas montana trans Ianiculū amnem colere iubet, illisq; filiam suam Cranam Helernam, id est, suffragio ab his electam et exaltatam reginam cum sceptro dat; namq; duos filios suos nouissimos cum illorum posteritate Cranū & Cranam Ianus cū Comero miserat, coaluerantq; in gentē atq; posteritatē maximā, quā nostra ætate Ianigeneā uocant; cognominant aut Razenuam, id est, sacram propagatricem incubamq; contra impietatem Camesenui. Itaq; suam posteritatem separatam ab Aboriginibus esse uoluit cis Ianiculum amnem in planicie atq; maritimis. Cognominauit autem eam Razenuam, ut & Cranum Razenum.

Interea cū Italia discessisset Camesenuus, ad illū Rhea uenit, et illi nupta ambo cōtra Hammonem cū Titanibus pergunt, ibiq; bello cōmisso pellunt regno Hammonem, & in Cretam cogunt. Cū in Libya Camesenuus regnat, parit ex Rhea sorore Osirim, quem cognominauit Iouē.

Vigesimo secundo anno Nini Ianus in Thuscia Ianiculum, quod ætate Chemesenui condidit, sedem sibi perpetuam statuit usq; Arnum, ubi colonias positas uocauit Aryn Ianas, id est à Iano exaltatas. Vetuloniæ iura dicebat, & docebat atq; regebat.

Anno Nini XLIII Sabatius cum aduerteret nullo pacto sibi licere uti regnis, creato Armenis Sages regi filio Barzane, in Sarmaticū ponti littus concessit. Eadem tem

Pallas Tritonia. pestate Dionysius Hammonis filius armis sumptis Rheam & Chemesenum regno paterno pellens, et secum Osirim retinens in filiumque adoptans, eum à patre suo Hammonem Iouem cognominauit, uti à magistro Olympo olympicum, eique totius Aegypti regnum tradidit. Eodem anno uirgo Pallas apud Tritonidem lacum infantula exposita, ab eodem Dionysio, Ioue Libyco etiam cognominato, adoptata in filiam fuit, quæ omnem militiam prima Libycos docuit. Eodem tempore Ianus pater Ianigenas Razenuos docuit physicam, astronomiam, diuinationes, ritus, & Rituales scripsit, & omnia literis mandauit: eisdem uero nominibus & ueneratione diuina sunt profecuti, quibus in Armenia Saga erant usi.

Hiberi. Anno XLIX Nini Celtiberos rexit Hiberius, filius Iubal, à quo Hiberi nominati fuerunt. Nini LI anno apud Celtas regnauit Samotis filius Magus, à quo illis oppida plurima posita sunt. Ultimo anno Barzanes in Armenia à Nino superatur.

SEMIRAMIS IIII.

Quarto loco regnauit apud Babyloniam uxor Nini Ascalonita Semiramis annis XLII. Hæc antecessit militia, triumphis, diuitiis, uictoriis & imperio omnes mortales. Ipsa hanc urbem maximam ex oppido fecit, ut magis dici possit illam ædificasse quam ampliassse. Nemo unquam huic foeminae comparandus est uirorum, tanta in eius uita dicuntur & scribuntur cum ad uituperationem, tum maxime ad collaudationem magnifica.

Isis. Huius primo anno oritur ex Rhea & Cemesenuo in Aegypto Iuno Aegyptia, cognominata Isis maxima, frugifera, legifera, soror & uxor Osiridis.

Eodem anno Sabatius Saga à ponto soluit in Italiam ad patrem Ianum, quem exceptum hospitio post aliquot annos

annos illum Coritum creauit, & Aboriginibus præfecit.

Anno VI Semiramidis apud Rheni Sarmatas regna-
uit filius Thuyſchonis Mannus, & apud Ianigenas Raze-
nuos Vesta uxor Iani, sempiternum ignem custodiendū
uirginibus puellis edoctis sacra tradidit.

Anno XII Semiramidis Sabatius Saga cum Iano
regnat.

Anno XVII Semiramidis Sabatius Saga docet agri-
culturam, & aliquantulum religionis.

Anno Semiramidis XXII Sabatius Sabū præfecit Sa-
binis & Aboriginibus, ipse iuxta Ianiculū cum alijs Cu-
retibus regionem coluit, & ibi obiit.

Anno XXXIII eiusdem apud Celtiberos regnat Iu-
balda, filiusq; Hiberi, apud montem sui nominis.

ZAMEIS QUINTVS REX BABYL.

Quintus apud Babylonios regnavit Zameis Ninias fi-
lius Semiramidis, annis XXXVIII. In regno Babylonis
co hic parum resplenduit, ornauit tamē templa deorum,
& Chaldaeos ampliauit.

Eius anno primo cū Sabatius obiit, Ianus pater senissi-
mus filium suum Cranum Coritū creauit, octauoq; post
anno obiit, expletis uitæ suæ annis CCL. & Ianigenæ
illum Vortumnum appellantes, templum illi & diuinos
honores, ut par erat, impenderunt.

Hoc anno, Osiris inuentis à se & à sorore adolescentu-
la frumēto & frugibus, cœpit docere illa in Palæstina. In-
de reuersus in Aegyptū, & inuento aratro, & his quæ ad
agriculturam pertinent, sensim uniuersum peragrauit or-
bem, docens quæcunq; inuenerat; & ita uniuerso impe-
rauit orbi, exceptis gentibus quæ iam in Babyloniorum
uenerant potestatem.

Agricultura

His temporibus regnavit apud Celtas Satron, qui ut

contineret ferociã hominum tum recentum, publica literarum studia instituit, & apud Thuyscones Inghaeuon.

ARIUS VI. BABYL. REX.

Sextus Babyloniæ rex Arius regnavit annis XXX, qui adiecit imperio omnes Bactrianos. Nam paulò ante mortem Ninia Camesenus pulsus ab omni ferme orbe in Bactrianos sese contulerat, & illos magico præstigio sibi devinxerat, adeò ut apud illos maximis uiribus imperaret. Coacto autem Camesenus maximo populorum exercitu inuasit Assyrios; cõtra quẽ Ninus dimicans superior fuit, & Camesenuũ obtruncauit, inde paulò post ipse obiit. Quare Arius collecto exercitu, post patris Ninia obitũ Bactrianos & omnes Caspios subiecit. Cranus Ianigena sororem suam mortuã cum Ianigenis Razenuis suis & omnibus simul Aboriginibus solenni pompa celebrat, & illi lucũ iuxta Ianiculum amnem, solennesque ritus, & diem sacrat; ipse senex filiũ suum Aurunum Coritum creat.

Arij XX anno apud Celtiberos regnat Brygus, qui multa oppida suo nomini fundavit, adiectis nominibus capitum originum, quibus illa consignabat.

Apud Libyam regnavit priscus Hyarbas, uir ferox armis & militia Palladia.

Anno XXIIII Arij apud Ianigenas Razenuos regnat Aurunus filius Crani.

Anno XXIX apud Celtas Dryius peritiæ plenus.

ARALIVS VII. REX BABYL.

Septimus Assyrijs imperat Aralius annis XL. Vir iste claruit ingenio, & studio militari, & primus adauxit pompas & gēmas, & muliebres delicias. Apud Libycã Hyarbas cũ Palladijs foeminis belligerãs, nõ fuit illis par. Quare donis occurrens se ac regnum illarũ permisit potestati.

Apud

Apud Thuyscones regnabat Herminon, uir serox armis, & apud Celtas Bardus, inuentione carminū & Musicae apud illos inclytus.

Aralij anno X Armeni Ianigenæ Griphonij cum colonis suis ad Aurunum Ianigenum uenerunt, quos exceptos hospitio etiam sedem cum Ianigenis Razenuis assignauit. Classe quoque Auson eodem tempore ab Auruno fuit exceptus, anno VIII sequente, & sibi sedes in orientali Italia ab eodem consignata fuit.

Idem Aurunus in Vetulonia lucū sacrauit Crano, & inter Icos id est deos annumerauit. Iano quoque Vortumno templum & statuam non procul urbe dedicauit, & deo Razenuo in Vetulonia sacellum condidit.

Novissimis annis Aurunus Malot Tagerem filiū creauit Coritū, & XXXV Aralij anno obiit, & successit Malot Tages.

Anno penultimo Aralij classe uenit ad Malot Tagerem Ianigenum Razenuum Phaëton cum suis, qui inueniens omnia ab Ausonijis occupata ab oriente, & montana à Gallis & Aboriginibus possessa, planiciē uero à Razenuis Ianigenis habitatā, donatus fuit parte occidentali, posseditque cum sua posteritate montes, & totum Eridanū usque in regionē proximam, istis relinquens nomina locis.

Eo tempore Italia in tribus locis arsit multis diebus, circa Istros, Cymeos, & Vesuuios, uocatāque sunt à Ianigenis illa loca Palensana, id est regio conflagrata.

B A L E V S - V I I I . R E X B A B Y L .

Octauus rex Babyloniae fuit Baleus, cognomento Xerxes, & regnauit annis XXX. Hunc appellauerunt Xerxem, id est uictorē & triūphatorē, quod imperauerit duplo pluribus gētibus, quā Aralius. Erat enim militia ferox.

& fortunatus, & propagavit regnum usque prope Indos.

Huius Balei Xerxis temporibus regnat apud Celtiberos Tagus, cognomento Orma; ex quo patria dicta fuit Taga; Apud Thuyscones regnat Marsus, & apud Ligures Phaëton, relicto filio Ligure regressus in Aethiopiā. Malot Tages ritus sacros à Iano traditos & Aruspicinam auxit.

ARMATRITES IX. REX BAB.

Nonus Babyloniæ rex Armatrites imperavit annis XXXVIII. Qui magis ad voluptates & delicias conuersus, ea quæ ad libidinē spectant cū inuenit, tum maxime inuenta ampliauit. Huius ætate apud Celtas Longhore gnauit, & apud Celtiberos Betus, à quo regnum habuit nomen; & apud Ianigenas Sicanus, filius Malot Tabetis, à quo cognominata fuit Vetuloniæ regio.

Betica.
Sicania.

Anno XX Armatritis Ligur misit Cydnum & Eridanum cum colonis, cum fratribus & nepotibus, & occupauerunt usque Istrum in Italia.

Sicanus deificauit Aretiam, & nominauit eam lingua

Ianigena Horchiam.

Osiris in Thracia peremit gygantem Lycurgum.

Anno Armatritis XXXII apud Celtiberos tyrannidem assumpsit Deabus, qui hoc cognomentum promeruit à fodinis auri & diuitijs, quas primus ibi cepit & inuenit, opprimēs colonias. Et post duos annos apud Celtas regnauit Bardus iunior.

BELOCHVS X. REX ASSYR.

Decimus Assyriorum rex imperat Belochus annis XXXV, qui idcirco à Belo sumpsit cognomen, quia cum imperium uoluit exercere, maximum pontificium Beli Iouis, & maxime circa auspicia & diuinationes occupatus fuit. Eius annis apud Thuyscones regnauit Gambrius,

uius,

*Uici. atque
ab. u. u. u. u. u.
de di. thone. u. u.
Ar. si. lo. cum. s. pag.
14. ad. fi. q. u. u. u. u.
ortam. a. u. u. u. u. u.
to. Rege. troiano. a.
quo. u. u. u. u. u.*

uius, uir ferocis animi. Apud Aemathios coepit regnare Macedon, filius Osiridis, a quo nunc nomen retinet prouincia: Atque circa hoc regnum Osiris depreffit gygantes, qui iam tyrannidem ceperant.

Vigefimonono huius Belochi anno apud Celtiberos Lomnini florebant, & aedificauerant a suo nomine urbem magnam Lomnimam. Anno autem sequente Itali oppressi a tyrannis gygantibus in tribus Palensanis, aduocauerunt Osirim, qui cum colonis ad Istri uicinos fontes peruenerat. Osiris tota Italia potitus, x annis illam tenuit, & a se nominauit in triumphum, & sub ditione positus gygantibus, regem Ianigenis reliquit Lestrigonem gygantem, sibi ex filio Neptuno nepotem.

Anno xxxiij Belochi, rex Lucus regnare coepit apud Celtas. Nouissimis annis Belochi tenuit mare Atticum, & ebulliens inundauit Atticam.

B A L E V S X I R E X A S S Y.

Vndecimus rex Babylonis fuit Baleus annis LII. Hic post Semiramidem supra ceteros enituit fama, splenduit imperio usque intra Indiam. Libri multi de eius gestis sunt a nostris conscripti. Huius anno x Porcus Cados Sene insulam compleuit Vetulonicis colonis, partem relinquens posteritati Ligurum.

Huius Balei temporibus Indi sua obtulerunt Babylonis. Osiris in Aegyptum reuersus columnam quae permanet inscripsit in monumentum expeditionis suae per totum orbem. Apud Thuyscones regnat Seuus, & apud Celtas Cetera quo nomen habuerunt montes illorum maximi a conflagratione sylvarum, qui diuidunt Celtas & Celtiberos.

Typhon Aegyptius omnibus orbis gygantibus conscius fratrem suum Osiridem Iouem iustum Aegyptium peremit, & ipse in Aegypto assumit tyrannidem, Busiris

in Phœnicia, in Phrygia uero alius Typhon, in Libya Anteus, in Celtiberia Lomnini, in Italia Lestrigones, & in toto mari Milinus Cretensis.

Hercules Osiridis filius, cui nomen est Libyus, cum Iside in Aegypto sustulit Typhonem, in Phœnicia Busiridem, alium uero Typhonem in Phrygia, Milinũ in Creta, Anteam in Libya, Lomnimos in Celtiberia, à qua substituto illis rege Hispalo ad tyrannos Italiae cõuersus est. Cumq; in Italiam per Celtas transfiret, permissu parentũ Galtea genuit illis Galatem regem.

In Italia decẽ annis debellauit & expulit Lestrigones, postq; XX annos apud illos pacifice regnauit, multaq; illis oppida à suo nomine, & à suo cognomine Musarna sicut Gedrosie & Carmanie fundauit; & loca aquis impedita habitationi hoĩm cõmoda fecit. Anno itaq; Balei XL I orsus in Italia pugnã contra gygantes, biennio ante illius obitum illos deleuit. Ita ab Hispali Hercules uenit in Italiã, Lestrigones & oēs tyrannos sustulit. Arnos, Libarnos, Musarnos à se cognominatos condidit, trigintaq; annis rexit, & accersitum Thuscum illis regem reliquit.

ALTADAS XII REX ASSY.

Altadas XII rex Babylonis fuit, regnans annis xxxij. Hic interposuit tempus suum delicijs, existimans uanum esse laboribus & suæ uitæ miseria continua laborare, non quidem aliorum humanæq; gentis utilitate ac beneficio, sed exitio ac seruitute. Idcirco suum institutum fuit, ut uita diuitijs & gloria frueretur quoad uiueret.

Huius Altadis tempore Hercules filium Thuscum ex Araxa susceptum ex Tanaide regione euocat. Galates, à quo Samothei galli dicti, eius ætate regnauit apud Celtas, & Vandalus apud Thuscum.

Hercules

Hercules Thuscum filium Ianigenis creat Coritum ex more. Quo etiam illis rege relicto, ipse senex admodum in Celtiberos reuertitur, anno Altadis xxxix, & regnavit ibi atq; obiit: cui Celtiberi templum ad illius Gades, et sepulchrum, & diuinos honores tribuerunt, plurimasq; illius triumpho & nomini urbes dedicauerunt, ut Libisofonam, Libisocam, Libuncam, Liboram.

Galatem puerum ad Herculem missum in Siciliam cum colonis misit Thuscus. Idem Thuscus primus Palladium militiam & initiamenta Razenuos Ianigenas docuit.

MAMITVS XIII REX ASSY.

Tertiusdecimus Babyloniae rex Mamitus, regnavit annis xxx. Is rursus milites exercuit, & assuefecit laboribus, & interpositis delicijs, ungentis, & opobalsamis militiam & pugnas exequabatur, coepitq; formidini esse Syris & Aegyptijs. Huius anno xxij Alteus Thusci filius regnat apud Ianigenas, & biennio ante Hesperus frater Kytim apud Celtiberos, rursus apud Celtas Harbon, & apud Thuyscones Theutanes.

MANCALEVS XIII REX ASSY.

Quartusdecimus rex Babylonijs imperavit Mancaleus, annis xxx. cuius anno primo apud Celtiberos Kytim, pulso fratre Hespero in Italiam, regnavit.

Duodecimo uero anno Mancalei apud Ianigenas regnat Kytim, relicto in Celtiberis rege filio Sycoro. Eiusdem Mancalei temporibus apud Thuyscones regnat Hercules Alemannus, apud Celtas Lugdus, à quo provincia & homines cognomenta sumpserunt.

Kytim ob mentis excellentiam Ianigenae sua lingua uocauerunt Italum Atalaa. Hic filiam suam Electram Ianigenorum principi Camboblasconi dedit coniugem, qui pro nuptijs colonias misit transalpes Italiae proximas, &

Romam filiam suam Italus primo subreginam Aboriginibus sacrat; filium quoque suum Morgetem Italus Kytim creauit Coritum.

SPHERVS XV REX ASSY.

Quintusdecimus Assyrus imperat Spherus annis xx. uir de cuius gestis & prudentia omne uulgus personat. Huius temporibus Morges filius Itali creauit Coritum suum cognatum Camboblasconem. Apud Celtiberos regnat Sicanus filius Sicori post obitum Spheri sub Mamelo.

MAMELVS XVI REX ASSY.

Sextusdecimus rex Mamelus Babylonius imperat annis xxx. cuius anno octauo Romanessus filius Romæ fit primus sub regibus montanorum Aboriginum, & Sicanus regnat apud Celtiberos.

Apud Celtas Beligius, à quo illi Beligici appellantur, regnat; & apud Ianigenas tandem à patre Iasius creatus est Coritus.

Iasius creatus est Coritus, & anno sequente simul cœperunt duo reges, uidelicet primus rex Atheniensium Cecrops priscus, & Iasius Ianigena apud Celtas.

In Iasij nuptiis affuit Io Aegyptia. Sola enim foeminarum uno plus Dodone centenario uixit, & uniuersum ferme orbem lustrauit post uiri interitum.

SPARETVS XVII REX ASSY.

Decimusseptimus rex Babyloniorum fuit Sparetus, & regnauit annis xl. Sub eo cœperunt miranda in orbe: Nam terræmotus Babylonios terruit. Athenienses regnum exorsi sunt anno quarto eius. Et eodem anno Iasius Ianigena imperauit Italicis; et Siceleus aliquanto post Celtiberis.

Sub Spareti imperio finierunt Aegyptij reges magni, Orus, Achencres, Acoris, & cœpit Chencres, qui cum Hebraeis de Magia pugnauit, & ab eis submersus fuit.

Sunc Chencres Hebraeis de Magia pugnauit, & ab eis submersus fuit. Anno
per Saracorum appellat floriano de campo lib. 1. c. 24. sub usq.

Anno quoq; huius XXXIII & XXXV in Thessalia diluuium fuit, non solum ex hymbribus, sed quod obturatis montibus casu flumina planicie impleuerunt, & subsecuto terræmotu, apertis ostijs montium aquæ in alueos regressæ, & in alia eorum parte post terræmotum secutum est incendium sub quodam illorum rege Phaëtonte; & noster rex Phœnices & Syros subegit. Antea uero anno XX huius Imperij ab Italia Io in Aegyptum regreditur. Et his prima intestina oritur pro regno inter Dardanum & Iasium. Aborigines sequebantur partes Dardani; Ianigenæ uero & Siculi cum Siceleo partes Iasij.

Bellum civile primum.

ASCATADES XVIII. REX.

Decimus octauus rex præfuit Babylonij Ascata des an † Ascades. nis XLI, qui funditus omnem Syriam ditionis suæ fecit, Cuius anno XIII uitis inuenta apud Græcos narrat. Sub eodem anno Dardanus Iasium dolo peremit, & fugiēs in Samothraciam diu ibi latuit.

Iasio Coribanthus filius successit.

Ascata dis anno octauo Chencres, uictus Hebræorum magia, periit in mari; cui apud Aegyptios successit Acheres, apud celtiberos Lusus, apud Celtas Allobrox, et apud Aborigines Italos Romanellus filius Romæ. Primus Saturnus consecratus mox obiit, cui successit filius eius Picus priscus.

Anno ultimo regis Ascata dis, Ato donauit Dardanum parte agrum Maonici, & ita regnum Troianum coepit. Dardanus si qua iura in Italiae regno habebat, resignauit Tyrreno filius Atus.

Tyrrhenos ad nauigans in Italiam Ianigenam à Cybele & Coribanto tanq; ex Herculeis hilari hospitio excepit, & ciuilitate Razenua donatus est.

Ipsè Tyrrhenus multa Maonica ornamenta proferens.

dedit. Coribātus uero et Cybeles ordinata Dynastia duo-
decim ducum duodecim populorum, qui essent ex Iani-
genis, ipsi in Phrygiam se contulerunt.

Porro etiam sub Ascatade apud Aegyptios fuere re-
ges Cherres & Armeus, qui cognominatus est Danaus,
& Ramesses, cognomento Aegyptus. Itaque qui reges
& tempora traduntur à nostris, de primoribus regnis or-
bis à Iani diluuiò primo usq; ad Dardaniæ regnum con-
ditum, his nostris breuissimis annotationibus sint hacten-
us dicta. Finis.

MANETHONIS SACERDOTIS AEGY-
PTII de regibus Aegyptiorum liber.

BErosus, inter Chaldaeos historicos proba-
tior, deflorauit breuissimis annotationibus
omnia Chaldaica, de potioribus regnis or-
bis à diluuiò maximo, quod eorum maiores
scribunt fuisse ante Ninum, usq; ad præci-
puum regnum Troiæ conditum. Nos quoq; ubi ipse re-
liquit prosequemur ea, quæ nos ex nostris historicis uel
eorum relationibus consecuti sumus, per nostros Aegy-
ptios reges progrediendo, ut ipse egit sub Assyrijs.

Aegyptus. Aegyptus eiecto fratre Danao regnauit annis lxxviii.
Ab eo Aegyptus nomen accepit. Pharaones pro dignita-
te dicebantur. Anno huius quinto regnauit Amyntes
annis quadragintaquinque.

Anno sexto regnauit Dardanus annis LXIII.

Decimo anno Danaus Argis annis L.

Anno

Anno XVIII huius regnavit Tyrrhenus apud Ianigenas annis LI.

Anno XXXIII in Creta regnavit Asterius.

Anno eiusdem XXXV apud Celtas Romus, à quo Romani; et biennio post apud Aborigines Faunus priscus; apud Athenienses Pandion. Anno L apud Assyrios Belochus iunior; & anno LXVII apud Aborigines imperabat Annus Faunigena.

Secūdus post hunc Pharaon Menophis imperat apud Aegyptios annis XL, cuius secundo anno apud Troianos regnat Erichthonius annis XLVI. Tarquon priscus apud Razenuos Ianigenas, qui nunc dicuntur Tyrrheni & Thusci ob Tyrrhenum, & peritiam diuinorum quæ à Iano didicerunt, regnat annis XXI. Apud Celtas Paris; apud Celtiberos Testa Libyus Tryton.

Anno septimo eiusdem apud Assyrios regnat Belopares, & Minos regnat in Creta. Anno uero decimonono Atheniēsis regnat Erichtheus. Anno trigesimo quinto eius apud Thuscos annis quindecim regnat Abas, à quo positi sunt Abij Thusci; & anno eiusdem trigesimo tertio Argis regat Abas Argus.

Anno XXX Menophis Cadmus & Phœnix à mari rubro profecti, apud Sydonem regnauerūt. Post septenniū Cadmus docuit rudem Græciā, & regnavit Thebis. Apud Assyrios regnavit Lamprides; & ultimo eius anno Zetus & Amphion expulerunt Cadmum.

Post Menophim cœpta est dynastia Lartū, ut in Italia, quæ dynastia duravit annis solaribus CXCIIII. Horum Lartum in Aegypto primus fuit Zetus, qui regnavit annis LV, cuius anno octavo in Dardania regnavit Tros; in Thuscia uero anno huius XXXIII regnavit annis XXXVIII Veibenus ex familia Vetuloniæ.

Primo quoque anno Zeti regnavit apud Celtas Lemannus, & XXXII anno apud Aborigines Mars Italus, cognomento Janus iunior. Anno eiusdem XXXV apud Celtiberos Romus regnavit.

Secundus Lartes Aegyptius fuit Ranses annis LXVI. Anno eius XXXIII Assyrijs imperat Pannias. Eiusdem anno XXVIII Atheniensibus regnat Egeus. Cadmus Harmoniam sororem Iasij Samothracis duxit uxorem. Olabius regnat apud Celtas. Anno LX Cadmus ex zelotypia primae uxoris ob Harmoniam discrimen certamenque patitur.

Eiusdem anno XXIII Coeculus cognomento Saturnus iunior regnat apud Aborigines; & tertio anno post apud Tyrrhenos regnat Oscus, cuius insigne fuit serpens. Hic ex Vetulonia multas colonias seminavit, apud quam erat oriundus magna familia.

Anno eius XIII Ilus regnavit apud Troianos LII annis; & Palatius apud Celtiberos; apud Celtas Galatas iunior, qui vicit Sarmatas, & condidit Galatas Asiae.

Anno eiusdem XLVII Picus iunior fit rex Aboriginibus; & apud Thuscis regnat Tarcon secundus annis XLIII Post Picum.

Anno penult. Ranisis apud Celtas regnavit Nannes. Tertius Lartes Aegyptius Amenophis annis XL regnat & imperat, cuius anno primo Laomedon imperavit Troiae.

Anno vero tertio Sofarmus regnat Assyrijs, & Hercules Amphitrionis nascitur anno VI, vixitque annis LII, & perijt igne primus ex maximis piratis.

Anno Amenophis XIII apud Aborigines regnat Faunus iunior, & XXIX anno Thuscis imperat Tiberinus ex familia Veia Vetuloniae annis XXXV.

Quartus

Quartus Aegyptiis imperauit Ammenephos annis XXVII, cuius anno IIII apud Celtas regnat Remus, à quo Remi. Anno nono eius apud Assyrios regnauit Tautanes, & anno decimosexto apud Aborigines Latinus, apud Thuscus autem regnat Mezentius.

Secutus est ultimus Lartes septem annis, post quem secuta est Dynastia sine Larte annis centum septuaginta septem, per quã numerabimus qui Babylonij, Aegyptij, & Tyrrheni floruerunt. Anno Dynastiae Diapolitanorum primo Troia euersa fuit, & anno tertio Aeneas uenit ad Italiam ad Latinum & Euandrum & Tyrrhenos, apud quos regnauit Tarcon iunior annis XX.

Anno septimo Ascanius Latinis imperat: Anno uero sequente Teuteus Assyrijs, & post Francus Celtis ex Hectoris filijs, & anno eodem Lydi mare obtinuerunt.

Anno quadragesimosecundo Amazones templum Dianae Ephesi succenderunt, & anno quadragesimoseptimo Ocnus imperauit Italiae annis XLVI, uixit annis XCVI & XLIX. Syluius Latinis, & Tyneus Assyrijs.

Anno XLV Dynastiae regnauit Latinis Aeneas Syluius, et Assyrijs Dercilus annos XLVII. At LXXII Thuscis imperat Pypinus annis quinquagintaduobus.

Anno VIII regnat Latinis Syluius Latinus: et CXXI Eupales Assyrijs. Anno CLVIII Alba Latinis regnat, & CXXVIII Nycius Fesulanus Thuscis annis XLVII. Anno CLXVI Piseus Thuscus pirata impat Italiae annis quinquagintaduobus. Ita paulatim Assyrij, Aegyptij, Tyrrheni delicijs eneruati decrescunt, e contra Latini crescunt. Itaque subiiciemus breuiloquium, quo pacto reges Assyriorum Aegyptiorum coeperunt eneruari, e contra Graecorum & Latinorum Aboriginum. Apud enim Thuscus Piseo successit Thuscus iunior annis XXXIX. huic

Annus annis XXV, quem secutus est Felsinus annis trigintatribus. Hinc Bon annis uigintiocto, Atrius uiginti septem, Marsias decem & octo, Etalus triginta, Celius uiginti & uno. Ex Latinis autē secuti sunt per quos propagati Romani imperium tenent.

METASTHENES PERSA DE IV
dicio temporum & Annalium Persicorū.

V I de temporibus scribere parāt, necesse est illos nō solo auditu & opinione chronographiam scribere, ne cum per opiniones scribunt, uti Græci, cum ipsis pariter et se & alios decipiant, & per omnem uiam aberrant. Verum absq; ullo errore fiet, si solos annales duarum monarchiarum affecuti. cæteros omnes ut fabulatores reiecerimus. In his enim tam liquide atq; uere digesta sunt tempora, reges, & nomina, quàm apud eos splendidissime regnatum est. Neq; tamen omnes recipiendi sunt qui de his regibus scribunt, sed solum Sacerdotes illius regni, penes quos est publica & probata fides annalium suorum, qualis est Berofus. Nā is Chaldaeus omne tempus Assyriorum digessit ex antiquorum annalibus, quem solum, uel maxime unum Persæ nunc sequimur.

Is ergo tradit ante Ninum ducentis & quadragintano uem annis regnatum fuisse sub tribus dijs regibus, quorū qui primus uniuerso imperauit orbi fuit Ogyges; qui præ fuit inundationi terrarum. Inde Saturnus fundata Baby-lonia regnauit annis sex & quinquaginta. Belus Iupiter eius filius duobus & sexaginta, Ninus eius filius, qui pri-
mus

mus monarchiam cepit, annis quinquaginta duobus. Semiramis quadragintaduobus. Zameis annis triginta octo. Arius triginta. Aralius quadraginta. Xerxes Baleus triginta. Armatrites triginta octo. Belochus priscus quinque & triginta. Baleus iunior duo & quinquaginta. Altadas duo & triginta. Mamitus triginta. Mancaleus triginta. Spherus uiginti. Mamelus triginta. Sparetus quadraginta. Ascatales quadraginta. Amyntes quinque & quadraginta. Belochus iunior quinque & uiginti. Bellepares triginta. Lamprides trigintaduobus. Sofares uiginti. Lampares triginta. Pannias quinque & quadraginta. Sofarmus decem & nouem. Mytreus uigintiseptem. Tautanius trigintaduobus. Teuteus quadraginta. Tyneus triginta. Dercylus quadraginta. Eupales triginta octo. Laosthenes quadraginta quinque. † Pyrihidias triginta. Ophrateus uiginti. Ophraganeus quinquaginta. Ascrazapes quadraginta & duo. Tonosconcoleros xv, hunc Græci Sardanapalum uocant. Hucusque Berofus. Nos autem illum imitati, nullo alio autore usi sumus, quam publica Susiana bibliotheca, in qua annales Persarum ferunt fecisse Belochum tertium Sardanapali clandestinum hostem, qui eius militiae praefectus erat.

Ascatales. 41.

† *Piriciades.*

Is cum Arbace tum Medorum principe partitus est monarchiam, ea lege ut Belochus Babyloniam, Arbaces Mediam atque Persas regeret. Itaque interfecto & seipso flammis iniecto Sardanapalo, Monarchia bipartita fuit. Apud Medos hi regnauerunt annis quatuor & trecentis. Arbaces uigintiocto. Mandanes quinquaginta. Sofarmon xxx. Arti Carmin quinquaginta. Arbianes duo & xx. Arceus xl. Artines uigintiduo. Astybarus cum Apanda filio uiginti. Apanda solus triginta. Hoc Cyrus & Darius deuicto regnauerunt annis

trigintasex: Nam ante reunitam monarchiam regnauerunt in Perside annis sex. Inde alijs sex Persico regno resignato Cambyfi filio, sexennale bellum Tamyri reginae Scytharum intulerunt. Sexto anno à Babylonijs euocati atq; Balth Assare interfecto reunitam monarchiam in Persas transtulerunt.

Totidem annis in bipartita monarchia regnatum est apud Babylonios. Primus Phul Belochus annis XLVIII Phul Assar XXV, Salman Assar decem & septem, Sennacherib septem, Assar Adon decem, Merodach duo & quinquaginta, Ben Merodach uiginti uno, Nabugdonosor primus trigintaquinque. Nabugdonosor Magnus quinque et quadraginta. Amilinus Euilmerodach triginta. Filius huius primus Reg Assar tribus, Secundus Lab Assar Dach sex, Tertius Balt Assar quinque. Balt Assare interfecto regnauerunt simul Cyrus & Darius annis duobus, inde solus Cyrus duobus & uiginti, Filius Darij Priscus Artaxerxes Assuerus annis uiginti: Vltione interea sumpta de factione Tamarica, quæ per dolum patrum tradiderat Tamyra. Huius duo filij, Cyrus Artabanes, & Darius Longimanus septem mensibus pro imperio dimicauerunt, & septimo mense Longimano uictoria cessit, regnauitq; annis septem & triginta. Eius filius Darius Nottos annis decem et nouem. Magnus Artaxerxes Dariusus Meneon annis quinquaginta quinque, Artaxerxes Ochus sex & uiginti. Nostra ætate Arses annis quatuor, Darius ultimus sex, Magnus Alexander qui transtulit imperium in Græcos annis duodecim. Seleucus Nicanor, qui nunc agit trigessimum annum, successit toti Asiae ac Syriae.

Finis.

*Metasthenes
quo tempore ui
xerit.*

XENOPHON. DE EQVIVOCIS.

Aturni dicuntur familiarum nobilium, regū, qui urbes condiderunt, senissimi. Primogeniti eorum Ioues & Iunones; Hercules uero nepotes eorum fortissimi. Patres Saturnorū Cœli; uxores Rheæ & Cœlorum Vestæ.

Saturni.

Ioues.

Iunones.

Hercules.

Cœli.

Rheæ.

Vestæ.

Quot ergo Saturni, tot Cœli, Vestæ, Rheæ, Iunones, Ioues, Hercules. Idem quoque qui unis populis est Hercules, alteris est Iupiter. Nam Ninus qui Chaldæis extitit Hercules, fuit Assyrus Iupiter, quibus oppidulum patrum tetrapolim & caput imperii statuit. Vnde ipsum Ninum, id est Iouem cognominauerunt, qui proprio nomine Assyrus dicebatur, à quo Assyrus dicti, & à cognomine urbs Ninus dicta.

Assyrus.

PHORONÆVS.

Phoronæi plures, sed in precio habiti duo. Antiquissimus claruit primo anno Nini in parte Hellinica, quæ post Græcia dicebatur. Iunior secundus rex Argiuorum filius Inachi, inter quem & priscum fuere decem ætates & amplius.

Phoronæi.

TEMPORVM AEQVIVOCA.

Ætas apud diuersos diuersa metitur spatia; quia apud Aegyptios spatium triginta annorum perficitur; & apud Græcos quartam centenarii partem, id est annos quinque & uiginti continet. Annus etiã diuersus est. Etenim ipsi Aegyptii utuntur anno quandoque menstruo, sæpe bimestri, non raro trimestri, sæpe quatrimestri, nonnunquam solari; quæ uarietas etiam ex nostris qui ab eis literas habuerunt sapientes coëgit aberrare. Hiberis annus quatrime-

Ætas.

Annus.

stris ut plurimum est, rarissime solaris. Econtra Chaldaei cum in antiquitate disciplinarum suarum utantur mēstruo, in cæteris semper solarem se intelligere fatentur. Et hoc pacto semper quoque Semiramis in columna Nino ita ex-
 „ cedit: Mihi pater Iuppiter Belus, auus Saturnus Babylo-
 „ nicus, proauus Saturnus Aethiops, Abauus Saturnus
 „ Aegyptius, Attaus Coelus Phoenix Ogyges. Ab Ogy-
 „ ge ad meum auum sol orbem suum circunlustrauit semel ac
 „ tricies & centies. Ab auo ad patrem sexies & quinquagies,
 „ A patre ad me bis & sexagies. Columnam, templum, sta-
 „ tuam Ioui Belo socero, & matri Rheæ in hoc Olympo
 „ Semiramis dicaui.

O L Y M P I.

Olympi unde. Olympus plura significat: Nam omnis mons regio-
 nis altior Olympus à Græcis dicitur. Vnde & plures O-
 lympi dicti, quasi totilympidi. A Barbaris uero omne
 spatium circulare ultimum lymbus dictus est, & cum in
 teriori area Olympus, à quo astrolabium Olympus, &
 sacrum pomerium Olympus est.

Homeri.

Homeri plures fuere: quorum qui eximius poetarum
 extitit, ultimus omnium, postquam Thalem Milesium inuenit.

Nini.

Nini plures fuere. Primus omnium Assyrius, quem
 ab ampliato oppido patris uocauerunt Ninum, id est Io-
 uem, lingua Assyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus
 paterno cognomine appellatus fuit.

Ogyges.

Ogyges plures fuere. Primus supradictus attaus Ni-
 ni, quem Babylonij Gallum cognominant, quod in inunda-
 tione etiam superstes alios eripuerit & genuerit. Hinc Sa-
 gæ, apud quos nauigio saluatus est & ereptus: ratem uo-
 cant Gallerim, quod undis saluet. Verum Græca lingua
 Gallus candidum & lacteum significat: Phryga, exectu tes-
 tibus; Latina: gallinæ maritum; & Celtas qui sunt Galatæ

Galleris.

ueteres,

ueteres, à rege Galanthæ filio Herculis, à quibus Galatæ in Asia, & Gallogræci in Europa. Fuit autem priscus Ogyges in prima inundatione terrarum. Alter uero Atticus in tertia.

I N U N D A T I O N E S.

Inundationes plures fuere, prima nouimestris inundatio terrarum sub prisco Ogyge: Secunda Niliaca menstrua sub Aegyptiis Hercule ac Prometheo. Bimestris aut sub Ogyge Attico in Achaia, Trimestris Tessalica sub Deucalione. Par pharonica sub Protheo Aegyptio in raptu Helenæ. Ab inundatione terrarum ad ortum Deucalionis secundo anno Spheri septingenti supputantur anni: qui natus annos duos & octoginta Thessaliam, ubi primum in Hellina regnavit Phoroneus, uidit inundatam.

P R O T H E I.

Prothei fuerunt plures. Primus Saga in Caspiis. Alter Aegyptius, sub quo diluuium Pharonicum. Erat em sacerdos Prothei magni Phœnicis, cui consensu totius orbis templa, statuae, & aræ dicatae sunt in Europa, Asia, & Aegypto.

C A D M I.

Cadmi fuere plures. Primus frater Phœnicis paulò post conditionem Troiæ, qui ambo apud Sydona regnauerunt. A Phœnice quidem tota regio nomen accepit, quæ est à Sydone ad Iamineum portum Ascalonis urbis Semiramidis, uicinum monti tetrapolis atque gymnasiij ueteris Phœnicum, cum omnis ante Assyria diceretur. Paulò post fuit alius Cadmus Argiuis, qui post exiliũ à Phœnicia reuersus in Bœotias Thebas cõdidit. Tertium, qui in eadẽ urbe tyrannidẽ allumpserat, propulsa uerũt Linus & Zetus. Quartus cũ Sparthis bellũ gessit.

Quintus paulo ante ruinas Troiæ Harmonia Samothra
ca inclytus, qui à prisca uxore ob Harmoniam certamen
passus, rediens à Phœnicia detulit in Græciã primus sex-
decim numero literas rudes non Phœnicas, sed Galatarũ
& Mæonũ persimiles characteribus. Residuas retulerũt
paulo post Palamedes & Simonides medicus. Fuit & ul-
timus qui scribere docuit oratione soluta, cum ante lite-
ras aduectas, atque post uernaculo solum carmine ute-
rentur.

Finis.

Q. FABIVS PICTORIS DE AVREO
seculo, & de origine urbis Romæ eiusq; de
scriptione. Liber primus.

Aurea secula.

Taliæ imperium penes duos populos prin-
cipes extitit. Posterius Romani, principio
Thusci sub Iano cœperunt in aureo seculo.
Aurea ætas primo ortu generis humani fuit
sic dicta, quod posterioribus seculis compa-
rata æque atq; aurum inter metalla effluxit. Eam cœpisse
sub Ogyge ante Ninum annis circiter ducentis & quin-
quaginta Xenophon atque maiores prodiderunt. Is Ia-
nus sub initium aurei seculi læuum latus Tiberis Hetru-
riæ tenuit. Cameles uero ac Saturnus circa finem eiusdẽ
ætatis dextrum incoluerunt. Ea ætate nulla erat monar-
chia, quia mortalium pectoribus nondũ hæserat ulla re-
gnandi cupiditas. Principes quia iusti erant, & religio-
nibus dediti, iure habiti dij & dicti. Non enim arbitria il-
lorum ab æquo, uel populus à iure innato discedebant.
Nullo tunc uindice aut metu, sed sua sponte retinebant
fidem

fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos, & ius principes. Domus illis non extractæ uel ornatae luxuriæque insignes erant & splendidae, sed uel criptæ, aut uiminum turguria, & caua arborum ligna erant. Victum sponte nascencia præbebant, aut in diem uictus quærebatur uenatu. Vinum & far primus illos docuit Ianus ad sacrificia & religionem magis quam ad esum & potum. Primus enim aras, & pomeria, & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio perpetua præfatio præmittitur, farque illi ac uinum primo prælibatur. Vxor illi fuit Vesta, quæ prima sacrorum regina sempiternum sacrificiorum ignem uirginibus credidit. Bella tunc non ignota modo, sed ne cogitata in mentem uenerant. Ad pudorem & sanctimoniam domorum primus ualuas, seras, & clauas excogitauit & inuenit, & ab eo dictæ Ianuæ. Olympo regio Hetruriæ fanoque sacro, duodenis coloniis totidem pomeria arasque sacrauit, & ad continendum recentes tum colonias in officio aureo, uirgas fascesque singulis singulas dedit. Vnde ipse in manu uirgam & clauem, subque pedibus bis senas aras habet. Circa finem aurei seculi primus omnium Ninus rex Assyriorum hos aureos mores noua regnandi cupiditate mutauit: & primus limites transgressus, bella finitimis mouit, & totius Asiæ populos perdomuit. Sub quo Camefes præfectus fuit Aboriginibus. Et paulopost fremetibus undique contra se armis, toto prius pererrato orbe Saturnus ad Ianum se contulit. Eum comi hospitio Ianus receptum, Latium & Aboriginibus præfecit. Eo more, quamuis tunc finientis aurei seculi, intra fines suos sese quisque continuit, Ianus in Hetruria, & Saturnus in Latium, Tiberimque fines imperij esse instituit. Intra enim suam cuique patriam tunc de more regnum finiebatur. Limes igitur erat inter eos Tiberis, aræ uero limitum erant Ianiculum & Saturnia Capia

*Ianus**Ianuæ unde dicta.*

pitolina. Hetruriam à Ianiculo Ianus, Latium à Saturno Saturnus cognominavit. Ad radices enim Capitoli Saturnus condiderat, uti Ianus Ianiculum. Hæc igitur fuit prima Romæ origo ad radices Capitoli, ubi tunc pascua bobus erat.

Facies tunc agri huius instar arcus erat, cuius chorda esset alveus Tiberis; cornua ad solis quidem ortum, rupes Aventina, & ad occasum capitolina, media palatina. Eadem palatina rupes Tiberim à fronte prospicit, à sinistris Cœlio, à dextris Exquilino iungitur. Aventinus item à fronte Tiberim & Capenam tenet, ad dexteram Cœliolo ac Viminali hæret. Capitolium ante se Tiberim & portam Carmentalẽ cernit; hæret illi Quirinalis. Has rupes antiqui septem colles, & septem montes appellauerunt. Area huius arcus est quicquid campi iacet inter Auentinum & Capitolium, & à palatio ad Tiberim, Lybissus antea, inde Argeus, post uicus Thuscus dictus. Paludes plures eò passim Tiberina inundatio efficiebat, quæ hanc aream nõ satis idoneam habitationi reddebant, antequam factis Vertumno sacrificijs in alveum suum Tiberis uerteretur. Prima igitur origo Romæ fuit collis Capitolinus, antea Saturnia dictus. Sequens hunc Aventinus fuit, habitatus ab Atlante Italo, è Sicilia aduecto eò contra fratrem suum Hesperum, in cuius tutela erat Hetruriæ imperium ad huc Iano puero, & immaturo ad munera regia & regni. Porro Italus dimicare à Iano & Hetruscis prohibitus, in Auentino consedit, ad cuius radices iuxta Tiberim ope atq; consilio Iani Capenam oppidulum condidit, & regionem eius permissu Italiam dixit. Mox Hespero fratre rebus humanis exempto, Italus in tutelam Ianum & Hetruriam suscipiens, omnem circa Tiberim regionem, extinctis ultracitroq; alijs cognominibus, à se Italiam nuncupauit.

Hæc

Hæc est prisca Italia: cuius nomen sensim ab Alpium radicibus ad fretum Siculum, ac ipsi Siciliae cōmunicatum est. Denominare enim, aut imponere gentibus & locis noua nomina tantum regum ducumq; ius est. Suscepto igitur Italus Italiae imperio, tum filiam suam Romam nomine Siculis et Aboriginibus in Latio præfecit: quæ relicta Capena mediū palatinum tenuit, & in uertice, ubi hæret Exquilion, Romam oppidulū condidit, quod Valentiam sonat. Post eius obitum ob paludes neglectum oppidum fuit usq; ad aduentum Euandri, qui cum oppido simul restituit nomen. Subsiciens septem collibus campus Argeus dictus est, ab Argo Euandri hospite, & comitibus Argiui Herculis, qui ad Euandrū uenerunt, & in Saturnia subsederunt. Hinc extrema Argileta dicuntur. Superior Argiletus dicitur in principio uici Thusci sub Cœliolo, inter Circum maximū et Auentinū, ubi letum Argi simul & sepulchrum est. Imus uero Argiletus est ubi Ianus quadrifrons, qui & Vertūnus, in fine uici Thusci ad radices Capitoli in foro boario, ubi Saturniæ uestigia. Tres igitur colles primum coluere ante Romulum; medium quidem Roma filia Itali, extremos uero Saturnus & Italus.

Argiletum.

Q. FABII PICTORIS
LIB. II.

DENIQUE Romulus potitus rerum Albanarum, & usus maxima familiaritate regum Hetruriæ, & rex primus ex regulis Italiae creatus in Latio, Romam oppidulum in regiam tetrapolim uertit, inq; Palatino colle fundauit, Ascito enim ex Hetruria uate atque sacerdote,

Olympum fecit, pomeriumque sacrauit, & aratro ab Olympo in uico Thusco per palatium circumducens, ab imo collis ad uerticem quadratam urbem signauit. In uertice collis hærente Exquilino Romam oppidulum ampliavit, & è regione loco proximo Cœlio Velliam extruxit. Cæterum in decliuo ad ima uersus Circum maximum Germa-liam fundauit, ubi iussu Amulij fuerunt expositi. Hac enim antea labebatur Tiberis. Ab ea autem uersus Exquilias forum Romanum ædificauit. Et ita Romulus ex regulo primus rex à Thuscis declaratus est. Quam rem per occasionem acceptam Mithridates rex Asiae pro ignominia Romanis opposuit, quod uernæ fuissent Thuscorum. Quarto autem mense ab urbe condita, perpetratum est audax facinus in raptu Latinarum & Sabinarum. Primi ex Latinis bellum mouerunt in Romulum Ceninenses, Antennates & Crustumini. Romulus auxilio implorato à Thuscis, cum Cœlio rege Hetruriae primum ex his triumphum retulit. Et ob id quartus urbis collis à Thuscis habitari coeptus est, & Cœlius dictus. Subinde Sabini bellum ingens orsi, coegerunt Romulum denuo à Lucumonibus socios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbeæ negocium datum est, magna Hetruscorum ex urbe Salpinatum manu uenit. Qui cum offendisset Capitolium captum à Sabinis, ipse proximam Capitolio Quirinalem pro Romulo muniuit. Verum cum Romulus audax sub Capitolium Sabinos aggressus uulneratus fugeret, illumque ad portam Palatinam secuti Sabini Romæ potituri uiderentur, illico Galeritus è Quirinali delapsus, uiamque retro in Capitolium pedem ferendi adimens, ubi nunc Ianus quadrifrons, à tergo Sabinos aggressus, unde fabula ei aculatae aquae sulphureæ est, in fugam uertit. Animaduersa re, Romulus re integratis uiribus & ipse à fronte cedebat, adeo ut Metius

in pa

Vernæ Thuscorum Romani.

Cœlius mons.

in paludem sese cum equo armatus iniiceret. Cædes ingens fiebat, & ne unus quidem euasisset, ni foeminae occurrissent. foedere icto Romulus urbis agrum diuisit in partes tris, æquis collibus, Sabinis & Tacio Capitolium & Quirinalis; Romulo sequentes, Exquilinus & Palatinus, in quo Roma; Galerito & Luceribus Thuscis Cælius & Cæliolus obuenerunt. Auentinum Romulus neminem passus est habitare. Nam fratri Remo illum sacrum esse uoluit usque Helernam. Cumque concessisset naturæ Cælius, & Galeritus rex Hetruriæ successisset, consensu tribuum Cæliolus, & ab eo tota arcus area septem collibus subiacens Thuscis data, & sacrificio Iano Vertumno facto, egestisque paludibus habitabilis reddita, & uicus Thuscus dicta. Tribus igitur gentibus conflata principio urbs Roma habitataque fuit, nomina imposuit princeps Thuscus. Nam hi tunc Italiae imminebant imperio. Tacienses à Tacio, Ramnenses à Romulo uocauit. Hoc enim nomine illum ab euentu nuncupauit lingua Hetrusca ex Hetruria oriunda Larentia, & nupta prius uiro Thusco Faustulo, & inde Hetrusco Carrutio. Suam uero tribum à se Lucerum dixit. Nam alia Trometina est, à loco Cælij.

Thuscus uicus.

Hæc origo urbis Romæ solum ueteris septicollis, cum arcus area habitata, nunc uero ab his collibus in alios colles & conualles in immensum prolata. Cæterum nomina eiusdem ueteris Romæ hæc sunt. Nomina collium: Capitolium, Quirinalis, Exquilinus, Palatinus, Cælius, Cæliolus, Rumurius, qui & Auentinus. Porro in area hæc nomina sunt: Libyflus, Circus maximus, Forum transitorium, Argiletus superior, Argiletus imus, Via sacra, Senaculum, Concordia, Grecoctasis, Aedes Saturni, Vertumnus, qui & Ianus quadrifrons, Forum boarium, Vicus longus, Vicus Arniensis, Vicus Stellatinus, Sabae

tinus, Lartenianus, qui & Veiens, Phaliscus, quorum cognomina à Thuscis sunt commigrantibus in ciuitatē Romanam. Item Herculis ara, ubi Olympus, & initium sacri ærarij iunctim à Germalia ad sacrā uiam, unde & nominis origo. Forum piscarium, Porta Carmentalis, Aedes Pudicitiae, Rotunda Herculis, Forum uenaliū, Lacus Curtius, Suburra, Suburbanum, Saturnia, ubi nunc aedes eius atq; ærarium: Hæc ubi Roma uetus. In parte Romæ sunt Hetruriæ loca, Antipolis, Ianiculū, Vaticanum, & Tiberis, limes imperij, Volturreni inter ueteres Ianum & Saturnū, qui à principe illius urbe Volturrena per syncopam dictus est Volturnus, & ob id Thuscus nō Latinus. Quod uero Volturnū sine syncopa & compositione primitiuum est nomen, notat fluuiū in Sānio, & oppodū Romanū in littore, à quo Volturnus deus Tiberinus in Latio, sicut & Volturnus ut caput imperij in Hetruria. Quam ob rem deum Tiberinū suum dicit esse Roma atq; Hetruria, eundem & Ianum Vertumnū, & ab his dictum Vadymona,

C. SEMPRONIVS DE DIVISIONE
Italiae, & Origine urbis Romæ.

Niuerſa Italia à iugis Alpium oritur, & in Leucopetram fretumq; Siculum terminatur. Cingitur ſupero & infero mari, & ſecatur Apennino, qui à iugis Alpiū ortus, per mediam Italiam à Liguribus ad Anconam porrectus, inde paulatim uſq; Venuſiam reflexus, ibi ex tranſuerſo diuidit Italiam, ex altera parte Brunduſiū, altera Ve-

ra Veliam attingens, circum sinum Tarentinum, quem Aufones primū, inde Aborigines Græci post Oenotriū Arcadem tenuere; à quibus Magna græcia nūcupatur, in qua sunt Oenotrii, Calabres, Salētini, Magna græcia, atq; Brutii. Porro antiquitus Italia in medium Apenninum, & in cisapenninū ad inferum mare, & in transapenninum ad superū pelagus, & in alpes à Rhetijs ad Ligures diuidebatur.

Diuisio alpium.

Alpes ipsæ tribus partitionibus secantur: prima Ligurum, quod ab eis oriantur. A Nicæa ad Pœninū sequens, ab eo ad Ocrum montē, Pœninus dictus à transitu Hannibalis. Tertia Taurisana usq; in Histriā. Omnibus alpinis, exceptis Liguribus, notissima origo Hetrusca est, præcipue Rhetijs.

De Apennino.

Apenninus diuidit̃ in Ligures montanos, Apuanos, Umbros, Sabinos, Sabellos, Hetruscos. Ligures dicti sūt à Ligure Phaëtontis filio, qui omniū primus multis seculis ante Græcos ex Attica colonias in Italiā trāsportauit, adiecitq; atq; miscuit antiquissimis Italiæ populis, ab ostijs Tiberinis usq; Nicæam. Hinc ueteres omnem maritimam dixerūt Liguriā. Itaq; pars Apennini à Nicæa ad fontes Macræ Ligures montanos alit, quibus origo est à Genio & Ligure. A fontibus uero Macræ ad fontes Tiberis Apenninū colunt Ligures Apuani, Hetruscis orti, cognomines ueteribus Gallis, ut M. Antonius prodit. Portionem uero Apennini à fontibus Tiberis ad Narin inhabitant Umbri, prima ueterum Gallorū proles, ut Augustus scribit. Ab amne uero Nare usque ad fontes Silaris montes tenent Sabini, quibus Saga est origo. Nam Sangni gentilis Sabi fuit. Hi paulo ante ruinas

Liguria.

M. Antonius.

Troiaē disciplinas Hetruscas didicere, & ius diuinū & humanum à Megale Thyrrheno perceperunt. Rursum à fontibus Silaris ad fontes Volturreni & Sarni Sabelli, proles Sabinorū, incolūt, quos Romani Samnites, Græci uero Saunites uocant. Portionē uero Apennini à fontibus Sarni usq; ad magnam Græciam Thusci tenuerūt, & residuam Græci. Haftenus de diuisione Apennini & Alpium; & origine habitantium in eo.

De diuisione planæ Italiae.

Cisapenninā Italiam flumina diuidūt, & itidem transapenninam. Padus amnis Galliam cisalpinam primo discreuit. Cispadanam omnem missis colonijs tenuere Thusci. Doria Thuscorum prima familia incoluit principio ab Asca colonia usq; Parmā, à qua et fluuius Doria, & regio prius Doria, nunc Aemilia. A Parma item ad Bononia Bianora à duce, nūc Aurelia, Flaminia item à Bononia ad Rubiconē amnem, antea Felsina à principe Hetruriae, missis colonijs Lamoniibus à Rubicone ad Anconam, Senonum Gallia Togata dicitur, ab his qui duce Arunte primi in Italiam transcenderunt Alpes, à quibus sensim pulsī Hetrusci à cispadana & transpadana regione, quæ nunc Galliae nomen habet. Et quidem omnem transpadanam regionem Thuscorum prolem fuisse inter omnes autores cōuenit, manentq; uestigia urbs Mantua, Lacus Hetrusca origine dictus Larius, quod à patricijs Volturrenis omnia ea loca principio possessa fuerint usq; Veronam. Hinc circa Larium lacum à principibus dicta uallis Volturrena, & Verona à Vera Thuscorum familia, & ab Atria eorundē colonia fluuius Veronæ argumenta seruanti. Nam usq; Atrianū fluuiū, qui limes est Volturrenorum & Venetiaram, tenuere Hetrusci, & Venetias principio quidem Phaëtontei, postea Troiani eisdem

eisdem mixti coluerunt. Hæc de transpennina Italia, & Apennino monte inter autores conueniunt.

De Transalpina Italia.

Transpennina uero ad inferū mare ueteres ita partiti sunt per amnes. A Nicæa enim ad Macram tenent Ligures montani, origine Phaëtontei. A Macra item ad Arnū & portum Ligurnum incolunt Hetrusci, cognomine Ligures Apuani. Quos sequuntur Ligures Hetrusci Populoni, à Ligurno portu ad caput Hetruriæ. A quo ad Tiberim sunt Hetrusci Ligures Tyrrheni, in quibus sunt campi compluti lapidum, clari pugna Herculis, adhuc Lamones dicti ab ipsius Herculis filio Lamone. Pari forma ab ultima Italia in Tiberim Romamq; percurrendo, à Velia ad Silarim fluuium Lucani, à Samnitum duce Lucio orti, tenent. Ab eo ad Sarnum amnem Picentini habitant. A Sarno uero ad Volturnū fluuium incoluerūt Cumanī, quos ab agro nullis uiribus Hetrusci, quamuis totī Italiæ imperitarent, potuerunt dimouere, aut in potestatem redigere. A Volturno amne ad Silarim Hetruscorum uetustissimus ager fuit, in quo prius Oscam dictam, postea Capuam condiderunt. A Lyri autem usq; Tiberim Saturnus cum priscis Aboriginibus fuit, origine ab Umbris & Camefenis editis, ubi est mons Capitoli- nus, aureo seculo à Saturno habitatus, ubi & nunc aurea Roma terrarum caput. Quam ob rem parum considerate quidam scribunt, Romam postremis ac nouis seculis à Romulo conditam, & appellatam atq; cœptam, cum nihil ex his tribus uerum apud maiores inueniatur memoratum, sed sint ab eis contraria prodita. Non enim Roma à Romulo nomen habet, quippe quia geminis non Remus & Romulus nomina posuit Faustulus Hetruscus et regius pastor, sed Rumulum & Rumen illos ab eventu

Suscata
Capna.

appellauit, quæ sunt nomina Hetrusca. Alioquin Romæ nomen, & nominis origo uulgata esset atq; manifesta, quæ occulta esse saluberrima religio sanxit, ne si origo nominis Romæ claresceret, eius deus in cuius tutela Roma est, & à quo deriuationem habet, gentibus patéret, et euo caretur ut cæteri. Quam ob rem & Angerona silentij dea ante Iani festos dies colitur præ foribus, ut ne cui liceat illud palàm efferre, quod ad salutē reipublicæ ueteres ore obsignato intra pectoris arcana uoluerunt cōtineri; cuius uiolata religionis pœnas primus luit Soranus. Non igitur à Romulo Roma, sed è contra ab ipsa potius Roma, cuius adeò est occulta deriuatio, Romulus nomen habuit, quæ ante ipsum Romulum cœpta legitur coli annis paulominus octingentis ab Italo in Auentina Capena, et filia eius Roma in Palatino colle, & ante hos plusquam trecentis annis aureo seculo à Saturno, ubi nunc Saturni ædes ad radices Capitolini collis. At Romulus solum ex oppidulo Roma in Palatino colle quadratam & regiam reddidit, cuius quatuor portiones erant, Roma, Velia, Germalia, ubi ficus Ruminalis, & ædes Rumuli, à dei occulta deriuatione postmodum Romuli. Condidit autem eam accitis amicis uatibus Hetruscis, qui fossa, ubi caput Centauri est, pomerioq; ad prudentis uatis auspiciū sacratis, circum Palatinum collem sacro aratro cingi iussit XI calendas Maias, horam inter secundam & tertiam, Sole in Tauro, Luna in Libra, Saturno Venere Marte Mercurio in Scorpione, & Ioue in Piscibus, ut tradit Lucius † Carrutius mathematicorum peritissimus. Sunt qui tradant illam conditam xij. Olympiade. Placet alijs octaua. Septima quibusdam. Sexta completa nonnullis. Præualet omnibus his Eratosthenis inuicta regula, ut aiunt. Sed cum Pomponius Atticus coram senatu atq; doctissimis

*Euocationes
deorum.*

Val. Soranus.

Plutarch. Cer=
monū uocat in
uita Rom.

† Taruntius
alijs.

Pomponius
Atticus.

mis uiris conferret Græcorum certissima tempora, com-
 pertum est quod ab Aenea, & Troia excisa, per tempo-
 ra regum Latinorum usq; ad Romulum regem iam crea-
 tum fluxerunt anni circiter triginta et quadringenti. Qua-
 re haud dubie condita est Roma Olympiade septima, aut
 eius anno secundo. Condita autem fuit primum in mon-
 te Palatino. Inde Sabinis & Thuscis in fœdera coëunti-
 bus, incoluerunt Sabini quidem Capitolium & Quirina-
 lem, in q̄ Numa postea habitauit; Romulus & Ramnen-
 ses Exquilinum, Palatinum, & Cœlium; Thusci Luceres
 Viminalem, & subsidentem conuallem usq; ad ædem Sa-
 turni, & radices Capitoli. Remo fratri Auentinus ætate
 Romuli mansit. Hæc sunt † ueræ tam priscae Italiae quam † ferè.
 urbis Romæ antiquitates & origines, quibus quoniã plu-
 res Græci postremis temporibus in Italiam cômigrantes
 commixti fuerunt, ob id à se principio emanasse Italiam
 falso existimauit græca tum leuitas tum fabulositas. Quis
 enim ex antiquissimis non scribit à Iano Ianiculum, &
 Hetruscos ueteres Gallos conditos? Et tamen plures
 Græcorum tradunt à Tyrrheno Lydo, qui fuit nuper, po-
 sitos. Quinetiam & Tyrrhenam Thuscorum regiam non
 puduit eos Romam asserere; Tanta uidelicet impruden-
 tia cum morum iactantia est, ut omnium gentium
 & imperiorum atq; urbium præclarissimarū
 se conditores esse apertis sæpe menda-
 cijs conscribant.

FINIS.

i 2

SEXTI IULII FRONTINI VIRI
CONSULARIS DE AQUAEDUC-
TIBVS VRBIS ROMAE,
LIBER PRIMVS.

VM omnis res ab Imperatore delegata in-
tentiorem exigat curam, & me seu natura-
lis sollicitudo, seu fides sedula non ad diligen-
tiam modò, uerum ad amorem quoq; com-
missæ instigent, sitq; mihi nunc ab Nerua
Augusto, nescio diligentiore an amantiore Reipub. Im-
peratore, aquarum iniunctum officiũ, tum ad usum, tum
ad salubritatem, atq; etiam ad securitatem urbis pertinẽs,
administratum per principes semper ciuitatis nostræ ui-
ros, primum ac potissimum existimo, sicut in cæteris ne-
gocijs institueram, nosse quod suscepi. Neque enim ul-
lum omnis actus certius fundamẽtum crediderim, quàm
quæ facienda quæq; uitanda sint posse decernere. Nam
quid uiro tam indecorum & intolerabile, quàm delega-
tum officiũ ex adiutorũ agere præceptis? Quod fieri ne-
cesse est, quoties imperitia præcessit eius cui decernitur
usus, quorum etsi necessariae partes sunt, tamen ad mini-
sterium ut manus quædam & instrumẽtum agentis esse
debent. Quapropter ea quæ ad uniuersam rem pertinen-
tia contrahere potui, more iam per multa mihi officia ser-
uato, in ordinem & uelut in corpus deducta in hũc Com-
mentariũ contuli, quẽ pro formula administratiõis respi-
cere possem. In alijs autem libris, quos post experimẽta
& usum

& usum composui, antecedentium res acta est, in hoc uero & insequentium, cuius fortasse pertinebit & ad successorem utilitas. Sed cum inter initia administrationis meae scriptus sit, in primis ad meam institutionem regulamque proficiet. Ac ne quid ad totius rei pertinens notitiam praetermisisse uidear, nomina primum aquarum, quae in urbem Romam influunt, ponam, tum per quos quaeque earum, & quibus Consulibus, & quoto post urbem conditam anno perductae sint. Deinde quibus ex locis & a quoto miliario duci coepissent, quantum subterraneo riuo, quantum substructione, quantum opere arcuato, postea altitudinem cuiusque, modulorumque rationem, & ab illis erogationes, quantum extra urbem, quantum intra, quisque modus, cuique regioni pro suo modulo unaquaeque aquarum seruiat, quot castella publica priuataque sint, & ex his quantum publicis operibus, quantum muneribus; ita enim cultiores appellantur, quantum lacubus, quantum nomine Caesaris, quantum priuatorum usui beneficio principis detur, quod ius tuendarum sit earum, qua contumaces afficiant poena, ex lege senatusconsultis, & mandatis principum irrogata.

A Burbe condita per annos cccxli. contenti fuerunt Romani usu aquarum, quas aut ex Tiberi, aut ex puteis, aut ex fontibus hauriebant. Fontium memoria cum sanctitate adhuc extat, & colitur. Salubritatem enim agris corporibus afferre creduntur, sicut C. Amaranus Apollinaris meminit. Nunc autem in urbem influunt aquae Appia, Anio uetus, Martia, Tepula, Iulia, Virgo, Alsietina, quae eadem uocatur Augusta, Claudia, Anio nouus.

Appia, M. Valerio Maximo, P. Decio Murena COSS. anno XX post initium Samnitici belli inducta est ab Appio Claudio Crasso Censore, cui postea Caeco fuit cognomen, qui & uiam Appiam a porta Capena usque ad urbem

Fabius Ves
nox.

Capuam muniendam curauit. Collegam habuit C. Fabium, cui ob inquisitas eius aquæ uenas Venocis cognomen datum est. Sed is quia intra annū & sex menses deceptus à collega tanquā idem facturo, abdicauit se à censura. Nomē aquæ ad Appij tantum honorē pertinuit, qui multis tergiuersationibus extraxisse censurā traditur, donec & uiam & huius aquæductum consummaret. Concipitur Appia in agro Lucullano uia Prænestina, inter miliarium vi. & viij. diuerticulo sinistrorsus passuū dccclxxx. Ductus eius habet longitudinē à capite usque ad Salinas, qui locus est ad portam Trigeminā, passuū undecimmillium cētum nonaginta: subterraneo riuo passuum undecimmillium centū triginta: substructione & supra terram opere arcuato proxime ad portam Capenam passuū lx. Iungitur ei ad Anionem ueterē in confinio hortorū Torquatorum Alsietinæ Augustæ ramus ab miliario * in supplementum eius addito cognomento decem gemellorum. Hic uia Prænestina ad miliarium sextum diuerticulo sinistrorsus passuū dcccclxxx. Proxime uiam Collatiam accipit fontem, cuius ductus usque ad gemellos efficit riuo subterraneo passuū vi. milia cccclxxx. Incipit distribui Vetus anio uico Publicij ad portā Trigeminā, qui locus Salinæ appellatur, post annos xl. quā Appia perducta est, anno ab urbe condita cccclxxxix. M. Curius Dētatus, qui censurā cum L. Papyrio cursore gessit, Anionis, qui nūc dicitur uetus, aquā perducendā in Urbem ex manubijs de Pyrrho captis curauit, Spurio Garbilio L. Papyrio coss. Item post bienniū deinde actū est in Senatu de cōsummando eius aquæ opere. Itaque post annum nonū Minutius Prætor edidit edictū: Tum ex senatuscōsulto Duumuirī aquæ perducendæ creati, Curius & Fuluius Flaccus locauerant, Curius intra quintum diem quā

Anio uetus.
Salinæ.

Quærat Duumvir creatus decessit, gloria perductæ per-
 tinuit ad Fulvium. Cōcipitur Anio uetus supra Tibur xx.
 miliario extra portam Raranam, ubi partim in Tiburti-
 num distribuitur usum. Ductus eius habet longitudinē,
 ita exigente libramento, passuum xliij. milium; ex eo ri-
 uus est subterraneus passuum xliij. milium ccxcvij. Sub-
 structio supra terram passuum dccij. Vigesimo primo an-
 no post annos cxxvij. id est anno ab urbe cōdita dcviij.
 Seruio Sulpitio Galba & L. Aurelio Cotta COSS. cum
 Appiæ Anionis que ductus uetustate quassati priuatorū
 etiam fraudibus interciperentur, datum est à Senatu ne-
 gocium M. Titio, qui tum Prætor inter ciues & peregri-
 nos ius dicebat, eorum ductuum reficiendorum & uin-
 dicandorum. Et quoniam incrementum Urbis exigere
 uidebatur ampliorem modum aquæ, eidem mandatum
 à Senatu est, ut curaret quatenus alias aquas posset in ur-
 bem perduceret, & ampliores ductus faceret. Reipubl.
 causa tertio miliario opera fabrorum duxit, cui ab auto-
 re Martiæ nomē est. Legimus apud Fenestellam in hæc
 opera Marco decretum sestertium IIII & octingen-
 ta, sed quoniam ad consummandum negocium non suf-
 ficiebat, statuit Senatus Præturam in alterū annum pro-
 rogari. Eodē tempore Decemviri dum alijs ex causis li-
 bros Sibyllinos inspiciunt, inuenisse dicuntur nō esse a-
 quam Martiam sed Anienem, de hoc enim constantius
 traditur, in Capitolium perducendam, deq; ea re in Sena-
 tu à Lepido pro collega uerba faciente, actum Appio
 Claudio, Q. Cecilio COSS. eandemq; post annum ter-
 tium à L. Lentulo retractatam, C. Lælio, Quint. Serui-
 lio COSS. sed utroque tempore uicisse gratiā Marci Ti-
 tij, atque ita esse in Capitolium aquam perductā. Con-
 cipitur Martia uia Valeria ad miliarium XXXIII.

Martia aqua.

diuerticulo euntibus ab urbe Roma dextrorsus miliū pas-
 suū trium uilla Sublacensi, atq; sub Nerone principe pri-
 mum strata ad miliarium trigessimooctauū sinistrorsus
 intra spacium passuum ducentorum finita substructioni-
 bus penè statim stagnino colore præuiridi. Ductus eius
 habet longitudinem à capite ad urbem passuum LX mil-
 lium DCCX & semis. Riuo subterraneo passuum LIII
 milium CCLXVII semis, Opere supra terram passuū vii
 milium CCCXII. Eo longius ab urbe pluribus locis priua-
 tis & publicis & D uallis opere arcuato passuū CCCXII.
 Propius urbem à septimo miliario substructione passuū
 clxxxvii. Reliquo opere arcuato passuum vi. milium
 CCCCLXX. Cn. Seruilius Cepio & L. Cassius Lōginus, q̄
 Rauilla appellatus est, Cēsores, anno post urbem conditā
 dcxxvii. M. Plautio Hipsapone, Ful. Flacco Cōsulibus,
 aquam quæ uocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem
 quidam Tusculanum credunt, Romam & in Capitolium
 adducendam curauerūt. Tepula concipitur uia Latina ad
 XI miliarium diuerticulo euntibus ab Roma dextror-
 sus milium passuum diuum, inde riuo suo in urbem perdu-
 cebatur, Iuliæ post mixta; Nam Agrippa ædilis post pri-
 mum consulatum Imperatore Cæsare Augusto, M. Le-
 lio Volcatio COSS. anno post urbem conditam dccxix.
 ad miliariū ab urbe xii. uia Latina euntibus ab Roma de-
 xtrorsus milium passuū xii, alteriusq; proprias uires colle-
 git, & Tepulæ riuū interceptit, acquisitæq; ab inuētore no-
 men Iuliæ est datū, ita tamē diuisa erogatione, ut maneret
 Tepulæ appellatio. Ductus Iuliæ efficit lōgitudinē pas-
 suum xv. milium CCCXXVI. Opere supra terram passuum
 vii milium; ex eo in proximis urbis locis à vii. miliario
 substructione passuum dxxvii. Reliquo opere arcuato
 passuum vi. milium CCCCLXXII. Præter caput Iuliæ trans-
 fluit aqua

Tepula aqua.

Iulia aqua.

fluit aqua quæ uocatur Crabra. Hanc Agrippa emisit, seu *Crabra.*
 quia usum improbauerat, seu quia Tusculanis possesso-
 ribus relinquendam credebat. Ea nanq; est quam omnes
 uillæ tractus eius per uicem indies modulosq; certos di-
 spensatam accipiunt, sed non eadem moderatiõe. Aqua-
 riij nostri partem maximam eius semper in supplemen-
 tum Iuliæ uindicauerunt, nec ut Iuliam augerent, quam
 hauriebant largiendo compendij sui gratia. Exclusa ergo
 est Crabra, & tota iussu Imperatoris reddita Tusculanis,
 qui nunc forsitan non sine admiratione eam sumunt, igna-
 ri cuius causa insolitam abundantiam habeant. Iulia au-
 tem, reuocatis deriuationibus per quas subripiebatur, mo-
 dum suum quamuis notabili siccitate seruauit. Eodem
 anno Agrippa ductus Appiæ, Anienis, Martiæ penè de-
 lapsos restituit, & singulari cura cum compluribus salien-
 tibus aquis instruxit urbem. Idem cum iam tertium con-
 sul fuisset, C. Sentio, Sp. Lucretio c o s s . post annum
 xiiij. quàm Iuliam deduxerat, *Virgo aqua.* Virginem in agro quocq; Lu-
 cullano collectam Romam perduxit. Dies, quo primum
 in urbem responderit, v. iduum Iunij inuenitur Virgo
 appellata, quod quærentibus aquam militibus, puella uir-
 guncula quasdam uenas monstrauit, quas secuti qui fode-
 rant, ingentem aquæ modum inuenerunt. Aedicula fon-
 ti apposita, hanc uirginem pictura ostendit. Concipitur
 ergo uia Collatia ad miliarium octauum palustribus locis,
 Signino circunieccto cõtinendarum scaturiginum causa.
 Adiuuatus ex cõpluribus alijs acquisitionibus, uenit per
 longitudinem passuum xiiij. milium cv. ex eo riuo sub-
 terraneo passuum undecimmilium dccclxv. supra ter-
 ram per passus Mccxl; ex eo substructione riuorum locis
 compluribus passuum dxi: opere arcuato passuum dcc.
 acquisitionum ductus riuu subterranei efficiunt passus

*Alsietina insa-
lubris.*

Mccccv. Quæ ratio mouerit Augustū prouidentissimū principē producendī Alsietinā aquam, quæ uocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiæ, imò & parū salubrem, & nusq̄ in usus populi fluentē, nisi fortè cum opus Naumachiæ aggredere, ne quid salubriorib⁹ aquis detraheret, hanc pprio opere perduxit: et q̄d Naumachiæ coeperat superesse, hortis subiacentibus & priuatorū usibus ad irrigandū cōcessit. Solet tamen ex ea in transtiberina regiōe, quoties pontes reficiunt, & à citeriore ripa aquæ cessant, ex necessitate in subsidiū publicorū salientiū dari. Concipitur ex lacu Alsietino uia Claudia miliario xiiij, diuerticulo dextrorsus passuū vi. miliū d. Ductus eius efficit longitudinem passuū uigintiduummiliū septuagintaduorū: opere arcuato passuū ccclviij. Idem Augustus in supplementum Martiæ, quoties siccitates agerent, auxilio aliā aquā eiusdem bonitatis opere subterraneo perduxit usq̄ ad Martiæ riuū, quæ ab inuentore appellat Augustus. Nascitur ultra fontem Martiæ, cuius ductus donec Martiæ accedat efficit passus dccc. Post hos C. Cæsar, qui Tiberio successit, cum parū & publicis usibus, & priuatis uoluptatibus vij. ductus aquarū sufficere uiderent, altero imperij sui anno M. Aquilio Iuliano, P. Nonio Asprenate C o s s. anno urbis conditæ dccxc. duos ductus inchoauit, q̄d opus Claudius magnificentissime consummauit, dedicauitq̄ Sulla & Tutiano C o s s. anno post urbem conditam dccc. Sexto Calendarum Augustarum. Alteri nomen, quod ex fontibus Cæruleo et Curtio perducebatur, Claudia datum, hæc bonitate proxima Martiæ: Altera, quoniam duæ Anienis aquæ in urbem fluere coeperant, ut facilius appellationibus dignoscerentur, Anio nouus uocari cœpit, et q̄d illas omnes præcesserat prior Anio, cognomen ei ueteris est adiectū, Claudia cōcipitur uia

Augusta aqua.

Claudia aqua.

uia Sublacensi ad miliarium xxxviiij. diuerticulo sinistrossus intra passus ccc. ex fontibus duobus amplissimis & speciosis, Caruloq; qui à similitudine appellatus est, & Curtio accipit, & eum fontem qui uocat Albudinus, tantæ bonitatis, ut Martiæ quoq; adiutorio quoties opus est ita sufficiat, ut adiectione sui nihil ex qualitate eius mutet. Augustæ fons, quia Martiam sibi sufficere apparebat, in Claudiã deriuatus est, manente nihilominus præsiuariò in Martiam, ut ita demũ Claudiã aquam adiuuaret Augusta, si eam ductus Martiæ non caperet. Claudiæ ductus habet longitudinem passuum xlvj. milium. Ex eo riuo subterraneo passuum xxxvi. miliũ cccxxx; opere supra terram passuum x. milium lxxxij; ex eo opere arcuato in superiori parte pluribus locis passuũ trium milium et lxxvi. et prope urbem à vij. miliario substructione riuorum per passus dcix; opere arcuato passuum vi. milium cccxcij. Anio nouus Sublacensi uia ad miliarium lxxij. in suo riuo excipitur ex flumine, quod cum terras cultas circum se habeat soli pinguis, & inde ripas solutiores, etiam sine pluuiarum iniuria limosum & turbulentum fluit, ideoq; à faucibus ductus interposita est piscina limaria, ubi inter amnem & specũ consisteret & liquaretur aqua. Sic quoq; quoties hymbres superueniunt, turbida peruenit in urbem. Iungitur ei riuus Herculanus, oriens eadẽ uia ad miliarium xliij. è regione fontium Claudiæ trans flumen uiamq; natura purissimus, sed mixtus gratiam splendoris sui amittit. Ductus Anienis noui efficit pass. lviij. milia dcc; ex eo riuo subterraneo passus xlix. milia ccc; opere supra terram passus ix. milia cccc; & ex eo substructionibus aut opere arcuato superiori parte pluribus locis passus xij. milia dcc; & propius urbem à xij. miliario substructione riuorum passus dcix;

*Anio nouus.**Herculanus
riuus.*

k

opere arcuato passus vi. millia ccccxc. Hi sunt arcus altissimi subleuati in quibusdam locis cix. ped. Tot aquarum tam multis necessarijs molibus, pyramidas uidelicet ociosas comparem, aut cætera inertia, sed fama celebrata Græcorum opera: Non alienum mihi uisum est longitudines quoque riuorum cuiusque ductus & per species operum complecti. Nam cum maxima huius officij pars in tutela eorum sit, scire præpositum oportet quæ maiora impendia exigant. Nostræ quidem sollicitudini non suffecit singula oculis subiecisse, sed formas quoque ductuum facere curauimus, ex quibus apparet ubi ualles quantæque, ubi flumina trañcerentur, ubi montium lateribus specus appliciti, quantumque maiorem assiduamque perterendi ac muniendi hi exigant curam. Hinc illa contingit utilitas, ut rem statim ueluti in conspectu habere possimus, & deliberare tanquam assistentes. Aquæ omnes diuersa in urbem libra preueniunt. Inde fit, ut quædam altioribus locis seruiant, & quædam inueniuntur in eminentiora non possint: nam & colles si sint, propter frequentiam incendiorum ruderibus excreuerunt. Quinque enim sunt ductuum altitudines, quarum duæ in omnem partem urbis attolluntur, sed ex reliquis aliæ maiore, aliæ leuiore pressura coguntur. Altissimus Anio est nouus, proxima Claudia, tertium locum tenet Iulia, quartum Tepula, dehinc Martia, quæ capite etiam Claudiæ libram æquat. Sed ueteres humiliore directura perduxerunt, siue nondum subtili explorata arte librandi, seu quia ex industria infra terram aquas mergebant, ne facile ab hostibus interciperentur, cum frequentia adhuc contra Italicos bella gererentur. Iam tamen quibusdam locis, sicubi ductus uetustate dilapsus est, omisso circuitu subterraneo uallis tractus, breuitatis causa substructionibus, arcuationibusque trañciuntur. Sextum tenet libram locum Anio uetus,

*Altitudines
ductuum.*

tus, similiter suffecturus et altioribus locis urbis sicubi ual-
 liū submissarumq; regionum cōditio exigat, substructio-
 nibus arcuationibusq; ueteres exigent. Sequitur huius li-
 bram Virgo, deinde Appia, quæ cū ex urbano agro per-
 ducerentur, non in tantum altitudinis erigi potuerunt.
 Omnibus humilior Alsietina est, quæ transtyberinæ re-
 gioni, & maxime subiacētibus locis seruit. Ex his uia La-
 tina, sex intra vii. miliarium contentis piscinis excipiun-
 tur, ubi quasi respirante riuorum cursu limum deponunt.
 Modus quoq; earū mensuris ibidem positus initur. Vna
 autem Iulia, Martia quoq;, quæ Tepula intercepta, sicut
 supra demonstrauius, riuo Iuliæ accesserat, nunc à pisci-
 na eiusdem Iuliæ modū accipit, ac proprio canali & no-
 mine uenit, & à piscinis in eosdem arcus recipiunt. Sum-
 mus ijs est Iuliæ, inferior Tepulæ, deinde Martiæ, quæ
 ad libram collis Viminalis coniungitur. Intra * eun-
 tes ad Viminalē usq; portam deueniunt, ubi rursus emer-
 gunt. Prius tamen pars Iuliæ ad spem ueterem excepta,
 castellis cclij. montis usibus diffunditur. Martia autem
 parte sui post hortos Pallantianos in riuum, qui uocatur
 Herculanus, deijcit se per Cœlium. Ductus ipsius mon-
 tis usibus, nihil ut inferior subministrans, initur supra por-
 tam Capenam. Anio nouus cum Claudia à piscinis in al-
 tiores arcus recipiuntur, ita ut superior sit Anio. Finiun-
 tur arcus eorum post hortos Pallantianos, inde in usum
 urbis fistulis deducuntur: partem tamē sui Claudia prius
 in arcus, qui uocantur Neroniani, ad spem ueterem trans-
 fert. Ii directi per Cœlium montem iuxta templum Di-
 ui Claudij terminantur. Modum quem acceperunt aut
 circa ipsum montem Cœlium, aut in palatium Auenti-
 numq; & in transtyberinam regionem dimittunt. Anio
 uetus citra quartum miliarium intra no

Arcus Neroniani.

* uia
k 3

Octavianus
Specus.

qua à Latina in Labicanam itur, arcus trañcit, & ipse pisci-
nam habet. Inde intra secundum miliarium partem dat
in specum, qui uocatur Octavianus, & peruenit in regio-
nem uiaē nouæ ad hortos Asinianos, unde per illum tra-
ctum distribuit. Rectus uero ductus secundū spem uete-
rem ueniēs, intra portā Exquilinā in altos riuos per urbē
deducitur, nec Virgo nec Appia nec Alsietina concepte-
las, id est piscinas habent. Arcus Virginis initium habent
sub hortis Lucullianis, finiuntur in campo Martio secun-
dum frontem septorum. Riuus Appiæ sub Cœlio monte
& Auentino actus emergit, ut diximus, infra cliuum Pu-
blicij Alsi, & inde eductus est in Naumachiam, nam eius
causa uidetur factus.

Quoniam autores cuiusq; aquæ & ætates, præterea
ordines & longitudines riuorum, & ordinem li-
bræ persecutus sum, non alienū mihi uidetur etiam singu-
la subiicere, & ostendere quanta sit copia, quæ publicis
priuatisq; non solum usibus & auxilijs, uerumetiam uo-
luptatibus sufficit, & per quot castella, quibusq; regioni-
bus deducatur, quantum extra urbem, quantum intra ur-
bem, & ex eo quantū lacubus, quantū muneribus, quan-
tum operibus publicis, quantum nomine Cæsaris, quan-
tum priuatis usibus erogetur. Sed rationis existimo, pri-
usquam nomina quinariarū centenariarumq; & cætero-
rum modulorum, per quos mensura constituta est, pro-
feramus, indicare quæ sit eorū origo, quæ uires, & quid
quæq; appellatio significet, præpositaq; regula, ad quam
ratio eorum & initium computatur, ostendere qua ratio-
ne discrepantia inuenerim, & quam emendandi uiam sim
secutus. Aquarum moduli aut ad digitorū, aut ad uncia-
rum mensurā instituti sunt: Digiti in Campania & in ple-
risq; Italiæ locis, Vncia in pupula; ita hæc obseruantur.

Est

Est autem digitus, ut conuenit, sextadecima pars pedis: unciã duodecima. Quemadmodũ autẽ inter unciã & digitum diuersitas, ita & ipsius digiti simplex obseruatio non est, nam alius uocatur quadratus, alius rotundus. Quadratus tribus quartisdecimis suis rotundo maior: Rotundus tribus undecimis suis quadrato minor est: scilicet quia anguli deteruntur, postea modulus nec ab unciã nec ab altero digitorũ originem accipiẽs inductus, ut quidã putant, ab Agrippa, ut aliĩ à plumbarijs per Vitruuiũ architectum in usum urbis exclusis prioribus uenit appellatus quinario nomine. Qui autẽ Agrippam autorem faciũt, dicũt quod quinq; antiqui moduli exiles & ueluti puncta, quibus olim aqua cum exigua esset diuidebatur, in unam fistulã coacti sunt. Qui Vitruuium & plumbarios, ab eo quod plumbea lamina plana quinq; digitorũ latitudinem habẽs, circumacta in rotundũ hunc fistulæ modulum efficiat. Sed hoc incertũ est, quoniã cum circumagitur, sicut interiore parte attrahit, ita per illam quæ foras spectat extenditur. Maxime probabile est quinariã dictam à diametro quinq; quadratũ, quæ ratio in sequentibus quoq; modulis usque ad uicenariam durat, diametro per singulos adiectione singulorum quadrantum crescente, ut in senaria quæ sex scilicet quadrãtes in diametro habet, & septenaria quæ septem, & deinceps simili incremento usque ad uicenariam. Omnis autem modulus colligitur aut à diametro, aut perimetro, aut ex recto mensuræ, ex quibus & capacitas apparet. Differentiam unciæ, digiti quadrati, & digiti rotundi, & ipsius quinariæ, ut & facilius dignoscamus, utendum est substantiæ quinariæ, qui modus & certissimus & maxime receptus est. Unciæ ergo modulus habet diametri digitum unum & trientem digiti, capit plusq; quinariæ octaua hoc est fescuntia

quinariae & scrupulis tribus & besse scrupuli. Digitus
 quadratus in rotundum redactus, habet diametri digitum
 unum, & digiti fescuntiam sextulam, capit quinariae dextan-
 tem. Digitus rotundus habet diametri digitum unum, capit
 quinariae septuncem, semuncia sextulam. Caeterum moduli
 quia quinariae oriuntur, duobus generibus incrementum
 accipiunt, & una cum ipsa multiplicatur, id est, eodem lu-
 mine plures quinariae includuntur. In quibus secundum
 adiectionem quinariarum amplitudo luminis crescit. Est au-
 tem ferè nunc in usum, cum plures quinariae impetratae
 fuerint, ne in uis saepius couulneretur una fistula, ut ex-
 cipiantur in castellum, ex quo singuli suum modum reci-
 piunt. Alterum genus est, quoties non ad quinariam necessi-
 tatem fistula incrementum capit, sed ad diametri sui men-
 suram, secundum quod & nomen accipit, & capacitatem
 ampliat, ut puta quinariam. Cum adiectus est ei ad diametrum
 quadrans, senarium facit, nec iam in solidum capacitatem
 ampliat. Capit enim quinariam unam, quincuncem sicili-
 cum, & deinceps eadem ratione quadrantibus diametro
 adiectis, ut supradictum est crescunt, septenaria, octona-
 ria, usque ad uicenariam. Subsequitur illa ratio quae constat
 ex numero digitorum quadratorum, qui area, id est lumi-
 ne cuiusque moduli continetur, a quibus & nomen fistu-
 lae accipiunt: nam quae habet areae, id est luminis in ro-
 tundum coacti digitos quadratos xxv. uicenumquinum
 appellatur. Similiter tricenaria, & deinceps per incre-
 mentum digitorum usque ad centenumuicenum. In uicenaria
 fistula, quae in confinio utriusque rationis posita est, utriusque
 rationi penè congruit. Nam habet secundum eam com-
 putationem, quae interiacentibus modulis seruanda est in
 diametro, quadrantes xx. cum diametri eiusdem digiti
 quinque sint, & secundum eorum modulorum rationem
 qui

qui sequuntur ad eam habet digitorū quadratorū ex gnomonibus xx. Ratio fistularum quinariarū usque ad centenum uicenum per omnes modulos ita se habet, ut ostendimus, & in omni genere inita constat sibi. Conuenit & cum his modulis qui in commentarijs inuictissimi & piissimi Principis positi et confirmati sunt. Siue itaque ratio, siue autoritas sequenda est, utriusque commentariorum moduli praeualent; sed aquarum cum manifestae rationi pluribus consentiant, in quatuor modulis nominauerunt duodenaria, & uicenaria, & centenaria, et centenumuicenum. Duodenariae quidem, quod nec magnus error nec usus frequens est diametro, adiecerunt digiti semunciam, sicilicet capacitati quinariae & bessem. Reliquis autem tribus modulis plusprehenditur. Vicenaria exiguiorem faciunt diametro digiti semisse, capacitatem quinaribus tribus & semuncia, quo modulo plerumque erogatur. Centenaria autem & centenumuicenum quibus assidue accipiunt, non minuuntur, sed augentur, nec usu frequens est, diametro adiecerunt trientis bessem & semunciam. Capacitati quinaribus x, semissem semunciam sicilicet. Centeno uiceno diametro adiciunt digitos tres septuncem semunciam, capacitati quinaribus lxxvi, sextantem. Ita dum aut uicenariae, quas subinde erogant, detrahunt, aut centenariae & centenumuicenum adiciunt, quibus semper accipiunt, intercipiuntur in centenaria quinaribus xxvii, in centenumuicenum quinaribus lxxxvi, uncia; quod cum ratione approbetur, re quoque ipsa manifestum est. Nam pro uicenaria, quam Caesar pro quinaribus sexdecem assignat, non plus erogant quam tredecim, & ex centenaria quam ampliauerunt aequum est illos non erogare nisi ad arctiorem numerum, quem Caesar secundum suos commentarios cum ex quaque centenaria expleuit, quinaribus octoginta unam se . Item ex cente

numuicenum quinarías xcvij. tanquam exhausto modulo desinit distribuere. In summa moduli sunt xxv. omnes consentiunt, & rationi, & commentarijs, exceptis ijs quatuor, quos aquarij nominauerunt. Omnia autem quæ mensura continentur certa & immobilia congruere sibi debent: ita enim uniuersitatis ratio constabit, & quæ admodum, uerbi gratia, sextarijs ratio ad cyathos, modum uero & ad sextarios & ad cyathos respondent, ita & quinariarum multiplicatio in amplioribus modulis seruare sequentia suæ regulam debet, alioqui cum in erogatorio modulo minus inuenitur, in acceptorio, plus apparet non errorem esse, sed fraudem. Meminerimus omnem aquam quoties ex erogatorio uenit, intra breue spacium in castellum cadit, non tantum respondere modulo suo, sed etiam exuperare. Quoties uero ex humiliore, id est, ex minore pressura longius ducatur, segnitiam ductus modum quoque deperdere: ideo secundum hanc rationem, aut onerandam esse erogationem aut reuelandam. Sed & calicis oppositio habet monumentum & in rectum, & ad libram collocatus si modum seruat, & ad cursum aquæ si oppositus de uexatusque amplius rapit, ad latus autem prætereuntis aquæ conuersus et supinus, nec ad haustum pronus, segniter exiguumque sumit. Est autem calix modulus æneus, qui riuo uel castello induitur, huic fistulæ applicatur, longitudo eius habere debet digitos non minus xij, lumen, id est capacitatem quanta imperata fuerit. Excogitatus uidetur, quoniam rigor æris difficilior ad flexum non temere potest laxari uel coarctari. Formula modulorum, qui sunt omnes xxv. subiecti quamuis in usu xv. tantum frequentes sint directa est ad rationem, de qua locuti sumus, emendatis quatuor, quos aquarij nominauerant. Secundum quam fistulæ omnes opus facientes dirigi debent, aut si hæc fistulæ manebunt ad

quinarías

Calix.

Quinarias quot capitur cōputari. Qui non sunt in usu mo-
duli in ipsis est adnotatū, et diametri trientem digitū dico
quàm quinariæ sexcuntia, & scrupulis tribus, & besse scri-
puli. Digitus quadratus in longitudine & latitudine æqua-
lis est. Digitus quadratus in rotundum redactus habet dia-
metri digitum unum, & digiti sexcuntiam sextulam, capit
quinariæ dextantem. Digitus rotundus habet diametri di-
gitum unum. Capit quinariæ septuncem semunciam sex-
tulam, fistula quinariæ diametri digitū unum digitos tres,
3 22111. Capit quinariā unam. Fistula senariæ diame-
tri digitum unum, semis perimetri digitos quatuor 82 v 31
111, capit quinarias ix. 1373. Fistula septenariæ diametri
digitum unum 18 : — perimetri digitos sex capit quinarias
• • • 1. In usu nō est fistula octodiametri digitos duos, pe-
rimetri digitos sex capit, quinarias ij. quinq;. Fistula de-
nariæ diametri digitos duos & semis perimetri digitos se-
ptem 3. liij. capit quinarias quatuor. Fistula duode-
nariæ diametri digitos sex capit quinarias quinq;, in usu
nō est, unde est alia, apud aquarios habebat diametri digi-
tos 111153v. Capacitatis quinarias sex. Fistula quinum-
denum diametri digitos quatuor, 2. perimetri digitos
xij 21, alia capit quinarias nouem. Fistula uicenariæ dia-
metri digitos octo. 3 11 capit quinarias sexdecim,
apud aquarios habebat diametri digitos octo,
Capacitatis quinas. Fistula uicenumquinum diametri di-
gitos decem & septem capit quinarias uiginti.
In usu non est fistula tridenariæ diametri vi,
perimetri digitos decem & nouem
capit quinarias uiginti quatuor 22 3. quinq; fistula tri-
cenij quinum diametri digitos sex. 3111. perimetri digitos
capit quinarias uiginti, in usu non est fistu-
la quadragenariæ diametri digitos septem

perimetri digitos $xxij$, capit quinarías $xxxij$. Fístula quadragenumquinum diametri digitos xij , & vij , perimetri digitos $xxxiiij$, capit quinarías $xxxvi$. octo in usu non est. Fístula quinquagenaria diametri digitos septem, quinq; perimetri digitos $xxxi$, $iiij$, capit quinarías xl . $iiij$, Fístula quinquagenum quinum, diametri digitos vij , x , perimetri digitos $xxvi$, capit quinarías $xliiij$. ix , in usu non est. Fístula sexagenaria diametri digitos $xxix$ capit quinarías xlx . vi . Fístula sexagenum quinum quinaría diametri digitos ix . $zliij$, perimetri $xxviiij$. 3 , capit quinarías $liij$. octo in usu non est Fístula septuagenaria diametri digitos ix , zzz , sex perimetri $xxix$, capit quinarías $liij$. 3 , sex. Fístula septuagenum quinum diametri digitos xi , vi , perimetri digitos, xxx , capit quinarías xli , in usu non est. Fístula octogenaria diametri digitos decem xij , perimetri digitos $xxxij$, capit quinarías $lxxij$. Fístula octogenum quinum diametri digitos x , perimetri digitos xxx , in usu non est. Fístula nonagenaria diametri digitos x , x , perimetri digitos $xxxiiij$, capit quinarías $lxxiiij$. $iiij$. Fístula nonagenum quinum diametri digitos x S. perimetri digitos $iiij$, & capit quinarías $lxxviiij$, in usu non est. Fístula centenaria diametri digitos xi , ix , perimetri digitos $xxxij$, capit quinarías $lxxxi$, apud aquarios habebat diametri digitos xij , capacitatis quinarías $xcij$. Fístula centenum uicenum diametri digitos xij , perimetri digitos $xxxviiij$, capit quinarías $xxxlviiij$, apud aquarios habebat diametri digitos $xiiij$, capacitatis quinarías $clxiiij$. Qui modus duarum centenariarum est.

FINIS PRIMI LIBRI.

Persecutus ea quæ de modulis dici fuit neces-
sarium, nunc ponam quemadmodum quæque
aquarum principium commentarijs compre-
hensum usque ad nostram curam habere uisa
sit, quantum quæque erogauerit, deinde quæ
ipsi scrupulosa inquisitione, præeunte prouidentia optimi
diligentissimique principis Neruæ, inuenerimus. Fuerunt
ergo in commentarijs in uniuerso quinariarum xij. mi-
lia dccly; in erogatione xiiij. milia xvij. plus in distri-
butione quæ in accepto computabantur quinariæ Mccclxiij.
Huius rei admiratio, cum præcipuum officij opus in ex-
ploranda fide aquarum, atque copia crederem, non medio-
criter me conuertit ad scrutandum quemadmodum am-
plius erogaretur quæ in patrimonio, ut ita dicam, esset. An-
te omnia itaque capita ductuum metiri aggressus sum, sed
longe, id est circiter quinarijs x. milibus amplio-
rem, quàm in commentarijs modum inueni, ut per singulas
demonstrabo.

Appia in commentarijs ascriptus est modus quina-
riarum dccc. uniuscuiusque ad caput inueniri men-
sura non potuit, quoniam ex duobus riuis constat. Ad
gemellas tamē, qui locus est intra spem ueterem ubi iun-
gitur cum ramo Augustæ, inueni altitudinem aquæ pe-
des quinque, latitudinem aquæ pedis unius & dodrantis.
Fiunt areae pedes octo & dodrans, centenariæ xxij. &
quadragenariæ, quæ efficiunt quinarijs Mccccxxv. am-
plius quàm in commentarijs habent quinarijs dcccclxxxij.
erogabat quinarijs dcciiij. minus quàm in commentarijs
ascribitur quinarijs cxxxvij. & adhuc minus quàm ad ge-

mellas mensura respondet quinarijs Mxxxi. Intercidit tamen aliquantum ex ductus uitio, qui cum sit depressior non facile manationes ostendit, quas ei inesse ex eo apparet, quod in plerisque urbis partibus præbita aqua obseruat, idque quod ex eo manat. Sed & quasdam fistulas intra urbem inuentas deprehendimus. Extra urbem autem propter pressuram libræ, quæ fit cis terram ad caput pedibus L. nullam accipit iniuriam, sicut inueni. Anioni ueteri ascriptus est modus in commentarijs quinariorum Mccccxxi. ad caput inueni quatuor milia cccxcviii. præter eum modum qui in proprium ductum Tiburtinum deriuatur. Amplius in commentarijs est quinarijs duobus milibus, quæ erogabantur antequam ad piscinam perueniret quinarie ducentæ sexagintaduæ. Modus in piscina quæ per mensuras positas initur efficit quinaras duo milia tricentas sexagintaduas. Intercidebant ergo inter caput & piscinam quinarie mdclxxiiii. erogabat post piscinam quinaras Mcccxlviij. amplius quam in commentarijs conceptionis modum significari diximus quinarijs lxxiiij. minus quæ recipi in ductum potest. Nam posuimus quinaras Mxxiiij. summa quæ inter caput & piscinam, & post piscinam intercidebat quinariorum ij. milium dcclxxxviii, quod errore mensuræ fieri suspicarer, nisi inuenissem ubi auerterentur mille clxxij. Martiæ in commentarijs ascriptus est modus quinariorum duum milium centum sexagintaduorum. Ad caput mensus inueni quinaras quatuor milia sexcentas nonaginta, amplius quam in commentarijs est quinarijs duobus milibus quingentis uigintiocto. Erogabantur antequam ad piscinam perueniret quinarie xcvi. & dabantur in adiutorium Tepulæ quinarie xcij. Item Anioni quinarie clxiiij. Summa quæ erogabatur ante piscinam quinarie cccli.

Modus

Modus qui in piscinam mensuris positus inicitur cum eo qui circa piscinæ ductū eodem canali in arcu excipitur, efficit quinarías ij. milia dcccxlíij. Summa quæ aut erogatur ante piscinam aut in arcu recipitur quinaríarum íij. milium ccxcv. amplius quàm in conceptis commentariorum positum est quinaríjs Mxxiij. minus quàm mensuræ ad caput actæ efficiunt quinaríjs Mcccxcv. Erogabat post piscinam quinarías Mdcccxl. minus quàm in commentarijs cōceptiōis significari diximus quinaríjs ccxxvij. minus quàm ex piscina in arcus recipiuntur, sunt quinaríæ Mccíij. Summa utraque quæ intercidebāt aut inter caput & piscinam, aut post piscinam quinaríarum duum milium quingentarum, quas sicut in cæteris pluribus locis intercipi deprehendimus. Non enim eas cessare manifestū est, etiā ex hoc eo quod è capite præter eam mensuram quam nos comprehendisse capacitate ductus posuimus effunduntur amplius ccc. quinaríæ. Tepulæ in comentarijs ascriptus est modus quinaríarum quadrigentarū. Huius aquæ fontes nulli sunt, uenis quibusdam constat, quæ interceptæ sunt in Iulia. Caput ergo eius obseruandū est à piscina Iuliæ. Ex ea enim primum accipit quinarías cxc. deinde statim ex Martia quinarías xcij. Præterea ex Anione nouo ad hortos Epaphroditianos quinarías clxiij. Fiunt omnes quinaríæ ccccxlv. amplius quàm in cōmentarijs quinaríjs xlv. quæ inde erogant, nec cōparent. Iuliæ in commētarijs ascriptus est modus quinaríarū dcxlix. ad caput mensura iri nō potuit, quoniam ex pluribus acquisitiōibus constat, & ad sextū ab urbe miliaríū uniuersa in piscinā recipit, ubi modus eius manifestis mensuris efficit quinarías Mccvi. amplius quàm in cōmentarijs quinaríjs dliij. Præterea accepit prope urbē post hortos

Pallantianos ex Claudia quinarias clxij. Est omne Iuliae in acceptis quinariae Mccclxvij. ex eo dat in Tepulã quinarias cxc. Erogat suo nomine dcccij: fiunt quas erogat quinariae dccccxciij. amplius quàm in commentarijs habet quinarias cccxliij. minus quàm in piscina habere posuimus cxxiij. quas ipsas apud eos qui sine beneficijs Principis usurpabant deprehendimus. Virgini in commentarijs ascriptus est modus quinariarũ dcclii. minus. Mensura ad caput inueniri non potuit, quoniam ex pluribus acquisitionibus constat, & leniore riuo intrat prope urbem ad miliarium septimum in agrum, qui nunc est ceroni cõmodi ubi uelociorem cursum habet. Mensuram egi, quæ efficit quinariarum duo milia diiij. amplius quàm in commentarijs quinarijs mille dcclii. Omnibus approbatio nostra expeditissima est. Erogant enim omnes quas mensura deprehendimus ad duo millia diiij. Alsietinae conceptionis modus nec in commentarijs ascriptus est, nec in re præsentis certus inueniri potuit, cum ex lacu Alsietino, & deinde circa careas ex sabatino, quãtum aquarũ temperauerunt, habet non plus quinarijs duobus milibus. Claudia abundantior alijs maxime iniuriæ exposita est. In commẽtarijs habet non plus quinarijs duobus milibus octingentis quinquagintaquinquẽ, cum ad caput inuenerim quinarias iij. milia dcvii. amplius quàm in cõmentarijs mille dcclij. Adeo aut nostra certior est mensura, ut ad septimum ab urbe miliarium, in piscina ubi indubitata mensuræ sunt, inueniamus quinariarũ tria milia cccxij. plus quàm in commentarijs cccclvii. quamuis & ex beneficijs ante piscinam erogat, & plurimum subtrahi deprehendimus, ideo quod minus inueniatur, quàm reuera esse debeant quinarijs mille ccxcv. & circa erogationem fraus apparet, quod neque ad commentariorum

fidem,

fidem, neq; ad eas quas ad caput egimus mensuras, neq; ad illas saltem piscinas post tot iniurias conuenit: Solæ enim quinariae mille dccl. erogantur minus quàm commentariorum ratio dat quinarijs mille cv. minus autem quàm mensuræ ad caput factæ demonstraerunt quinarijs duobus milibus dccclvj. minus etiam quàm in piscina inuenit quinarijs mille dlxij. Itaq; cū syncera in urbem proprio riuo perueniret, in urbe miscebatur cum Aniene nouo, ut confusione facta, & conceptio earum, & erogatio esset obscurior. Quod si qui forte me acquisitionum mensuris blandiri putant admonendi sunt Curtiũ, & Cæruleum fontes aquæ Claudiae sufficere ad præstandas ductui suo quinaras quas significauĩ iij. miliũ dcvj. ut præterea mille dc. effundantur. Nec eo inficias quin ea quæ superfluunt non sint proprie horum fontium. Capiuntur enim ex Augusta, quæ inuenta in Martiæ supplementũ, dũ illa non indiget adiecimus fontibus Claudiae, quamuis ne huius quidem ductus omnem aquam recipiat. ANIO nouus in commentarijs habere ponebatur quinaras iij. miliũ cclxiij. mensus ad caput repperi quinaras iij. miliũ dccxxxvij. amplius quàm in conceptelis commentariorum est quinarijs mille cccclxxv. quarum acquisitionem non auide me amplecti quo non alio modo manifestius probem quàm erogatione ipsorum commentariorũ, maior pars earum continetur. Negatur enim quinararum iij. milium ccxi. alioquin in eisdem commentarijs inuenitur conceptio, non amplius quàm trium miliũ clxiij. Præterea intercipi non tantum quingentas xxvij. quæ inter mensuras nostras & erogationem interfunt, sed & longe ampliorem modum deprehendi, ex quo apparet etiam exuberare comprehensam à nobis mensuram, cuius rei ratio est, quod uis aquæ rapacior, ut ex largo & celeri flu

m.

mine excepta uelocitate ipsa ampliat modum. Non dubito aliquos annotaturos quod longe maior copia actis mensuris inuenta sit, quam erat in commentarijs Principum. Cuius rei causa error est eorum qui ab initio parum diligenter uniuscuiusque fecerunt aestimationem, ac ne metu aestatis ac siccitatum intantum a ueritate eos recessisse credam, constantibus quidem ipsis mensuris Iulio mense, hanc uniuscuiusque copiam qua supra scripta tota est deinceps aestate durante explorauerim. Quaecumque tamen est causa a qua procedit illud, utique detegitur, x. milia quinariarum intercidisse dum beneficia sua princeps secundum modum commentarijs ascriptum temperat. Sequens diuersitas est, quod alius modus concipitur ad capita, alius nec exiguo: minor in piscinis, minimus deinde in distributione continetur, cuius rei causa est fraus aquariorum quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehendimus. Sed & plerique possessorum, ex quorum agris aquae circunducuntur, fraude formas riuorum perforant, unde fit ut ductus publici hominibus priuatis uel ad hortorum usum subseruiant, uel ad itinera suspendant. Ac de uitijs eiusmodi nec plura, nec meliora dici possunt, quae a Caelio Rufo dicta sunt, in ea comitione cui titulus est de aquis, quae nunc nos omnia simili licentia usurpata, utinam non per offensas probaremus. Irriguos agros, tabernas, coenacula, et corruptelas denique omnes perpetuis salientibus instructas inuenimus, non quod falsis titulis aliae pro alijs aquae erogabatur, etiamsi inter leuiora caeteris uitia, inter ea tamen quae emendationem uidebantur exigere, mirandum est, quod ferè circa montem Coelium & Auentinum accidit, qui colles prius quam Claudia perduceretur utebantur Martia & Iulia, sed posteaque Nero Imperator Claudiam opere arcuato assumpsit, exceptam usque ad templum Diui Claudij

*Caelius.
Rufus.*

Claudij perduxit, ut inde distribueretur, priores non ampliatæ, sed amissæ sunt; nulla enim castella adiecit, sed ñs- dem usus, quorũ quamuis mutata aqua, uetus appellatio mansit. Satis iam de modo cuiuscq; et ueluti noua quadam acquisitione aquarũ, & fraudibus, & uitijs, quæ circa eas erant dictum est; superest ut erogationem, quam confectam, ut sic dicam, in massam inuenimus, imò & falsis nominibus positam, per nomina aquarũ, uti quæq; se habet, et per regiones urbis digeramus. Cuius cõprehensionem scio non ieiunam tantũ, sed etiam perplexã uideri posse: Ponemus tamen quam breuissime, ne quid uelut formulæ officij desit his, quibus sufficiet cognouisse summa, licebit tamen transire leuiora. Ut ergo distributio quinariarum 14. millium 10. & 8. Ita & quadrigenariarũ 36. quia una quandoq; ex quibusdam aquis in adiutorium aliarum datur, & bis in speciem erogationis cadit, sed semel in computationem uenit. Ex his diuiduntur extra urbem quinarix quatuor milia 63. ex quibus nomine Cæsaris quinarix mille dccxxvij. priuatis quinarix duo milia 336. Reliquæ intra urbem mille dcccclv. distribuebantur in castella 247. quibus erogabantur sub nomine Cæsaris quinarix mille 707. semis; priuatis quinariarũ 3. milia 847. usibus publicis quinariarum 4. milia cccci. ex eo castris ducentis quinarix 279. operibus publicis septuaginta quinque quinarix M Mcccci. muneribus trigintanouẽ quinarix 383. lacubus quingentis nonaginta uno quinarix Mcccxxxv. Sed & hæc ipsa dispensatio per nomina aquarum ad regiones urbis partienda est. Ex quinarijs ergo quatuordecim milibus x. & viij. quam summam erogationibus omnium aquarum exposuimus, dantur nomine Appiæ extra urbem quinarix tantũmodo quinque, quoniam libra humilior oritur, & à metitoribus reliquæ quia-

nariæ dcxcix, intra urbem diuidebantur per regiones se-
 cundam, V. V III, IX, XI, XII, XIII, XIII, in castella
 xx, ex quibus nomine Cæsaris quinariæ cli, priuatis qui-
 nariæ cxciij, publicis quinariæ cccliij, ex eo castris unis
 quinariæ iij, operibus publicis quatuordecim quinariæ,
 cxxij, muneris unius quinariæ ij, lacubus nonagintaduobus
 quinariæ ccxxvi, Anionis ueteris erogabantur extra ur-
 bem nomine Cæsaris quinariæ clxix, priuatis quinariæ
 cccliij, Reliquæ quinariæ mille DVIII, semis intra urbem
 diuidebantur per regiones primam, III, IIII, V, VI,
 VII, VIII, XII, XIII, in castella xxxv, ex quibus nomi-
 ne Cæsaris quinariæ lx, usibus priuatis quinariæ cccxc,
 publicis quinariæ cliij, Ex eo castris unis quinariæ I, ope-
 ribus publicis decem & nouem quinariæ cxvii, muneris
 bus nouem quinariæ lxxxvij, lacubus nonaginta qua-
 tuor quinariæ ccxvij, Martiæ erogabantur extra urbem
 nomine Cæsaris quinariæ cclxix, Reliquæ quinariæ Mcc-
 cclxxij, intra urbem diuidebantur per regiones primam,
 III, IIII, V, VI, VIII, IX, XIII, In castella li, ex quibus
 nomine Cæsaris quinariæ cxvi, priuatis quinariæ dxliij,
 castris quatuor quinariæ xliij, operibus publicis quindecim
 quinariæ xli, muneribus duodecim quinariæ ciiij, lacubus
 centumquatuordecim quinariæ cclvi, Tepulæ erogaban-
 tur extra urbem nomine Cæsaris quinariæ lviij, priuatis
 lvi, Reliquæ quinariæ ccxxxii, intra urbem diuideban-
 tur per regionem IIII, V, VI, VII, in castella xiiij, ex qui-
 bus nomine Cæsaris quinariæ xxxiiij, priuatis quinariæ
 ccxxvij, usibus publicis quinariæ I, ex eo castris duobus
 quinariæ xij, operibus publicis tribus quinariæ vij, lacu-
 bus tredecim quinariæ xxxij, Iuliae fluebant extra ur-
 bem nomine Cæsaris quinariæ lxxxv, priuatis quinariæ
 cxxij, Reliquæ quinariæ dxlvij, Intra urbem diuideban-
 tur per

tur per regiones II. III. V. VI. VIII. X. XII. in castella decem & septem, ex quibus nomine Cæsaris quinariae xvij. usibus publicis quinariae ccclxxij. Ex eo castris quinariae lxix. operibus publicis quinariae cxxi. muneribus quinariae lxyij. lacubus uigintiocto quinariae lxxv. Virginis nomine exhibant extra urbem quinariae cc. Reliquae quinariae M Mccciiij. intra urbem diuidebantur per regiones VII. VIII. XIII. In castella xxvi. ex quibus nomine Cæsaris quinariae dxlix. priuatis quinariae cccxxxvij. usibus publicis Mccccxvij. Ex eo muneribus duobus quinariae xxvi. lacubus uigintiquinque quinariae lxi. operibus publicis sexdecim quinariae Mccclxxx. in quibus per se Euripo cui ipsa nomen dedit quinariae cccclx. Alfietinae quinariae cccxcij. Hæc tota extra urbem consumitur nomine Cæsaris quinariae ccccliij. priuatis quinariae cxxxvij. Claudia & Anio nouus extra urbem proprio quæque riuo erogabat, intra urbem confundebatur, & Claudia quidem extra urbem nomine Cæsaris dabat quinaras ccxyij. priuatis quinaras cccxxxix. Anio nouus nomine Cæsaris dccxxvij. Reliquae utriusque quinariae M Mccccxcvij. intra urbem diuidebantur per regiones urbis xiiij. in castella xcij. ex quibus nomine Cæsaris quinariae Mccccxy. priuatis quinariae Mlxvij. usibus publicis quinariae Mxij. ex eo castris nouem quinariae cxlix. operibus publicis decemocto quinariae cclxix. muneribus duodecim quinariae cyij. lacubus centum uigintifex quinariae ccccxvij.

Hæc copia aquarum ad Neruam Imperatorem usque computata ad hunc modum describebatur, nunc prudentia diligentissimi Principis, quicquid aut fraudibus aquariorum interceptebatur, aut inertia peruertebat, quasi noua inuentione fontium accreuit, ac prope publicata uber

tas est, tum & sedula deinde partitione distributa, ut regionibus quibus singulae seruebant aquae plures darentur tanquam Coelio & Auentino, in quos sola Claudia per arcus Neronianos ducebatur. Quo fiebat, ut quoties defectio aliqua interuenisset, celeberrimi colles sitirent, quibus nunc plures aquae, & in primis Martia reddita ampliora opere à Coelio in Auentinũ usque perducitur, atque etiã omni parte urbis lacus tam noui quam ueteres plerique binos salientes diuersarũ aquarum acceperunt, ut si casus alterutram impedisset, altera sufficiente non destitueretur usus. Sentit hanc curã imperatoris pijsissimi Neruæ principis sui Regina & domina orbis indies, quæ terrarũ dea consistit, cui par nihil, & nihil secundum, & magis sentiet salubritas eiusdem æternæ urbis, aucto castellorum, operum, munerũ, & lacuũ numero, nec minus ad priuatos commodũ quod ex incremento beneficiorũ eius diffunditur. Illi quoque qui timidi illicitam aquã ducebant, securi nunc ex beneficijs fruuntur. Ne pereũtes quidem aquae ociosae sunt, nam immundiciarum facies, & impurius spiritus, & causae grauioris coeli, quibus apud ueteres urbis infamis aer fuit, sunt remotae. Non præterit me deberi operi nouae erogationis ordinationem, sed hæc cum incremento adiunxerimus, intelligi oportet nõ esse eam ponendã nisi cum consummata fuerit. Quid, quod nec hoc diligentiæ Principis, quam exactissimam ciuibus suis præstat, sufficit, parum præsidij ac uoluptatis nostris contulisse sese credentis, quod tantam copiam adijciat, nisi eam synceriores iucundioresque faciat? Opera præciũ est iræ per singula, per quæ ille occurrendo uitijs quorundam uniuersis adiecit utilitatem. Etenim quando ciuitas nostra uel cum exigui hymbres superuenerant non turbulenta limosasque aquas habuit? nec quia hoc uniuersis
ab ori-

ab origine naturæ est, aut quia istud incommodū sentire debeant quod capiuntur ex fontibus, in primis Martia & Claudia, ac reliquæ, quarū splendor à capite integer, nihil aut minimum pluuia inquinatur, si putei extracti obiecti sunt. Aquæ Anionis minus permanent lympidæ: Nam sumitur ex flumine, ac sæpe etiam sereno turbantur, quoniã Anio quamuis purissimo defluens lacu, mobilibus tamen cedentibus ripis, aufert aliquid quo turbetur priusquam deueniat in riuos, quod incommodum non solum hybernis ac uernis, sed æstiuis hymbribus sentit, quo tempore exit gratior aquarum synceritas. Ex ijs igitur alter, id est Anio uetus cū plerūq; libra sit inferior, incommodum infra se tenet. Nouus autem Anio uitia bat cæteras; nam cum editissimus ueniat, & in primis abundans, aliquando defectioni aliarum succurrit. Imperitia uero aquariorum, deducentium in alienos eum specus, frequentius quàm explemento opus erat, etiam sufficientes aquas inquinabat, maxime Claudiam, quæ per multa milia passuum proprio ducta riuo, Romæ demum cum Anione permixta, in hoc tempus perdebat proprietatem, adeoque obuenientibus non succurrebat ut plæræq; aquæ accerferentur per imprudentiam, non uti dignum erat aquis parientium Martiã, ita ut ipsam splendore & rigore gratissimam, balneis ac fullonicis, & relatu quoque foedis ministerijs deprehenderimus seruientem. Omnes ergo discerni placuit, tum singulas ita ordinari, ut in primis Martia potuit tota seruiret, & deinceps reliquæ secundū suam quæq; qualitatem aptis usibus assignarent, sicut Anio uetus pluribus ex causis, q̄ in teriore excipit minus salubris, in hortorū rigatione, atq; in ipsius urbis fordidiore exiret ministeria. Nec satis fuit principi nostro cæterarū restituisse copiam, sed etiã gratiam.

Anionis quoque noui uitia excludi posse uidit. Omisso enim flumine repeti ex lacu qui est super uillam Neronianā Sublacensem ubi lymphidissima est, iussit. Nam cū oriatur Anio supra Trebam angustam, seu quia per saxos montes decurrit, paucis circa ipsum oppidis obiacentibus cultis seu quia lacus altitudine in quo excipitur uelut depuratur, imminentium quoque nemorum opacitate inumbratus, frigidissimus simul ac splēdidissimus eò peruenit. Hæc tam felix proprietates aquæ omnibus dotibus æquatura Martiam, copia uero superatura, ueniet in locū deformis illius ac turbidæ. Nouum Imperatorem Cæsarem Neruam Traianum Augustū præscribente titulo. Sequitur ut indicemus quod ius ducendæ sit aquæ, quæ uel cura ductuū sit habenda, quorū alterū ad cohibendas intra modū impetrati beneficii priuatos, alterū ad ipsorum ductuū pertinet tutelā, in quibus dum altius repeto leges de singulis, quas late quidē apud ueteres obseruatas inueni, earum æquitatem prudentiamque reticendam non censeui. Apud antiquos omnis aqua in publicos usus erogabatur, legeque cautum ita fuit, ne quis priuatus aliam ducat, quàm quæ ex lacu humum accedit. Hæc enim uerba sunt eius legis, id est quæ ex lacu abundauit, eam nos caducam uocamus: Et hæc ipsa nō in alium usum, quàm in balnearum, aut fulloniarum dabatur, eratque uectigalis statuta merces, quæ in publicum penderetur: aliquid & in domos principum dabatur, concedētib; reliquis. Ad quem autē magistratū ius dandæ uendendæ uel aquæ pertinuerit, in ijs ipsis legibus uariatur. Interdū enim ab Aedilibus, interdū à Censuribus permissum inuenio, sed apparet quoties in Repub. erat ab illis potissimum petendum: cum ij nō erāt, Aediliū eam potestatem fuisse. Ex quo manifestum est, quanto potior cura maioribus communium uti-

Caduca aqua.

*Aquæ ducendæ
ius penes quos.*

nium uti.

nium utilitatum, quàm priuatarũ uoluptatum fuerit, cum
 ad usum publicum pertineret etiam ea aqua, quam priua
 ti ducebant. Tutelam autem singularum aquarum locari
 solitam inuenio positamq̃, quæ Redemptoribus necessi
 tatem certum numerum circa ductus extra urbem, & cer
 tum in urbe seruorum opificum habendi, & quidem ita,
 ut nomina quoq̃ eorum, quos habituri erant in ministe
 rio, per quasq̃ regiones in tabulas publicas deferrent, eo
 rumq̃ operum probandorum curam fuisse per Censores
 aliquando & Aediles, interdum etiam Censoribus eam
 prouinciam obuenisse, ut apparet ex eo quod factum est
 C. Liciano Cefula, & M. Fabio Censoribus. Quãto pere
 autem curæ fuerit ne quis uiolare ductus, aquam uie non
 concessam deriuare auderet, cum ex multis apparere po
 test, tum ex hoc, quod Circus Maximus ne diebus quidẽ
 ludorum Circensium, nisi Aediliũ aut Censorũ permissu
 irrigabatur, quod durasse etiam postquam res ad curato
 res transijt sub Augusto apud Atteium Capitonem legi
 mus. Agri uero qui aqua publica contra legem essent irri
 gati, publicabantur; Mancipia etiam, sicut ea quæ aduer
 sus legem multa loco fecisse dicebantur. In iisdem legi
 bus adiectũ est ita: ne quis aquam oletato dolo malo, ubi
 publice salit, si quis oletarit, sestertiorum x. miliũ multa
 esto. Oletato uideñ esse olidã facito, cuius rei causa Aedi
 les curules iubebant per uicos singulos ex ijs qui in uno
 quoq̃ uico habitarent prædia ue haberent, binos præfice
 re, quorum arbitrato aqua in publicum saliret. Primus
 M. Agrippa post ædilitatem quam gessit, consularis, ope
 rum suorum & munerum ueluti perpetuus curator fuit,
 qui iam copia permittente descripsit, quid aquarum pu
 blicis operibus, quid lacubus, quid priuatis daretur. Ha
 buit & familiam propriam, aquarũ quæ tueretur ductus,

Oletare.

atq; castella & lacus. Hanc Augustus hæreditatem ab eo sibi relictam publicauit. Post eum Q. Aelio Tuberone, P. Fabio Maximo iterum COSS. in re, quæ usq; in id tempus quasi potestate acta certo iure eguisset, Senatuscõsul to acta sunt, ac lex promulgata. Augustus quoq; edicto complexus est quo iure uterentur, qui ex commentarijs Agrippæ aquas haberent, tota re in sua beneficia translata. Modulos etiam, de quibus dictum est, constituit, & rei continendæ exercendæq; curatorem fecit Messalam Coruinum, cui adiutores dati Posthumius Sulpitius prætorius & L. Cominius Pedarius, insignia eis quasi magistratibus concessa, deq; eorum officio Senatusconsultum factum, quod infra scriptum est. S. C. quod Qu. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus COSS. V. F. de ijs qui curatores aquarum publicarum ex Senatusconsulto à Cæsare Augusto nominati essent ordinandis, D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. placere huic ordini eos qui aquis publicis præessent, cum eius rei causa extra urbem essent, lictores binos, et seruos publicos ternos, architectos singulos, et scribas, et librarios, accensos præconesq; totidem habere, quot habent iij per quos frumentum plebei datur. Cum autem in urbe eiusdem causa aliquid agerent, cæteris apparitoribus iisdem præterquã licitoribus utiq; quibus apparitoribus. Ex hoc S. Consul. curatoribus aquarum, uti liceret eos diebus x. proximis, quibus S. Consul. factum esset, ad ærarium deferrentur, quiq; ita delati essent, ijs prætores ærarij mercede cibaria, quanta præfecti frumento danda, dare deferreq; solent, annua darent & attribuerent, ijsq; eas pecunias sine fraude suas facere liceret; utiq; tabulas, chartas, cæteraq; quæ eius curationis causa opus esset, ijs curatoribus præbenda, Q. Aelius P. Fabius COSS. ambo alter uel si ijs uidebitur adhibitis prætorib; qui ærario præsint

præfint & præbenda locent. Itemq; cum uiarum frumen-
 ticiq; curatores, qui quarta parte anni publico fungebantur
 ministerio, ut curatores aquarum iudicijs uacent priuatis
 publicisq;, apparitores & ministeria, quamuis perseueret
 adhuc ærarium in eos erogare, tamen etiam curatorũ ui-
 dentur desisse inertia, & segnitia non agentium officium.
 Egressi autẽ urbem duntaxat agenda rei causa, Senatus
 præsto esse lictores iusserat; nobis circumeuntibus riuos,
 fides nostra & autoritas à Principe data pro licторibus
 erit. Cum rem produxerimus ad initium curatorum, non
 est alienũ subiungere, qui post Messalam huic officio ad
 nos usq; præfuerint. Messalæ successit, Silio & Plaucio
 COSS. Atteius Capito; Capitoni L. Martio C. Antistio
 uetere COSS. Satrius Rufus; Satrio, Sergio Cornelio Ce-
 thego L. Visellio Varrone COSS. M. Cocceius Nerua,
 Diui Neruæ auus, scientia iuris illustris. Huic successit F.
 Persico L. Vitellio COSS. C. Octauius Lenas; Lenati Iu-
 niano, & Nonio Asprenate COSS. Aquila. Huic successit
 M. Porcius Cato; post quẽ Sexto Nonio Celere et Iunio
 Quintiliano COSS. Didius Gallus, Gallo Qu. Veranio
 Pompeio Longino COSS. Cn. Domitius Afer; Afro, Ne-
 rone Claudio Cæsare quartũ, & Cossio Cossi filio COSS.
 L. Piso; Pisoni, Virginio Rufo, et Memio Regulo COSS.
 Petronius Turpilianus; Turpiliano Crasso Frugi, et Leca-
 nio Basso COSS. P. Marius; Mario, L. Telesino, & Sueto-
 nio Paulino COSS. Fonteius Agrippa; Agrippæ, Silio, et
 Galerio Trachalo COSS. Alipius Crispus; Crispo, Ve-
 spasiano tertium, & Cocceio Nerua COSS. Pompe-
 ius Siluius; Siluino, Valerio, & Messalino COSS.
 T. Anius Flauianus; Flauiano, Vespasiano quintum,
 & Tito tertium COSS. Acilius Auola. Post quem Im-
 peratore Nerua tertium, & Virginio Rufo tertium

COSS. ad nos cura translata est. Nunc quid obseruare cu-
 rator aquarū debeat, et leges Senatusc̄q̄ consulta ad instru-
 endum eum pertinentia, subiungam. Circa ius ducendæ
 aquæ in priuatis hæc obseruanda sunt, ne quis sine literis
 Cæsaris, id est ne quis aquam publicam non impetratā, et
 ne quis amplius quàm impetratum fuerit ducat. Ita enim
 efficiemus, ut modus quem acquiri diximus, possit ad no-
 uos salientes, & ad noua Principis beneficia pertinere. In
 utroq̄ autem magna cura multiplici opponenda fraudi
 est. Solicite subinde ductus extra urbem sunt circumeun-
 di ad recognoscenda beneficia. Idem in castellis salienti-
 bus publicis faciendum, ut sine intermissione diebus no-
 ctibusq̄ aqua fluat, quod Senatus quoq̄ cōsulto curator
 facere iubetur, cuius hæc quoq̄ uerba sunt: Aelius Tube-
 ro, & P. Fabius Maximus O. V. F. COSS. de numero pu-
 blicorum salientiu qui in urbe essent, intraq̄ ædificia urbi
 coniuncta, quos M. Agrippa fecisse Q. F. P. de eare ita
 censuerunt, neque augeri placere, nec minui numerus pu-
 blicorum salientium, quos nunc esse retulerunt ij, quibus
 negocium à Senatu est imperatum, ut inspicerent aquas
 publicas, inirentq̄ numerū salientium publicorū. Itemq̄
 placere curatores aquarum, quos Senatuscon. Cæsar Au-
 gustus ex Senatus autoritate nominauit, dare operam ut
 salientes publici quam assiduisime interdiu & noctu aquā
 in usum populi funderent. In hoc S. cons. crediderim an-
 notandum, quod Senatus tam augeri quàm minui salien-
 tium publicorum numerum uetuerit, id factum existimo,
 quia modus aquarum, quæ ijs temporibus in urbem ue-
 niebant, antequam Claudia et Anio nouus perduceretur,
 maiorem erogationem capere non uidebatur. Qui aquā
 in usus priuatos deducere uolet, impetrare eam debebit,
 & à Principe epistolam ad curatorem afferre. Curator
 deinde

deinde beneficio Cæsaris præstare maturitatem, & procuratorem eiusdem officij libertum Cæsaris protinus scribere. Procuratorem autem primus Ti. Claudius uidetur admouisse postquam Anionem nouum & Claudias induxit. Quid contineat epistola Iulia fieri quoq; notum debet, ne quando negligentiam, aut fraudem suam ignorantia colore defendat. Procurator calicem eius moduli, qui fuerit impetratus, adhibitis libratoribus signari cogitet, & diligenter intendat mensurarũ quas supradiximus modum & earum notitiam habeat, ne sit in arbitrio libratorũ interdũ maioris luminis, interdum minoris pro gratia personarũ calicem probare. Sed neq; statim adhuc liberũ subiiciendi qualemcunq; plumbeã fistulam permittat arbitrium, uerum eiusdem luminis, quo calix signatus est, eundem per pedes quinquaginta prope det, sicut Senatusconsulto, quod subiiciendum est, cauetur. Quod Q. Aelius Tubero, Q. Fabius maximus C O S S . V . F . quosdam priuatos ex riuis publicis aquã ducere. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. ne cui priuato aquam ducere ex riuis publicis liceret; utiq; omnes ij quibus aquæ ducendæ ius esset datũ, ex castellis ducerent, animaduertentq; curatores aquarũ, quibus locis intra extraq; urbẽ apte castella priuati facere possent, ex quibus aquam ducerent, quam ex castello communem accepissent à curatoribus aquarum, ne qui eorum, quibus aqua daretur publica, ius esset intra quinquaginta pedes eius castelli, ex quo aquam ducerent, laxiorem fistulam subiicere q̃ quinariam. In hoc Senatusconsulto dignum admiratione est, quod aquam nõ nisi ex castello duci permittit, ne aut riuus, aut fistulæ publicæ frequenter lacerarentur. Ius impetratæ aquæ neque hæredem, neq; emptorẽ, neq; ullum nouum dominum prædiorũ sequitur; Balneis, quæ publicæ lauarent, priuati

Balnearũ ius.

legium antiquitus concedebatur, ut semel data aqua perpetuò maneret, sicut ex ueteribus Senatuscon. cognoscimus, ex quibus unum subieci: Nunc omnis aquæ cū possessore instauratur beneficium. Quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus C O S S. V. F. cōstitui oporteret, quo iure extra intraq; urbem ducerēt aquas ñ quibus attributæ essent. Q. D. E. R. F. P. D. E. I. C. uti ñs quoq; maneret attributio aquarum, exceptis quæ in usum balneorum essent datæ, aut Augusti nomine, quoad ñdem domini possiderent id solum in quo accepissent aquam. Cum uacare aliqua cœperint, adnūciatur in cōmentariosq; redigitur, qui respiciūtur ut petitoribus ex uacuis dari possint. Has aquas statim interdicare solebant, ut medio tempore uenderent aut possessoribus prædiorum, aut alijs. Humanius etiam uisum est Principi nostro, ne prædia subito destituerentur, triginta dierum spaciū indulgeri, intra qd ñ ad quos res pertinet, irrigarent. De aqua in prædia sociorū data nihil constitutum inuenio, perinde tamē obseruatur, ac iure cautum, ut dum quis ex ñs qui communiter impetrauerunt, superesset, totus modus prædijs assignatus flueret, & tunc demum renouaretur beneficium, cum desisset quisq; ex ñs, quibus erat datum possidere. Impetrata aqua aliò quàm in ea prædia, in quæ data erat, aut ex alio castello quàm quo ex epistola Principis contrahebat, duci palàm. S. Consul. non oportet, sed & mandatis prohibetur. Impetrantur autē & hæ aquæ quæ caducæ uocantur, id est quæ aut ex castellis effluunt, aut ex manationibus fistularum, quod beneficium à Principibus parcissime tribui solitum, sed fraudibus aquariorū obnoxium est, quibus prohibendis quanta cura debeatur, ex capite mandatorum manifestū erit, quod subieci: Caducam neminem uolo ducere, nisi qui meo beneficio,

aut

aut priorum Principum habent; nam necesse est ex castellis aliquam partem aquæ effluere, cum hoc pertineat non solum ad urbem nostræ salubritatē, sed etiam ad utilitatem cloacarum abluendarum. Explicitis quæ ad ordinatorem aquarum priuati usus pertinebant, non ab re est quædam ex his quibus circumscribi saluberrimas constitutiones in ipso rei actu deprehendimus, exempli causa attingere. Ampliores quosdam calices quam impetrati erant positos in plerisque castellis inueni, & ex his aliquos ne signatos quidem. Quoties autem signatus calix excedit legitimam mensuram, ambitio procuratoris qui cum signavit detegitur; cum uero ne signatus quidem est, manifesta culpa omnium, maxime accipientis deprehenditur, deinde uillici. In quibusdam cum calices legitimæ mensuræ signati essent, statim amplioris moduli fistulæ subiectæ fuerunt; unde acciderat ut aqua non per legitimum spatium coercita, sed per leues angustias expressa, facile laxiorē in proximo fistulā impleret. Ideo quæ illud adhuc, quoties signatur calix, diligentia adijciendum est, ut fistulæ quoque proximæ per spatium, quod S. consulto comprehensum diximus, signentur. Ita demum enim uillicus cum scierit non aliter quam signatas collocari debere, omni carebit excusatione. Circa collocandos quoque calices obseruari oportet, ut ad lineam ordinentur, nec alterius inferior calix, alterius superior ponatur. Inferior plus trahit, superior minus ducit, quia cursus aquæ ab inferiore rapitur. In quorundam fistulis ne calices quidem positi fuerunt; hæc fistulæ solutæ uocantur, & ut aquario libuit laxantur uel coartantur. Adhuc illa aquariorum intolerabilis fraus est, translata in nouum possessorem aquæ, foramen nouum castello imponunt, uetus relinquunt, quo uenale extrahant aquam. In primis ergo hoc quoque emendandum curatori crediderim,

Fistule solutæ

Non em̄ solum ad ipsarum aquarum custodiam, sed etiã ad castelli tutelam pertinet, quod subinde & sine causa foratum uitiatur. Etiam ille aquariorum tollendus est reditus, quem uocant punctã. Longa ac diuersa sunt spacia, per quæ fistulæ tota meant urbe latentes sub silice. Has comperi per eum qui appellabatur à punctis passim conuulneratis omnibus in transitu negociatoribus, præbuisse peculiaribus fistulis aquã, quo efficiebatur, ut exiguus modus ad usus publicos proueniret. Quantum ex hoc modo aquæ sublatum sit, æstimo ex eo quod aliquantum plumbi sublatis eiusmodi ramis reductum est. Superest tutela ductuũ, de qua prius quàm dicere incipiã, pauca de familia, quæ huius rei causa parata est, explicãda sunt. Familiae sunt duæ, altera publica, altera Cæsaris. Publica antiquior quam Agrippæ Augusto relictam, & ab eo publicatam diximus. Habet homines circiter ccxl. Cæsaris familiae numerus est cccclx, quam Claudius, cū aquas in urbem perduceret, constituit. Vtraque autem familia in aliquot ministeriorum species diducitur: uillicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores, aliosq; opifices. Ex his aliquos extra urbem esse oportet ad ea quæ non sunt magnæ molitionis. Maturum tamen auxilium uidentur exigere omnes in urbe circa castellorum & munerum stationes, operaque quæ urgebunt, in primis ad subitos casus, ut ex compluribus regionibus, in quas necessitas incubuerit, cõuerti possit præsidium aquarum abundantius. Tam amplum numerum utriusque familiae solitũ ambitione, aut negligentia præpositorum in priuata opera diduci, reuocare ad aliquam disciplinam et publica ministeria ita instituiimus, ut pridie quid esset actura dictarem, & quid quaque die egisset actis comprehenderetur. Commoda publicæ familiae ex Aerario dantur, quod impendium
exoneratur

*Puncta.**Tutela ductuũ.*

exoneratur uectigalium redditu ad ius aquarum pertinentium. Ea constat ex hortis ædificijs'ue, quæ sunt circa ductus, aut castella, aut munera, aut lacus, quem redditum prope sestertium ccl. milium salientem, ac uagum, proximis uero temporibus in Domitiani loculos uersum iustitia Diui Neruæ populo restituit, nostra sedulitas ad certam regulam redegit, ut constarent, quæ essent ad hoc uectigal pertinentia loca. Cæsaris familia ex fisco accipit commoda, unde & omne plumbum, & omnes impensæ ad ductus, & castella, & lacus pertinentes erogantur. Quoniã quæ uidebantur ad familiam pertinere exposuimus, ad tutelam ductuum sicut promiseramus diuertimus, rem enixiore cura dignam, cum magnitudinis Romani imperij id præcipuum sit indicium. Multa atq; ampla opera subinde nascuntur, quibus ante succurri debet quàm magno auxilio egere incipiant, pleraq; tamen prudenti temperamento sustinenda sunt, quia non semper opus aut facere, aut ampliare quærentibus credendum est. Ideoq; non solum scientia peritorum, sed & proprio usu curator instructus esse debet, nec suæ tantum stationis architectis uti, sed plurimum aduocare non minus fidem quàm subtilitatem, ut æstimet quæ repræsentanda, quæ differenda sint, & rursus quæ per redemptores effici debeant, & quæ per domesticos artifices. Nascuntur opera ferè ex his causis, nam aut uetustate corrumpuntur, aut impotentia possessorum, aut ui tempestatum, aut culpa male facti operis, quod sæpius accidit in recentibus. Ferè aut uetustate, aut ui tempestatum partes ductuum laborant, quæ arcuationibus sustinentur, aut montium lateribus applicatæ sunt, & exarcuationibus, eaq; per flumen trañciuntur. Ideo hæc opera sollicita

o

festinatione explicanda sunt. Minus iniuriæ subiacent subterranea, nec gelicidijs, nec caloribus exposita. Vitia autem eiusmodi, aut talia sunt ut non interpellato cursu subueniatur eis, aut emendari nisi auersa nō possint, sicut ea, quæ in ipso alueo fieri necesse est. Hæc duplici ex causa nascuntur, aut limo concrecente, qui interdū in crustam durefcit, iterq; aquæ coarctat, quod aut tectorio corrumpitur, unde fiunt manationes, quibus necesse est latera riuorum & substructiones uitiari. Pilæ quoq; ipsæ tophe extractæ sub tam magno onere labuntur. Refici quæ circa alueos sunt riuorum æstate non debent, ne aquæ intermittatur usus, tempore quo præcipue desideratur, sed uere, uel autumno, & maxima cum festinatione, ita ut ante præparatis omnibus quam paucissimis dieb⁹ riuus cessent. Neminem fugit per singulos ductus hoc esse faciendum, ne si plures pariter auertantur, desit aqua ciuitati. Ea quæ non interpellato aquæ cursu effici debent, maxime structura constant, quam suis temporibus & fidelem fieri oportet. Idoneum structuræ tempus est à cal. aprilibus in cal. nouemb. ita ut optimum sit intermittere eam partem æstatis, quæ nimis caloribus incandescit; quia temperamento cœli opus est, ut ex humore commode structura combibat & in unitate corroboretur. Non minus autem sol acrior quàm gelatio præcipit materiã, neq; ullū opus diligentiozem poscit curam quàm quod aquæ obstaturū est. Fides itaq; eius per singula secundum legem notam omnibus, sed à paucis obseruatam exigenda est. Illud nulli dubium esse crediderim, proximos ductus, id est, qui à sexto miliario lapide quadrato consistunt, maxime custodiendos, quoniã et amplissimi operis sunt, et plures aquas singuli sustinent, quos, si necesse fuerit interrumpere, ma
ior

ior pars aquarum urbem Romam destituet. Remedia tamen sunt, ut his difficultatibus inchoatus alueus excitetur ad libram deficientis. Alueus uero plumbatis canalibus per spacium interrupti ductus rursus contineatur. Porro quoniam ferè omnes per priuatorum agros directi erant, & difficilis uidebatur futuræ impensæ præparatio ut alicuius constitutione succurreretur, simul ne accessu ad reficiendos riuos redemptores à possessoribus prohiberentur, Senatusconsultum factum est, quod subiicit. Quod Q. Aelius Tubero P. Fabius Maximus COS S. V. F. de riuis, specubus, fornibusq; Iuliæ, Martiæ, Appiæ, Tepulæ, Anionis reficiendis, Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Ut cum ij riuu, fornices, quos Augustus Cæsar se refecturum impensa sua pollicitus Senatui est, reficerentur, ex agris priuatorum terram, limum, lapidem, testam, arenam, ligna, cæteraq; quibus ad eam rem opus esset, unde quæq; earum proxime sine iniuria priuatoru tolli, sumi, portari possint, uiri boni arbitrato aestimata darentur, tollerentur, sumerentur, exportarentur, & eas res omnes exportandas, earumq; rerum reficiendarum causa, quoties opus esset per agros priuatorum sine iniuria eorum itinera, actus paterent, darentur. Plerunq; autem uitia oriuntur ex impotentia possessorum, qui pluribus modis riuos uiolant. Primum enim spatia, quæ circa ductus aquarum ex S. Consulto uacare debent, aut ædificijs, aut arboribus occupant. Arbores magis nocent, quarum radicibus & concamerationes & latera soluuntur; deinde uicinales uias, agrestesq; per ipsas formas dirigunt; nouissime aditus ad tutelam præcludunt; quæ omnia Senatusconsulto, quod subiicit, prouisa sunt, quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus V. F. aquarū, quæ in urbē ueni

rent itinera occupari monumentis, & ædificiis, & arboribus conseri. Q. F. P. D. E. R. I. C. Cum ad reficiendos riuos, specusq̃, per quæ & opera publica corrumpuntur, placere circa fontes, & fornices, & muros utraq̃ ex parte uacuos centenos quinos denos pedes patere, & circa riuos, qui sub terra essent, & specus intra urbem, & extra urbem continentia ædificia, utraq̃ ex parte quinos pedes uacuos relinqui, ita ut neque monumentum in ijs locis, neq̃ ædificium post hoc tempus ponere, neq̃ conserere arbores liceret; si quæ nunc essent arbores intra id spatium, extirparentur, præterquam si quæ uillæ continentes et inclusæ ædificiis essent. Siquis aduersus ea commiserit, in singulas res in dena milia damnas esset. Ex quibus pars dimidia præmium accusatori daretur, cuius opera maxime conuictus esset, qui aduersus hoc Senatusconsultum commisisset; pars altera dimidia in ærarium redigeretur, de quibus ea re iudicarent cognoscerentq̃ curatores aquarum. Posset hoc Senatusconsultum æquissimum uideri, etiam si ex rei tantum publicæ utilitate ea spatia iudicarentur, multo magis cum maiores nostri admirabili æquitate, ne ea quidem eripuerunt priuatis, quæ admodum publicum pertinebant. Sed cum aquas perducerent, si difficilius possessor in parte uendenda fuerat, pro toto agro pecuniam intulerunt, ac post determinata necessaria loca rursus eum agrum uendiderunt, ut in suis finibus proprium ius tam respublica quàm priuata haberet. Pleriq̃ tamen non contenti occupasse fines, ipsis ductibus manus attulerunt per semitas solutas passim, & rursus ius aquarum impetratum habent, aquarum quantulacumq̃ beneficio occasione ad expugnandos nunc abutuntur. Quid porro fieret, si non uniuersa ista diligentissima lege prohiberentur, poenâq̃

pœnaq̄ non mediocris cōtumacibus intentaretur? Quæ
 subscripsi hæc sunt uerba legis: T. Quintius Crispinus
 c o s . populū iure rogauit, populusq̄ iure sciuit in foro
 pro rostris ædis diui Iulij Po. Ro. & Iulias tribui Sergia
 principium fuit pro tribus sex. L. F. Varro. Quicumq̄
 post hanc legem rogatam riuos, specus, fornices, fistulas,
 castella, tubulos, lacus aquarum publicarum, quæ ad ur-
 bem ducuntur, earum'ue quam sciens dolo malo forauere-
 rit, ruperit, forare, rumpere'ue curauerit, peiorém'ue fe-
 cerit, quo minus ea aqua earum'ue quæ in urbem Romã
 ire, cadere, flui, peruenire, duci possint, quò'ue minus in
 urbe Roma, & in his ædificijs quæ urbi continentia sunt,
 erūt, in hisq̄ hortis, prædijs, locis, quorum hortorū, præ-
 diorū, locorū dominis, possessoribus, V. F. aqua data uel
 attributa est, uel erit, ut saliat, distribuatur, diuidatur, in ca-
 stella, lacus immittatur, is P. R. c. milia dare damnas esto:
 & qui clam quid eorum ita fecerit, id omne sarcire, resi-
 cere, restituere, ædificare, ponere & celare, demoliri da-
 mnas esto, sine dolo malo. Atq̄ ita omnino, ut quicumq̄
 curator aquarum est, erit, si curator aquarum est uel erit,
 tum is Prætor, qui inter ciues & peregrinos ius dicit, mul-
 ctam pignoribus cogito, coërcito, eiq̄ curator, aut si cu-
 rator nō erit, tum ei Prætori eo nomine cogere & coërce-
 re, mulctæ dicendæ, siue pignoris capiendi ius potestasq̄
 esto. Si quid eorum seruus fecerit, dominus eius centum
 milia populo det. Siquis circa riuos, specus, fornices, fi-
 stulas, tubulos, castella, lacus aquarū publicarū, qua ad ur-
 bem Romam ducuntur & ducentur, terminatus steterit,
 neq̄ quis eo loco post hanc legem rogatam quid oppo-
 nit, molit, obsepit, figit, statuit, ponit, collocat, arat, ferit,
 ne'ue in eum locū quid immittit, præterq̄ eorū faciēdorū

reponendorū causa præterq̄ quidē hac lege licebit, oportebit. Qui aduersus ea q̄d fecerit, & aduersus ea reperit, ex iussu causaq̄ omnium rerū om̄ibus esto damnas, utiq̄ atq̄ uti esset esseq̄ oporteret, si is aduersus hanc legem riuum, specum rupisset, forasset ue, quiq̄ specum forasset rupisset ue, quo minus in eo loco poscere herbam, foenū sceare, sentes, uepres, caprificos, curatores aquarū qui nūc sunt, quiq̄ erunt, circa fontes, & fontium & murorū curā, riuos, et specus terminatus arbores uites, uepres, sentes, ripæ, maceria, salicta, harundineta excidātur, tollant, effodiantur, excorticentur, utiq̄ recte factum esse uolet, eoq̄ nomine ijs pignoris captio mulcta edici or uti quæ esto: Idē ijs sine fraude sua facere liceat ius potestasq̄ esto quo minus uites arboresq̄ uillis, ædificijs, macerijs ue inclusæ sint. Maceriae quas curatores aquarū causa cognita ne demolirentur dominis permiserūt, quibus inscripta insculptaq̄ essent ipsorū qui permisissent curatorum nomina maneāt, hac lege nihil abrogato, quo minus ex his fontibus, riuis, specub⁹, fornicibus aquā haurire, sumere ijs quibuscunq̄ curatores aquarum permiserūt, præterq̄ rota, calice, machina liceat: dū neq̄ puteus, neque foramen nouum fiat. Eius hac lege nihilum rogatio utilissimæ legis contemptores nō negauerim dignos poena quæ intendit. Sed negligētia † longi temporis deceptos leniter reuocari oportuit. Itaque sedulo laborauimus, ut quantum in nobis fuit etiam ignorarētur qui errauerant. His uero qui admoniti ad indulgētiā Imperatoris decurrerunt, possumus uideri causa imperati beneficij fuisse. In reliquo uero † opto ne executio legis necessaria sit, cum officij fidem etiā per offensas tueri præstet.

† Legum pro tempore.

† opere

SECUNDI ET VLT. LIB. FINIS.

EX PROBO INTERPRETATIO LITE
rarum, quæ superius positæ sunt.

D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. Significatum hic est. De
ea re quid fieri placeret, de ea re ita censuerunt.

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. Significatum est. Quid
de ea re fieri placeret, de ea re uniuersi ita censuerunt.

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Significatū hic est: Quid
de ea re fieri placeret, de ea re ita censuerunt. Cætera
idem significant.

BASILEAE APVD IOAN. BEB.

ANNO M. D. XXX.

2 2 2
7 7 7

2 2 2 2 2 2 2
6 6 6 6 6 6 6
5 4 3 2 1 0

3 1 8 5 2 9 0 2 5 2 3
4 6 0 9 5 4 1 9 6 7

1 0 1 4 1 3 2 3 4 1 4 1
5 3 7 5 4 3 2 1 0 9 8

3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3
7 7 7 7 7 7 7 7 7 7 7

2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2
6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6

5 4 3 2 1 0
3 1 8 5 2 9 0 2 5 2 3

4 1 4 5 6 0 9 4
4 1 3 2 9 7 7

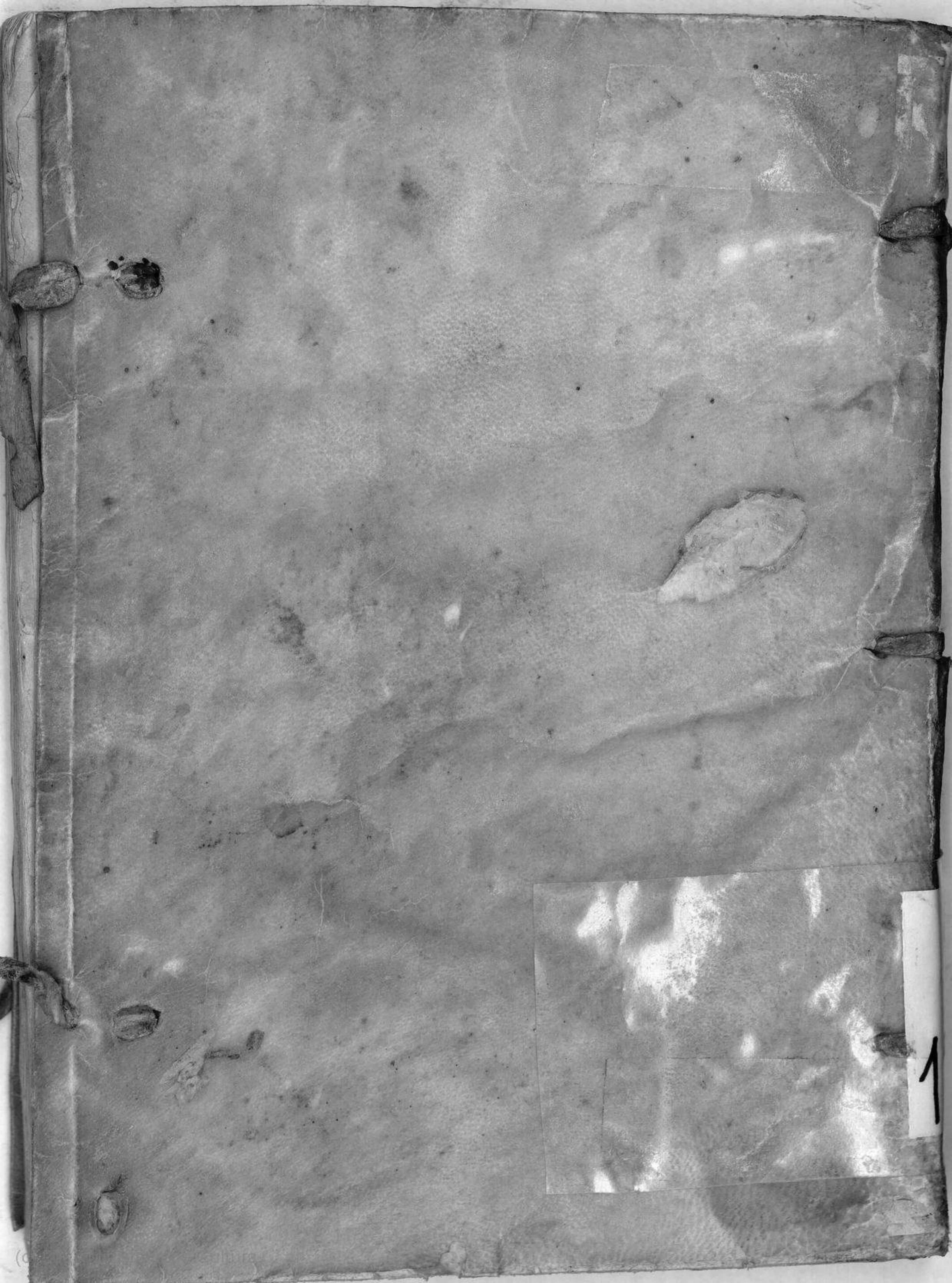
1 7 3 7 2 1 5 1
4 9 1 5 3 5

0 0 6 4 4 9 4
1 0 1 3 3 4

8
+

8
+

8

1770

Minis